

Powiat Rycki

**ul. Leona Wyczółkowskiego 10a,
08-500 Ryki,**

Strona internetowa <http://www.ryki.powiat.pl/>

Strategia Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022

Ryki 2015

Wykonawca dokumentu:

EU-Consult Sp. z o.o.
ul. Wały Piastowskie 1
80-855 Gdańsk

Spis treści:

1. Wstęp	4
2. Metodologia prac nad Strategią Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022.	5
3. Diagnoza stanu społeczno-gospodarczego Powiatu Ryckiego	9
3.1. Informacje ogólne o Powiecie Ryckim	9
3.1.1. Położenie geograficzne	9
3.1.2. Charakterystyka sieci osadniczej	13
3.1.3. Środowisko przyrodnicze i zasoby naturalne Powiatu Ryckiego	18
3.1.4. Dziedzictwo kulturowe i walory turystyczne Powiatu Ryckiego	25
3.2. Sytuacja demograficzna i społeczna	34
3.2.1. Demografia Powiatu Ryckiego.....	34
3.2.2. Rynek pracy i struktura bezrobocia	41
3.3. Infrastruktura społeczna	51
3.3.1. Infrastruktura edukacyjna	51
3.3.2. Ochrona zdrowia.....	71
3.3.3. Pomoc społeczna	84
3.3.4. Infrastruktura sportowa i kultury.....	98
4. Sfera gospodarcza	115
4.1. Struktura podmiotów gospodarczych	115
4.2. Rolnictwo.....	130
5 Infrastruktura techniczna	133
5.1. Komunikacja.....	133
5.2. Infrastruktura sanitarna.....	144
5.3. Gospodarka odpadami komunalnymi.....	150
5.4. Gazyfikacja oraz zaopatrzenie w ciepło.....	156
5.5. Elektroenergetyka.....	157
6. Bezpieczeństwo publiczne	160

6.1. Ochrona przeciwpożarowa	160
6.2. Policja	163
7. Planowanie przestrzenne.....	164
8. Finanse publiczne Powiatu Ryckiego w latach 2011-2014.....	168
9. Weryfikacja danych zebranych przy opracowaniu diagnozy	171
10. Podsumowanie diagnozy wraz z analizą problemów	171
11. Analiza SWOT	177
12. Wizja i misja Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022	180
13. Zgodność Strategii Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022 z dokumentami strategicznymi	186
14. System wdrażania i monitorowania strategii.....	194
15. Ewaluacja założeń Strategii Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022.....	200
16. Opis konsultacji społecznych	200
17. Wieloletni Plan Rzeczowy	202
Załącznik nr 1 Wykaz projektów do realizacji w ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022.....	202
Spis tabel	203
Spis rysunków.....	205
Spis wykresów	206

1. Wstęp

Dokument został przygotowany dla Starostwa Powiatowego w Rykach w celu określenia kierunków rozwoju społeczno – gospodarczego Powiatu Ryckiego oraz sprecyzowania najważniejszych celów oraz zamierzeń inwestycyjnych na lata 2015-2022, które ściśle są skorelowane z nową perspektywą finansową Unii Europejskiej na lata 2014-2020.

Podstawowym celem działania samorządu jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju regionalnego prowadzącego do poprawy jakości życia lokalnej społeczności. Szczególna rola samorządu terytorialnego została określona w ustawie o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity) Dz.U.2013.595.

Rozdział 2 ustawy o samorządzie powiatowym w artykule 4 ust. 1 określa zakres działania i zadania powiatu. Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie:

- **edukacji publicznej,**
- **promocji i ochrony zdrowia,**
- **pomocy społecznej,**
- **polityki prorodzinnej,**
- **wspierania osób niepełnosprawnych,**
- **transportu zbiorowego i dróg publicznych,**
- **kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,**
- **kultury fizycznej i turystyki,**
- **geodezji, kartografii i katastru,**
- **gospodarki nieruchomościami,**
- **administracji architektoniczno-budowlanej,**
- **gospodarki wodnej,**
- **ochrony środowiska i przyrody,**
- **rolnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego,**
- **porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli,**
- **ochrony przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania powiatowego magazynu przeciwpowodziowego, przeciwpożarowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska,**
- **przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy,**
- **ochrony praw konsumenta,**

- **utrzymania powiatowych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,**
- **obronności,**
- **promocji powiatu,**
- **współpracy z organizacjami pozarządowymi.**

Do zadań publicznych powiatu należy również zapewnienie wykonania określonych w ustawach zadań i kompetencji kierowników powiatowych służb, inspekcji i straży.

2. Metodologia prac nad Strategią Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022.

Prace metodyczno- diagnostyczne nad opracowaniem Strategii Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022 rozpoczęły się w miesiącu maju 2015 roku. Na przełomie kwietnia oraz maja 2015 roku został wybrany wykonawca dokumentacji strategicznej. Prace nad przygotowaniem Strategii Rozwoju zostały wykonane na podstawie procedury Starostwa Powiatowego w Rykach oraz metodzie partycypacyjno- eksperckiej firmy wykonującej opracowanie.

O pracach nad Strategią Rozwoju zostali poinformowani Wójtowie oraz Burmistrzowie Urzędów Miast i Gmin leżących na terenie powiatu oraz Dyrektorzy i Kierownicy jednostek organizacyjnych i zakładów budżetowych powiatu, do których rozesłano informacje o toczących się pracach metodycznych wraz z kartami zadań inwestycyjnych.

Strategia Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022 opracowana została w celu planowego zarządzania Powiatem w zakresie rozwoju i realizacji zadań inwestycyjnych, z uwzględnieniem potencjału finansowego Powiatu oraz w celu pozyskania środków ze źródeł zewnętrznych w nowej perspektywie finansowej. Prace przygotowawcze nad opracowaniem Strategii poprzedzone zostały diagnozą stanu faktycznego obszaru. Diagnoza objęła przegląd najważniejszych elementów struktury społeczno-gospodarczej Powiatu Ryckiego.

Ustalenia Strategii zostały sformułowane na podstawie toku postępowania w planowaniu strategicznym, polegającego na:

- a) diagnozie stanu istniejącego;

- b) identyfikacji problemów w zdefiniowanych obszarach tematycznych;
- c) opracowaniu analizy SWOT,
- d) identyfikacji strategicznych kierunków rozwojowych,
- e) określeniu optymalnych sposobów realizacji wskazanych potrzeb przy uwzględnieniu wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań ich realizacji.

Prace, które doprowadziły do sformułowania ustaleń Strategii, polegały w szczególności na:

- przeprowadzeniu wieloaspektowej diagnozy stanu oraz uwarunkowań rozwoju powiatu,
- dokonaniu analizy prognoz rozwojowych,
- przeprowadzeniu szerokich konsultacji społecznych, które pozwoliły na rozpoznanie regionalnych potrzeb i planów.

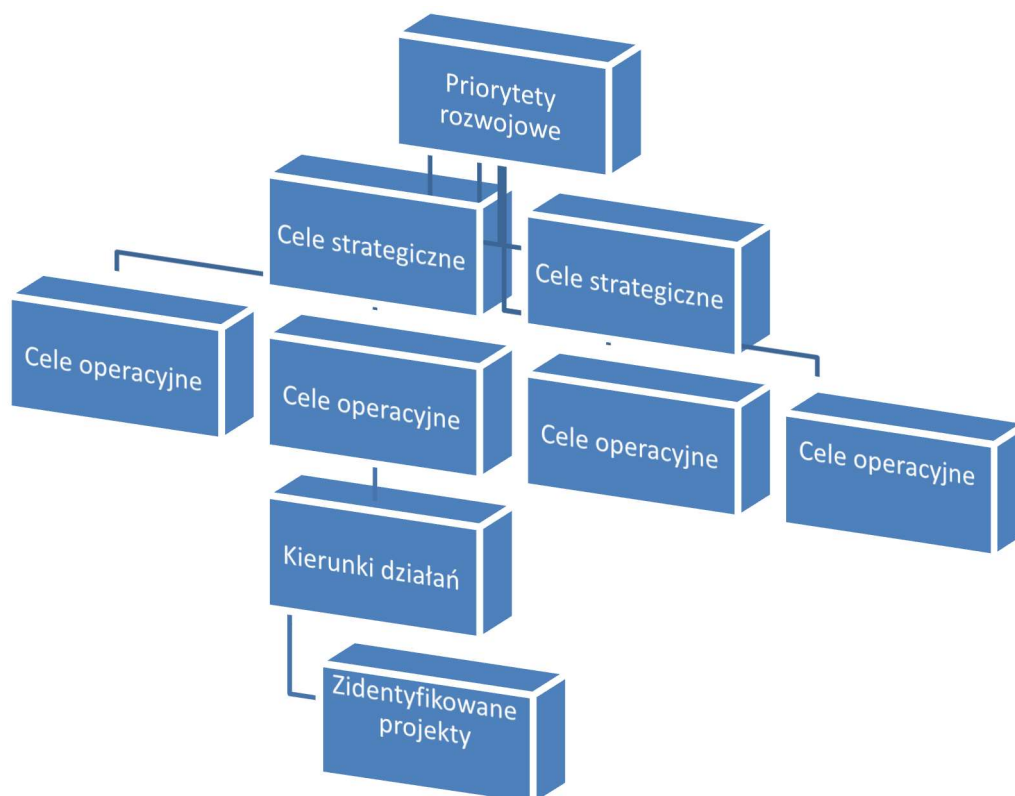
Przeprowadzone analizy pozwoliły na identyfikację **priorytetów rozwojowych** Powiatu Ryckiego. Priorytety rozwojowe wynikają z diagnozy stanu (zwłaszcza gdy identyfikuje się bariery, które trzeba będzie przezwyciężyć) lub z analizy prognoz (gdy prognozy wskazują na wystąpienie w przyszłości uwarunkowania tak ważnego, że zmusza do podejmowania szczególnych działań) lub też mogą wynikać z aspiracji władz i mieszkańców (czyli świadomej woli zmiany stanu obecnego na inny – pożądaną z powodów uznanych za ważne).

Przyjęto założenie, że do zidentyfikowanych priorytetów rozwojowych, **celów strategicznych i celów operacyjnych** nie stosuje się hierarchii, ponieważ każdy z nich wiąże się z innym – ale bardzo ważnym aspektem funkcjonowania powiatu. W zapisie ustaleń Strategii nadrzędny charakter mają priorytety rozwojowe. Priorytet należy rozumieć jako najważniejszą i najpilniejszą do realizacji „potrzebę rozwojową” powiatu. Priorytety są realizowane za pomocą celów strategicznych. Cele strategiczne należy rozumieć jako „pakiety działań” – czyli kompleksowe działania mające na celu rozwiązanie problemów w danym obszarze. Podejście interdyscyplinarne w relacji pomiędzy priorytetami a celami strategicznymi powoduje, że każdy z priorytetów może być realizowany za pomocą kilku celów strategicznych. Cele strategiczne są realizowane za pomocą celów operacyjnych. Cele operacyjne wyznaczają kierunki działań.

W ramach celów strategicznych wskazuje się także dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia – są to już obecnie zdefiniowane zamierzenia dotyczące realizacji konkretnego przedsięwzięcia (o charakterze inwestycyjnym lub nieinwestycyjnym). Przedsięwzięcia te

wynikają z kierunków działań. Identyfikacja przedsięwzięć, oprócz wskazania ich wagi dla rozwoju powiatu, pełni także funkcję informacyjną i popularyzatorską – uszczegóławia i indywidualizuje dokument Strategii (strategie rozwoju różnych powiatów w zakresie ogólnych celów rozwoju mogą cechować się podobieństwem ustaleń – identyfikacja przedsięwzięć wskazuje specyfikę obszaru). Podkreślić należy, że nie jest to pełna, a tym bardziej zamknięta lista przedsięwzięć, które zamierza realizować Powiat Rycki. Są to tylko te przedsięwzięcia, które zostały zdefiniowane na etapie prac planistycznych nad Strategią. Możliwe jest uzupełnianie w kolejnych latach portfela projektów. Podkreślić także należy, że lista przedsięwzięć nie ma charakteru hierarchicznego i nie świadczy o zamiarze ich realizacji wg wskazanej kolejności.

Rysunek 1 Schemat analizy logicznej

Źródło: opracowanie własne

Podczas prac nad przygotowaniem Strategii przeprowadzono 3 spotkania warsztatowe:

- a) pierwsze służące analizie diagnozy stanu obecnego oraz analizie problemów,
- b) drugie poświęcone analizie celów oraz analizie SWOT.

Na każdym z etapów dokument podlegał procesowi konsultacji z możliwością złożenia uwag.

W trakcie przygotowywania strategii interesariusze mieli możliwość wypełnienia karty projektu prezentującą przedsięwzięcia uznane za strategiczne.

W warsztatach strategicznych brali udział przedstawiciele Starostwa Powiatowego w Rykach, przedstawiciele władz samorządowych Powiatu, dyrektorzy placówek edukacyjnych, przedstawiciele jednostek organizacyjnych Starostwa Powiatowego w Rykach oraz mieszkańcy.

Spotkania odbyły się w dniach:

- 12 czerwca 2015 roku – liczba uczestników 13,
- 23 czerwca 2015 roku - liczba uczestników 9.

Karty projektu były dostępne w wersji papierowej oraz elektronicznej na stronie Starostwa Powiatowego do dnia 22 czerwca 2015r., co oznacza, że wszyscy zainteresowani mieli możliwość wniesienia propozycji projektów. Łącznie zebrano ponad 90 propozycji projektowych.

Wśród Wnioskodawców Projektów było:

- Starostwo Powiatowe w Rykach: Wydział Rozwoju i Zarządzania Mieniem Powiatu, Wydział Edukacji, Kultury, Zdrowia i Spraw Społecznych
- Powiatowy Urząd Pracy,
- Przedstawiciele jednostek oświatowych,
- Dom Pomocy Społecznej w Leopoldowie,
- AMG Centrum Medyczne Sp. z o.o.
- Zarząd Dróg Powiatowych,
- Ośrodek Wsparcia w Leopoldowie,
- Pływalnia Powiatowa w Rykach,
- Inne.

Potencjalne projekty zostały poddane analizie pod kątem komplementarności z celami Strategii oraz stopnia zaawansowania i zaangażowania finansowego i uzasadnienia merytorycznego. Ostateczna lista priorytetowych przedsięwzięć została umieszczona w niniejszej Strategii Rozwoju jako załącznik do dokumentu.

Projekt Strategii Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022 został opublikowany na stronie <http://ryki.powiat.pl/> i poddany szerokim konsultacjom społecznym.

Każdy zainteresowany mógł wnieść uwagi zgodnie z załączonym wzorem wniesienia uwag.

3. Diagnoza stanu społeczno-gospodarczego Powiatu Ryckiego

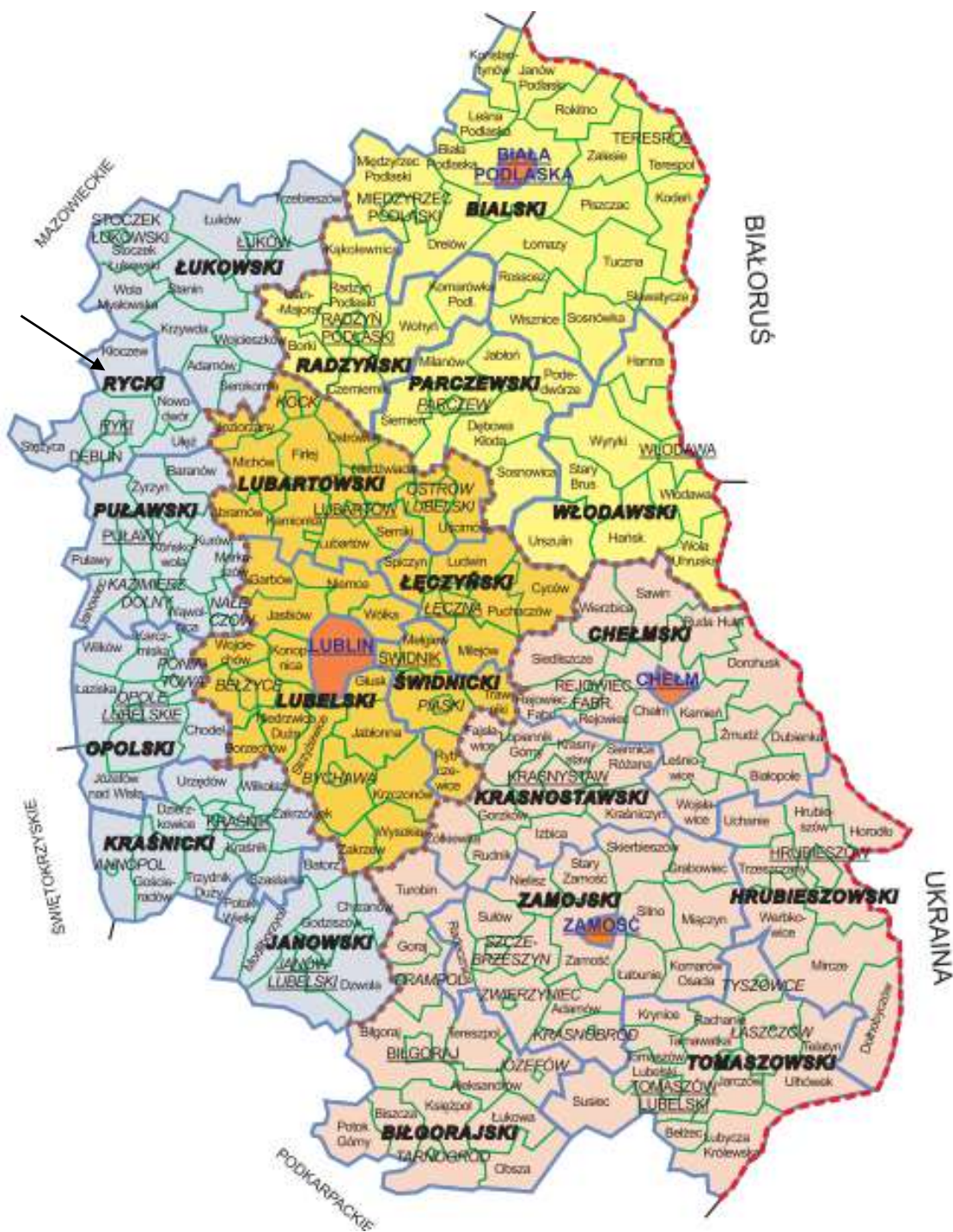
3.1. Informacje ogólne o Powiecie Ryckim

3.1.1. Położenie geograficzne

Powiat Rycki położony jest w północno-zachodniej części województwa lubelskiego. Od wschodu sąsiaduje z powiatami: łukowskim, lubartowskim i puławskim. Od zachodu graniczy z województwem mazowieckim. Stolicą powiatu jest miasto Ryki.

Powiat Rycki tworzy 6 gmin: miasto i gmina Ryki, miasto Dęblin, gminy: Kłoczew, Nowodwór, Stężycza i Ułęż. Obszar powiatu obejmuje 615 km² co stanowi 2,4% powierzchni województwa (najmniejszy powiat na Lubelszczyźnie). Liczba ludności powiatu nie przekracza 58 tys. mieszkańców, co stanowi 2,7% liczby ludności województwa.

Rysunek 2. Lokalizacja powiatu na tle województwa lubelskiego

Źródło: http://lublin.stat.gov.pl/gfx/lublin/userfiles/_public/publikacje/roczniki_statystyczne/podregiony_czesci/2014/kartogramy/14p_01.pdf

Rysunek 3. Mapa Powiatu Ryckiego – podział administracyjny.

Źródło: www.ryki.powiat.pl

Rysunek 4. Mapa Powiatu Ryckiego.

Źródło: http://ryki.powiat.pl/userfiles/zalaczniki/MAPKA_POWIAT_RYCKI.jpg

Przez obszar powiatu przebiegają dwie drogi krajowe tj.: droga krajowa nr 17/E373 łącząca centrum Polski ze wschodnimi przejściami granicznymi. To najkrótsza trasa z Warszawy do Lwowa położona w dodatkowym korytarzu transportowym TINA i w sieci TEN-T: Gdańsk - Warszawa - Lublin - Kowel/Lwów - Odessa/Bukareszt oraz droga krajowa nr 48 o znaczeniu międzyregionalnym i regionalnym relacji Tomaszów Mazowiecki - Dęblin - Moszczanka - Kock.

Przez powiat przebiega droga wojewódzka nr 801 do 2000 r. funkcjonowała jako droga krajowa, obecnie jako droga wojewódzka o znaczeniu ponadregionalnym relacji Warszawa - Maciejowice - Stężyca – Dęblin - Puławy tzw. „Trasa Nadwiślańska”.

Przez powiat przebiegają również trasy kolejowe. Znaczenie międzynarodowe posiada trasa nr 7 relacji Warszawa - Dorohousk - granica państwa położona w dodatkowym korytarzu transportowym TINA i w sieci TEN - T. Znaczenie międzyregionalne posiada linia kolejowa nr 26, relacji Łuków - Radom. Linie te przecinają się w Dęblinie, co powoduje że jest on bardzo ważnym węzłem transportowym zarówno w województwie lubelskim, jak i w kraju.

Geograficznie teren Powiatu Ryckiego położony jest w południowo-wschodniej części podprovincji Nizin Środkowopolskich, w obrębie trzech mezoregionów: Doliny Środkowej Wisły, Wysoczyzny Żelechowskiej oraz Pradoliny Wieprza. W literaturze geograficznej teren ten określany jest także jako Małe Mazowsze, a niektórzy włączali go do Mazowsza. W obrębie Powiatu Ryckiego można wyodrębnić dwie jednostki fizycznogeograficzne o odmiennych wielu cechach, głównie krajobrazu. Południową część tworzą Dolina Wisły i Pradolina Wieprza, północną lekkofalista, porozcinana ciekami równina Wysoczyzny Żelechowskiej, odgraniczone stromą krawędzią erozyjną.

Obszar Powiatu Ryckiego stanowi atrakcyjne miejsce lokalizacji inwestycji. Korzystne warunki zapewniają mu w głównej mierze: przebiegające ważne linie drogowe i kolejowe, dostępność wykwalifikowanej kadry, położenie geograficzne w rejonie doliny rzeki Wieprz i doliny Wisły rzutujące na wysokie walory krajobrazowe powiatu, jak również dobre warunki naturalne dla rozwoju upraw ogrodniczych.

3.1.2. Charakterystyka sieci osadniczej

Powiat Rycki dzieli się na 6 gmin, w obrębie których znajduje się 108 miejscowości wiejskich i 2 miasta. W skład Powiatu Ryckiego wchodzi: miasto i gmina Ryki, miasto Dęblin oraz gminy: Kłoczew, Stężycza, Nowodwór i Ułęż. Siedzibą powiatu jest miasto Ryki, które jest oddalone o 65 km od Lublina i 100 km od Warszawy.

Tabela 1. Sieć osadnicza Powiatu Ryckiego

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2014
PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY, SIEĆ OSADNICZA		
Miejscowości		
miejscowości podstawowe (łącznie z miastami)	-	110
miejscowości podstawowe ogółem	-	108
miejscowości podstawowe - wsie	-	99
miejscowości podstawowe - pozostałe	-	9
części integralne ogółem	-	66
części integralne - część wsi, kolonii, osady	-	61
części integralne - przysiółki	-	1
części integralne - pozostałe	-	4
miejscowości statystyczne wiejskie	-	98
Gminy		
ogółem	-	6
gmina miejska	-	1
gmina miejsko-wiejska	-	1
gmina wiejska	-	4
Miasta		
ogółem	-	2
w gminach miejsko-wiejskich	-	1

Źródło: Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny (BDL GUS).

Obszar powiatu obejmuje 615 km², na którym zamieszkuje 57 724 mieszkańców (stan na 12.2014 r. wg danych GUS). Gęstość zaludnienia wynosi 94 osób/km². Ponad połowa mieszkańców powiatu zamieszkuje na wsi.

Tabela 2. Udział gmin w powierzchni Powiatu Ryckiego

Jednostka terytorialna	ogółem	
	2014	
	km ²	%
Dęblin	38	6,18
Kłoczew	143	23,25
Nowodwór	72	11,71
Ryki	162	26,34
Stężycza	116	18,86
Ułęż	84	13,66

Źródło: BDL GUS.

Najważniejszymi ośrodkami w powiecie są miasta: Dęblin i Ryki.

Gmina Ryki¹

Gmina Ryki sąsiaduje od zachodu z gminą Stężycza, południowego zachodu z Miastem Dęblin, od północy z gminą Trojanów (powiat garwoliński w województwie mazowieckim) i gminą Kłoczew. Wschodnie granice gminy przebiegają na styku gmin Nowodwór i Ułęż, natomiast od południa Ryki graniczą z gminą Żyrzyn (powiat puławski).

Miasto Ryki pełni funkcję ośrodka ponadlokalnego, z dominującą funkcją administracyjną, mają tu swoje siedziby m.in. Sąd Rejonowy, Prokuratura Rejonowa, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Powiatowy Urząd Pracy, Urząd Skarbowy, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Komenda Powiatowa Policji oraz Państwowa Straż Pożarna.

Powierzchnia Gminy Ryki obejmuje 162 km² (26,34 % powierzchni powiatu) z czego 16,7 % powierzchni Gminy zajmują grunty leśne. W skład Gminy Ryki wchodzi Miasto Ryki i 30 sołectw: Bobrowniki, Brusów, Budki – Rososz, obejmujące wsie Budki i Kruków, Chrustne, Edwardów, Janisze, Falentyn część wsi Leopoldów, Karczmyska część wsi Leopoldów, Nowiny – Rososz obejmujące część wsi Leopoldów – przysiółki Nowiny i Chudów, Kleszczówka, Krasnogliny, Lasocin, Lason, Moszczanka, Niwa Babicka, Nowa Dąbia, Nowy Bazanów, Nowy Dęblin, Ogonów, Oszczywilk, Ownia, Podwierzbie, Potok, Rososz, Sędowice, Sierskowola, Stara Dąbia, Stary Bazanów, Swaty obejmujące wieś Swaty i przysiółek Kazimierzyn, Zalesie obejmujące wieś Zalesie i Zalesie – Kolonia.

Podstawowymi funkcjami miasta i gminy Ryki są funkcje administracyjne (siedziba Urzędu Miejskiego oraz Starostwa Powiatowego), gospodarcze (przemysł, głównie przetwórstwo owocowo – warzywne - “Polski Ogród Sp. z o.o.” oraz mleczarskie – Spółdzielnia Mleczarska, drobna wytwórczość na bazie surowców lokalnych, rolnictwo specjalizujące się w uprawach ogrodniczych tj. truskawki, maliny, porzeczki, wiśnie oraz warzywa), usługowe (obsługa tranzytowa ruchu na trasie Warszawa - Lublin, obsługa lokalna mieszkańców – funkcja handlu, mieszkaniowa, oświaty, służby zdrowia, usług bytowych, wypoczynku i kultury).

Gmina Ryki liczy 20 705 mieszkańców, z czego na miasto Ryki przypada 9 877. Gęstość zaludnienia w mieście wynosi 355 osób na km², jest to wyższy wskaźnik niż w Powiecie Ryckim, gdzie na km² przypada 94 osób i w województwie lubelskim - 87 osób na km².

---

¹ http://bip.ryki.pl/upload/pliki/Strategia_Rozwoju_Lokalnego_Gminy_Ryki_2- m%C4%82lj_dom.pdf, 10.06.2015

Miasto Dęblin

Miasto Dęblin graniczy od północy z gminą Stężyca, od południa z gminą Puławy, od wschodu z gminą Ryki, a od zachodu z gminą Sieciechów położoną w województwie mazowieckim. Miasto Dęblin ze względu na położenie (bardzo bliskie sąsiedztwo z miastem Puławy), uwarunkowania gospodarcze, komunikacyjne (ważny węzeł PKP), oraz silne związki z infrastrukturą obronną państwa odgrywa wiodącą rolę nie tylko w obszarze powiatu, ale również województwa i kraju. Charakter gospodarczy miasta związany jest przede wszystkim z obronnością kraju. Na terenie Dębłina działalność prowadzą Wojskowe Zakłady Lotnicze Nr 1, Wojskowe Zakłady Inżynieryjne, 4 Skrzydło Lotnictwa Szkolnego, Centrum Szkolenia Inżynieryjno-Szkoleniowego, 1 Batalion Drogowo-Mostowy. Zakłady te zatrudniają większość mieszkańców miasta i związane są głównie z produkcją typowo wojskową, ale coraz częściej świadczą one także usługi w zakresie remontów maszyn na potrzeby cywilne oraz udostępniają na zasadach dzierżawy swoje powierzchnie produkcyjne, magazynowe czy biurowe.

Rangę miasta podnosi istniejące tu lotnisko służące obecnie do celów wojskowych. Szkołą się na nim podchorążowie, adepci lotnictwa studiujący w Wyższej Szkole Oficerskiej Sił Powietrznych w Dęblinie. Uczelnia kształci również na kierunkach cywilnych, co powoduje że miasto jest znaczącym w kraju ośrodkiem oświatowym. Władze miasta podejmują działania umożliwiające wykorzystanie lotniska do celów cywilnych. Miasto jest również ważnym węzłem kolejowym z dogodnymi połączeniami z całym krajem.

Dęblin zajmuje obszar ok. 38 km² (zajmuje 6,18% powierzchni powiatu) i liczy 16 893 mieszkańców.

Gęstość zaludnienia w mieście wynosi 441 osób na km², jest to wyższy wskaźnik niż w Powiecie Ryckim, gdzie na km² przypada 94 osób i w województwie lubelskim - 87 osób na km².

W skali województwa jako zespół miast: Ryki i Dęblin posiadają istotny potencjał rozwojowy.

Gmina Stężyca²

Gmina Stężyca położona jest nad Wisłą i sąsiaduje z gminami: Dęblin i Ryki (woj. lubelskie) oraz Sieciechów, Maciejowice, Trojanów i Kozienice (woj. mazowieckie). W skład gminy wchodzi miejscowości: Stężyca (siedziba gminy), Brzeźce, Długowola, Prażmów, Pawłowice, Drachalica, Piotrowice, Paprotnia, Nowa Rokitnia, Kletnia, Stara Rokitnia, Brzeziny,

---

² <http://www.gmina-stezyca.pl/o-gminie>, 10.06.2015

Borowina, Krukówka, Nadwiślanka, Plebanka oraz Zielonka. Powierzchnia ogólna gminy wynosi ok 116 km², w tym użytki rolne 63%, natomiast użytki leśne 18% ogólnej powierzchni gminy.

Gmina stanowi 18,86% powierzchni powiatu.

Ludność gminy wynosi 5289 osób. Gęstość zaludnienia wynosi 46 osób na km².

Gmina Stężycza ma typowo rolniczy charakter. Użytki rolne zajmują 7,2 tys. ha, czyli ok. 62% ogólnej powierzchni gminy. Rolnictwo w gminie jest rozdrobnione ok 90% to gospodarstwa o wielkości od 1 do 10 ha. Na terenie gminy działa kilka dużych zakładów przemysłowych, jednym z najważniejszych jest Gospodarstwo Ogrodnicze JMP Maria i Jarosław Ptaszek będące największym w kraju i drugim w Europie producentem anturium.

Gmina Ułęż³

Gmina Ułęż sąsiaduje z następującymi gminami: od południa z gminą Baranów i Żyrzyn (powiat puławski), od wschodu z gminą Jeziorzany (powiat lubartowski), od północy z gminą Adamów (powiat łukowski), z gminą Nowodwór (powiat rycki), od północnego zachodu i zachodu z Gminą Ryki.

Gmina zajmuje obszar ok 84 km² (13,66 % powierzchni powiatu ryckiego) i jest zamieszkała przez 3245 mieszkańców (5,62 % mieszkańców powiatu). Gęstość zaludnienia wynosi 39 osób na 1 km². W skład gminy wchodzi 12 miejscowości: Ułęż, Sobieszyn, Drażgów, Sarny, Korzeniów, Białki Dolne, Białki Górne, Podlodów, Podlodówka, Lendo Ruskie, Zosin i Żabianka. Dzielą się one na 13 sołectw.

Podstawowym źródłem utrzymania mieszkańców jest rolnictwo. Uprawia się głównie zboża, ziemniaki, rośliny pastewne oraz rzepak. Na uwagę zasługują uprawy truskawek, porzeczek, a także sady owocowe. Główne sektory zatrudnienia to oświata, handel, usługi i administracja. Gmina Ułęż jest ważnym ośrodkiem oświatowym. We wsi Sobieszyn mieszczą się dwie szkoły średnie: Liceum Ogólnokształcące im. Jana III Sobieskiego w Sobieszynie oraz Zespół Szkół im. Kajetana hr. Kickiego w Sobieszynie – Brzozowej. Szkolnictwo obowiązkowe obejmuje 3 placówki oświatowe: Gimnazjum Publiczne im. Jana III Sobieskiego w Sobieszynie, Szkołę Podstawową im. Jana III Sobieskiego w Sobieszynie i Szkołę Podstawową w Białkach Dolnych.

---

³ <http://www.ulez.eurzad.eu/index.php?pid=7>, 10.06.2015

Gmina Kłoczew⁴

Gmina Kłoczew graniczy z sześcioma gminami: Trojanów, Żelechów, Wola Mysłowska, Krzywda, Nowodwór i Ryki. Obszar gminy podzielony jest na 27 sołectw, w obrębie których znajduje się 30 miejscowości: Borucicha, Bramka, Czernic, Gęsia Wólka, Gózd, Huta Zadybska, Jagodne, Janopol, Julianów, Kawęczyn, Kąty, Kłoczew, Kokoszka, Kurzelaty, Nowe Zadybie, Padarz, Przykwa, Rybaki, Rzyczyna, Sokola, Sosnówka, Stare Zadybie, Stryj, Wojciechówka, Wola Zadybska, Wola Zadybska-Kolonia, Wygranka, Wylezin, Zaryte, Żwadnik. Ośrodkiem administracyjnym, handlowym i kulturalnym gminy jest miejscowość Kłoczew, która jest również najlepiej rozwiniętym przestrzennie ośrodkiem osadniczym. Gmina Kłoczew ma charakter typowo rolniczy, urozmaicony dolinami i lasami oraz nielicznymi zbiornikami wodnymi. W produkcji roślinnej dominuje uprawa zbóż i ziemniaków, a także produkcja owoców miękkich. W produkcji zwierzęcej zdecydowanie przeważa chów bydła mlecznego i trzody chlewnej. Wysokie zatrudnienie w rolnictwie sprawia, że mimo przeciętnych warunków glebowych gmina posiada poziom produkcji zwierzęcej znacznie przewyższający średni w powiecie ryckim i województwie lubelskim. Ze względu na walory turystyczne gminy, część mieszkańców widzi szansę w prowadzeniu działalności agroturystycznej, jako dodatkowego źródła dochodu.

Na terenie gminy Kłoczew zamieszkuje 7366 osób. Średnia gęstość zaludnienia na obszarze gminy wynosi 51 osób na km².

Gmina Nowodwór

Gmina Nowodwór zajmuje powierzchnię ok. 72 km² ha, co stanowi 11,71% powierzchni powiatu. Na ogólną liczbę mieszkańców gminy (4 226 osób), kobiet jest 2070, natomiast mężczyzn 2156. Gęstość zaludnienia wynosi 59 osób na 1 km². W skład Gminy wchodzi następujące miejscowości: Borki, Grabowce Dolne, Grabowce Górne, Grabów Rycki, Grabów Szlachecki, Jakubówka, Lendo Wielkie, Niedźwiedź, Nowodwór, Przestrzeń, Rycza, Trzianki, Urszulin, Wrzosówka, Zawitała, Zielony Kąt. Gmina Nowodwór to typowo rolnicza gmina, w której nieliczni mieszkańcy zatrudnieni są w branżach pozarolniczych - głównie w administracji samorządowej i instytucjach jej podległych. Na obszarze gminy nie występują zakłady przemysłowe, a jedynie instytucje ściśle związane z funkcjami administracyjnymi czy edukacyjnymi oraz podmioty usługowe tj. szkoły, sklepy, ośrodek zdrowia itp.

---

⁴ http://kloczew.eurząd.eu/charakterystyka_p_82.html, 10.06.2015

3.1.3. Środowisko przyrodnicze i zasoby naturalne Powiatu Ryckiego

W Powiecie Ryckim 11,8% powierzchni ogólnej stanowią obszary prawnie chronione. W porównaniu ze wskaźnikami dla innych powiatów, np.: powiat puławski 31,7% i średnią dla województwa 22,3%, powierzchnia chroniona jest jedną z mniejszych w województwie lubelskim. Na obszarze powiatu ryckiego istnieje wyraźna dysproporcja w rozmieszczeniu terenów objętych ochroną przyrody. Występują one głównie w dolinach rzek: Wieprz i Wisła.

Tabela 3. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej.

	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013
Obszary prawnie chronione					
ogółem	ha	7246,9	7246,9	7246,9	7246,90
obszary chronionego krajobrazu razem	ha	7240,0	7240,0	7240,0	7240,00
rezerваты i pozostałe formy ochrony przyrody na obszarach chronionego krajobrazu	ha	36,5	36,5	36,5	36,50
użytki ekologiczne	ha	43,4	43,4	43,4	43,40
Pomniki przyrody					
ogółem	szt.	69	69	69	69
Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem					
ogółem	%	11,79	11,79	11,79	11,8

Źródło: BDL GUS.

Na terenie powiatu znajdują się trzy obszary objęte europejskim programem NATURA 2000: „Dolina Środkowej Wisły” (PLB 140004) – ostoja ptasia, położona w obrębie gminy Stężyca i miasta Dęblin, „Dolny Wieprz” (PLH 060051) – ostoja siedliskowa, położona na terenie gminy Ryki i Ułęż oraz „Podebłocie” (PLH140033) – ostoja siedliskowa, położona na terenie gminy Stężyca. Ponadto Pradolina Wieprza posiada status obszaru chronionego krajobrazu.

Obszar Chronionego Krajobrazu „Pradolina Wieprza”

Obszar Chronionego Krajobrazu „Pradolina Wieprza” jest największym chronionym obszarem województwa lubelskiego. Zajmuje on powierzchnię 33159 ha. Obejmuje miejscowości: Puławy, Żyrzyn, Ryki, Ułęż, Jeziorzany, Baranów, Michów, Kock, Firlej. Na terenie powiatu ryckiego występuje 4240 ha: 2460 ha w gminie Ryki i 1780 ha w gminie Ułęż.

Północną granicę OCK wyznacza droga łącząca Kock z Moszczanką. Od zachodu obszar chroniony zamyka linia kolejowa Puławy-Dęblin.

Największą wartość pod względem geobotanicznym ma dolina Wieprza ze względu na występujące tu rzadkie rośliny – *Armeria elongata*, *Allium angulosum*, *Teucrium scordium*, *Petasites spurius*, *Salvinia natans*, które spotyka się w województwie lubelskim jeszcze tylko w dolinie Bugu. Otaczające dolinę lasy są mniej wartościowe pod względem geobotanicznym, ponieważ zostały silnie przekształcone i obecnie w ich skład wchodzi głównie różnowiekowe monokultury sosny.

Obszary Natura 2000

PLB 14004 „Dolina Środkowej Wisły”

Ostoja znajduje się na Wiśle - ostatniej w większości nieuregulowanej wielkiej rzece w Europie. Ostoja obejmuje odcinek rzeki pomiędzy Dęblinem a Płockiem. Wisła zachowała tu wyjątkowo naturalny charakter rzeki roztokowej. Na odcinku tym Wisła tworzy liczne wyspy, starorzecza i boczne kanały. Występują tu zarówno wyspy w formie piaszczystych łach, po dobrze uformowane wyspy porośnięte roślinnością zielną. Wielkie piaszczyste łachy są siedliskiem wielu gatunków mew, rybitw i sieweczek. Największe z wysp są pokryte zaroślami wierzbowymi i topolowymi. Brzegi rzeki wraz z terasą zalewową porastają zarośla wikliny oraz łąki i pastwiska. Na niektórych odcinkach pozostały tu również fragmenty dawnych lasów łęgowych złożonych z topól i wierzb. Głównym celem powołania ostoi jest występująca tu cenna z europejskiego punktu widzenia awifauna. W Dolinie Środkowej Wisły gniazduje około 50 gatunków ptaków wodno-błotnych. Występują tu co najmniej 23 gatunki ptaków ważnych w skali europejskiej. Spośród nich lęgi odbywają tu m.in. mewa czarnogłowa i mewa mała oraz cztery gatunki rybitw m.in. rybitwa białoczarna i rzeczna. Występuje tu również 9 gatunków wpisanych do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt m.in. ostrygojad, podgorzałka i podróżniczek. W okresie zimy występują tu duże koncentracje gągoła i bielczka. Obszar ma bardzo duże znaczenie jako szlak wędrówkowy dla ptaków migrujących. Spośród roślin cennych w skali Europy rośnie tu lipiennik Loesela.

Powierzchnia całej ostoi wynosi 30 849 ha, z czego 11% powierzchni znajduje się w Powiecie Ryckim (w obrębie gminy Stężycza i miasta Dęblin).

PLH060051 „Dolny Wieprz”

W południowej części powiatu (na terenie gmin Ryki i Ułęż) znajduje się fragment obszaru siedliskowego Natura 2000 PLH060051 „Dolny Wieprz”. Jest to rozległa, płaska dolina

rzeczna z bogatym mikroreliefem (piaszczyste wzniesienie i muliste obniżenia). Koryto rzeki zachowało naturalny, silnie meandrujący charakter. Towarzyszą mu liczne starorzecza i zastoiska. Do doliny głównej uchodzi kilka małych dolin rzecznych (m.in. Mininy i Świnki). W dolinie Wieprza położonych jest kilka kompleksów stawów. W dnie doliny dominują rozległe, ekstensywnie użytkowane łąki o zmiennym uwilgotnieniu. Lokalnie występują płaty łągów i zakrzaczeń wierzbowych oraz płaty muraw napiaskowych. W południowo-zachodniej części ostoi znajduje się kompleks leśny (bory świeże, olsy) z zespołem wydm i położonym między nimi, wybitnie cennym przyrodniczo, zbiornikiem wodnym - Jezioro Piskory, do którego reintrodukowano marsylię czterolistną. Naturalna dolina Wieprza, z licznymi meandrami i starorzeczami stanowi najlepszy przykład "półnaturalnego krajobrazu dużej doliny rzecznej" w tej części Polski. Dolina pełni funkcję korytarza ekologicznego o randze krajowej. Jest ważną ostoją siedlisk podmokłych i okresowo zalewanych łąk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Stwierdzono występowanie 8 rodzajów siedlisk przyrodniczych z tego załącznika, zajmujących łącznie 37% obszaru. W enklawie ostoi znajduje się jedyne istniejące w Polsce, stanowisko zastępcze marsylii czterolistnej *Marsilea quadrifolia*. Roślina została tu wprowadzona w latach 1995-2000. Ponadto występuje tu 6 gatunków zwierząt z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Jest to też ważna ostoja ptaków wodno - błotnych. Rozległy, otwarty teren ma bardzo duże walory krajobrazowe. Obszar w całości położony na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pradolina Wieprza”.

PLH140033 „Podebłocie”

W północno-zachodniej części powiatu (na obszarze gminy Stężyca) znajdują się niewielkie fragmenty tej ostoi, położonej głównie na terenie woj. mazowieckiego. Jest to jedno z największych i najlepiej zachowanych w pradolinie Wisły, na terenie Mazowsza, mokradeł. Konfiguracja terenu, podłoże, jak również znaczne oddziaływanie wód spływających z terenów wysoczyznowych sprzyjają powstawaniu rozległych wiosennych wylewisk i ogólnemu zabagnieniu. W wielu miejscach następuje samoistna renaturyzacja. Obecnie Obszar ma charakter mozaiki roślinności: leśnej, zaroślowej, okrajkowej, szuwarowej, łąkowej oraz ziołoroślowej. Krajobraz urozmaicają niewielkie stawy paciorkowe i liczne torfniaki. Piaszczyste wyniesienia porastają bory sosnowe. Niedostępność terenu oraz silne podtopienie sprawiają, że większość terenu ma charakter "dziewiczy". Szczególnie cennym pod względem przyrodniczym jest zwarty kompleks dobrze zachowanych lasów związanych z siedliskami wilgotnymi i bagiennymi. Tworzą go olsy porzeczkowe i łągi olszowo-jesionowe stanowiące tutaj jeden z głównych celów ochrony. Na terenie obszaru obserwowane są fluktuacje pomiędzy

łągowym a olsowym charakterem zbiorowisk leśnych będące efektem zmiennych stanów wód wywołanych działalnością bobrów oraz okresowym zwiększaniem się roli wysięków wód podskórnych. Do szczególnie interesujących i dobrze zachowanych należą grądy porastające wierzchowiny i głębokie zbocza wąwozów w partiach krawędziowych wysoczyzny. Wiek niektórych drzew szacowany jest na 100 i więcej lat. Są one oprócz łągów głównym przedmiotem ochrony.

Jednym z najważniejszych i największych pod względem zajmowanej powierzchni w elementach szaty roślinnej są zbiorowiska trawiaste. Do częstych należą łąki wilgotne z kniecią błotną oraz łąki świeże rajgrasowe (z charakterystyczną rośliną – rajgrasem wyniosłym). Odzwierciedleniem urozmaiconych warunków wilgotnościowych podłoża oraz zasobności gleby są zróżnicowane składy gatunkowe poszczególnych zbiorowisk. Całość tego swoistego krajobrazu dopełniają ziołorośla z wiązówką błotną i ziołorośla nadrzeczne. Należą do nich zbiorowiska budowane przez kielisznika zaroślowego, wierzbownicę kosmatą i sadzka konopiastego.

Do osobliwości Obszaru należy przede wszystkim obecność żółwia błotnego oraz liczne populacje poczwarówek - zwężonej i jajowatej. Ponadto znajdują się tu stanowiska chronionych i zagrożonych gatunków roślin naczyniowych, w tym: kukułki, goździka pysznego, kruszczyka błotnego, mieczyka dachówkowatego i nerecznicy grzebieniastej. Na terenie obszaru gniazdują m.in.: orlik, błotniaki - stawowy i łąkowy, derkacz, żuraw, samotnik, bekas kszyc, słonka i dudek.

Użytki ekologiczne

Na terenie powiatu znajduje się 7 użytków ekologicznych o łącznej powierzchni 43,4 ha. Utworzono je na mocy rozporządzenia Wojewody Lubelskiego Nr 4 z dnia 16.01.1996 r. Użytki ekologiczne utworzone zostały ze względu na cenne przyrodniczo gatunki fauny i flory. Są to najczęściej śródleśne torfowiska czy śródleśne łąki, a także zbiorowiska olsowe z charakterystyczną strukturą kępkową i składem gatunkowym nawiązującym do torfowisk. Wśród fauny występują głównie rzadkie gatunki ptaków np. bocian czarny, gadów z żółwiem błotnym oraz skorupiaki np. rak. Sześć użytków ekologicznych zlokalizowanych jest w gminie Ułęż, a jeden na terenie Dębłina (6,9 ha).

Pomniki przyrody

Na terenie powiatu ryckiego znajdują się 66 pomników przyrody.

W gminie Ułęż ochroną pomnikową objęto 23 obiekty, okazałe drzewa, głównie w miejscowości Sobieszyn Brzozowa (zespół parkowy) oraz w parku w Ułężu. W Sobieszynie znajduje się tzw. „Dąb Sobieskiego” o obwodzie 6,2 m.

W Dęblinie jest to dąb szypułkowy (Jagiełły "Grot", obwód około 6,6 m, około 350 lat; Drzewo Roku 2011 w pierwszym konkursie zorganizowanym przez Klub Gaja), a na granicy Dęblina ze Stężycą aleja składająca się z 132 lip drobnolistnych rosnących wzdłuż drogi Dęblin-Stężycza (wiek ok. 140 lat).

W gminie Kłoczew występuje 16 pomników przyrody: pięć w miejscowości Kłoczew, 8 w Zadybiu Starym. Ponadto przy drodze Kłoczew-Żelechów znajduje się lipa drobnolistna, a w miejscowości Rzyczyna dąb szypułkowy.

Na terenie gminy Ryki ustanowiono 25 pomników przyrody w następujących miejscowościach: Zalesie, Rososz, Karczmiska, Brusów, Stara Dąbia, Krasnoglina, Ryki, Zalesie- Kolonia.

Zieleń urządzona

Istotne znaczenie zwłaszcza dla terenów miejskich ma zieleń urządzona. Zieleń urządzona to przede wszystkim założenia ogrodowe i parkowe, a także skwery, trawniki itp. Obszar o dużej bioróżnorodności stanowi zespół pałacowo-parkowy w Dęblinie (park z 1779 roku projektował Jan Chrystian Schuch, przekształcony po 1790 roku, według projektu Dionizego Mac Clair'a, ponownie przekształcony około 1920 roku przez Franciszka Szaniora, ulica Dywizjonu 303).

W gminie Kłoczew ochroną objęte są założenia parkowe w Starym Zadybiu i Jagodnem. Także na uwagę zasługują pozostałości parku w otoczeniu plebanii w Kłoczewie.

W gminie Nowodwór znajdują się pozostałości zespołu dworsko-parkowego w Lendzie Wielkim oraz Nowodworze.

Na obszarze gminy Ułęż istnieją cztery obiekty pałacowo-parkowe lub dworsko-parkowe w: Ułężu, Sobieszynie, Podlodowie i Sarnach. Trzy ostatnie z nich to własność prywatna. Zespoły pałacowo-parkowe zajmują bardzo dużo miejsca.

Na terenie powiatu w gestii samorządu znajdują się dwa parki (miasto Ryki) o powierzchni 4,2 ha. Zieleń osiedlowa zajmuje powierzchnię 2,1 ha (Dęblin i Ryki), a inne tereny zieleni miejskiej 13,9 ha. W latach 2010-2013 dokonano nasadzeń drzew i krzewów w gminach powiatu, jednak w tym samym czasie wystąpiły też ich znaczne ubytki.

Tabela 4. Tereny zieleni pozostające w gestii samorządów

	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013
parki spacerowo - wypoczynkowe					
obiekty	szt.	2	2	2	2
powierzchnia	ha	4,2	4,2	4,2	4,20
zieleńce					
obiekty	szt.	7	7	7	7
powierzchnia	ha	13,9	13,9	13,9	13,90
tereny zieleni osiedlowej					
powierzchnia	ha	2,1	2,1	2,1	2,10
Tereny zieleni - wskaźniki					
udział terenów zieleni w powierzchni ogółem	%	0,1	0,2	0,2	0,1
Żywopłaty wg lokalizacji					
ogółem (w miastach i na wsi)	m	5599	6084	6084	6839
Nasadzenia i ubytki wg lokalizacji					
nasadzenia					
drzewa					
ogółem (w miastach i na wsi)	szt.	60	100	50	236
krzewy					
ogółem (w miastach i na wsi)	szt.	20	20	20	2004
ubytki					
drzewa					
ogółem (w miastach i na wsi)	szt.	560	1997	2438	1141
krzewy					
ogółem (w miastach i na wsi)	szt.	15	420	1756	120

Źródło: BDL GUS.

Lasy

Teren powiatu ryckiego ma niski wskaźnik zalesienia, który wynosi 21,4 % przy średniej lesistości kraju 28,1 % i woj. lubelskiego 22,6%. Gminy o najwyższej lesistości to Dęblin (29,7%) i Nowodwór (25,6%), a o najniższej to miasto Ryki (7,4%) i gmina Ryki (16,8%).

Tabela 5. Powierzchnia lasów w gminach na obszarze Powiatu Ryckiego.

Jednostka terytorialna	lasy ogółem		lasy publiczne ogółem		lasy publiczne Skarbu Państwa		lasy publiczne gminne		lasy prywatne ogółem	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha
Powiat rycki	13188,2	13160,73	4296,6	4269,13	4279,0	4246,59	17,6	22,54	8891,6	8891,60
Dęblin	1139,3	1139,54	1122,6	1122,84	1122,6	1122,84	0,0	0,00	16,7	16,70
Kłoczew	3047,1	3049,07	702,1	704,07	697,4	697,17	4,7	6,90	2345,0	2345,00
Nowodwór	1839,0	1841,98	180,3	183,28	179,3	182,19	1,0	1,09	1658,7	1658,70

Ryki	2735,7	2734,54	505,5	504,34	498,5	494,69	7,0	9,65	2230,2	2230,20
Stężycza	2472,6	2439,77	311,6	278,77	310,6	277,77	1,0	1,00	2161,0	2161,00
Ułęż	1954,5	1955,83	1474,5	1475,83	1470,6	1471,93	3,9	3,90	480,0	480,00

Źródło: stat.gov.pl

Lasy znajdujące się na obszarze powiatu niebędące własnością Skarbu Państwa stanowią około 68% lasów ogółem. Nadzór nad nimi sprawują służby powołane przez Starostę Ryckiego. Lasy Gminy Kłoczew znajdują się w zasięgu działania Nadleśnictwa Lasów Państwowych w Garwolinie – Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych Warszawa, pozostała część powiatu Nadleśnictwa Lasów Państwowych w Puławach – Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych Lublin. Aktualne uproszczone plany urządzenia lasów posiadają gminy: Ułęż, Dęblin, Stężycza.

Tabela 6. Powierzchnia gruntów leśnych - wszystkich form własności

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013
LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI					
ogółem	ha	13314,3	13295,5	13299,9	13272,33
lesistość w %	%	21,5	21,5	21,5	21,4
grunty leśne publiczne ogółem	ha	4402,0	4403,9	4408,3	4380,73
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	ha	4386,8	4386,6	4390,7	4358,19
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha	4248,3	4249,6	4258,2	4289,23
grunty leśne prywatne	ha	8912,3	8891,6	8891,6	8891,60

Źródło: BDL GUS.

Tabela 7. Powierzchnia gruntów leśnych – lasy prywatne i gminne

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013
LASY PRYWATNE I GMINNE					
ogółem	ha	8927,50	8908,90	8909,20	8914,14
las ogółem	ha	8927,50	8908,90	8909,20	8914,14
grunty leśne prywatne ogółem	ha	8912,30	8891,60	8891,60	8891,60
grunty leśne prywatne osób fizycznych	ha	8404,40	8383,70	8383,70	8383,70
grunty leśne prywatne wspólnot gruntowych	ha	470,90	470,90	470,90	470,90
grunty leśne gminne ogółem	ha	15,20	17,30	17,60	22,54
grunty leśne gminne lasy ogółem	ha	15,20	17,30	17,60	22,54

Źródło: BDL GUS.

Pod względem gatunkowym w lasach powiatu ryckiego dominuje sosna zwyczajna – 63,7%, dąb – 18,2 %, brzoza – 7,1%, olsza – 4,7% i grab – 3,2%.

3.1.4. Dziedzictwo kulturowe i walory turystyczne Powiatu Ryckiego

Powiat Rycki ma atrakcyjne położenie, co powoduje, że istnieje potencjał do rozwoju przemysłu turystycznego, jak i specyficznych rodzajów rekreacji, takich jak turystyka jeździecka, piesza, wodna, rowerowa, wędkarstwo i myślistwo.

Na terenie powiatu wytyczonych jest pięć szlaków pieszych i rowerowych oraz trzy wodne. Znajduje się 39 zabytków objętych ochroną konserwatorską, a także 569 ruchomych dóbr kultury.

Pomimo faktu, iż występujący potencjał turystyczno-kulturalny powiatu ryckiego, można sklasyfikować jako środowiskowo sprzyjający mieszkańcom w podejmowaniu pozarolniczej działalności gospodarczej – w szeroko rozumianej branży agroturystycznej, obecnie ludność lokalna wykazuje zbyt małą aktywność w tego typu przedsięwzięciach, mogących różnicować źródła dochodów w indywidualnych gospodarstwach rolnych. W roku 2013 na terenie powiatu zarejestrowano zaledwie 2 funkcjonujące gospodarstwa agroturystyczne.

Na przeszkodzie w rozwoju aktywnej turystyki na dzień dzisiejszy stoi słabo ukształtowana baza turystyczna, w tym w szczególności brak wystarczającej bazy noclegowej oraz gastronomicznej.

Na terenie powiatu ryckiego znajdują się 4 obiekty hotelowe – 2 w Rykach, 1 w Dęblinie, 1 w Kłoczewie, w których znajduje się 116 miejsc noclegowych. W roku 2013 r. udzielono w nich ponad 8000 noclegów dla turystów krajowych i zagranicznych. Miejsca noclegowe wykorzystywane były w roku 2013 w 17%.

Tabela 8. Obiekty zbiorowego zakwaterowania w Powiecie Ryckim i poszczególnych gminach.

Jednostka terytorialna	obiekty ogółem			miejsca noclegowe			korzystający rezydenci (Polacy)			udzielone noclegi rezydentom (Polakom)			turyści zagraniczni korzystający			udzielone noclegi turystom zagranicznym		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
	ob.	ob.	ob.	msc.	msc.	msc.	osob.	osob.	osob.	-	-	-	osob.	osob.	osob.	-	-	-
Powiat Rycki	4	4	4	94	96	116	5289	5852	6497	5751	6569	7802	244	299	259	281	332	286
Dęblin	0	0	1	0	0	70	0	0	1222	0	0	1921	0	0	1	0	0	5
Kłoczew	1	1	1	11	11	10	145	162	276	307	557	420	2	3	6	2	3	6
Ryki - miasto	3	3	2	83	85	36	5144	5690	4999	5444	6012	5461	242	296	252	279	329	275

Źródło: stat.gov.pl

Tabela 9. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych Powiecie Ryckim.

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych	%	17,6	17,2	19,2	17,4	22,1

Źródło: BDL GUS.

Bazę noclegową oprócz hoteli stanowią również gospodarstwa agroturystyczne (w Stężycy i Dęblinie) oraz zajazdy, motele i internaty w Dęblinie i Sobieszynie.

Poszczególne gminy powiatu charakteryzują się wysokimi walorami kulturowymi i turystycznymi sprzyjającymi rozwojowi turystyki. Poniżej dokonano krótkiej charakterystyki walorów turystycznych i kulturowych poszczególnych gmin powiatu.

Miasto Dęblin

Bogate walory krajoznawcze i przyrodnicze oraz położenie Dęblina stwarzają duże możliwości rozwoju turystyki zarówno krajowej, jak i zagranicznej.

Przez miasto przebiegają:

- szlaki wodne:
  1. szlak kajakowy Wieprzem z Kocka do Dęblina - długość spływu ok. 50 km.
  2. szlak kajakowy Wisłą z Kazimierza Dolnego do Dęblina - długość spływu około 32 km.
  3. szlak wodny Wisłą z Dęblina do Kazimierza Dolnego
- szlaki piesze:
  1. szlak czerwony - prowadzi w kierunku północnym z Dęblina do Wilgi przez Podzamcze koło Maciejowic. Długość szlaku 60 km. Odcinek Dęblin - Maciejowice 32 km.
  2. szlak niebieski "Nadwiślański" - biegnie w kierunku południowym z Dęblina do Annapola przez Gołąb, Puławy, Kazimierz Dolny, Piotrawin, Józefów. Długość szlaku 109 km. Odcinek Dęblin - Puławy 20 km.
  3. szlak zielony "Generała Franciszka Kleeberga" - prowadzi na wschód od Dęblina do Kocka przez Bobrowniki, Ułęż, Sobieszyn, Wolę Gułowską, Charlejew. Długość szlaku 72,7 km. Odcinek Dęblin - Sobieszyn 24 km.
  4. szlak zielony "Pułkownika Dionizego Czachowskiego" - wiedzie na zachód od środka mostu na rzece Wiśle do Zwolenia przez Zajezerze, Sieciechów, Garbatkę w woj. mazowieckim. Jest on przedłużeniem szlaku zielonego "Generała Franciszka Kleeberga". Długość szlaku 58,2 km. Odcinek Dęblin – Garbatka – 22 km.
  5. szlak żółty spacerowy - prowadzi wokół Dęblina, ma długość 10,8km.

- szlaki rowerowe: szlak niebieski (wokół Dębłina – 11,56 km); dwa szlaki czarne: (łącznik) 4,13 km - ul. Podchorążych - ul. Wiejska oraz szlak czarny typu łącznik o długości 0,63 km od ul. Dworcowej do ul. Wiślanej; szlak bursztynowy Puławy-Dęblin o długości 27,81 km, w tym 4,5 km w Dęblinie.

Rozwojem i promocją atrakcji turystycznych okolic Dębłina zajmują się Urząd Miasta, Polskie Towarzystwo Turystyczno Krajoznawcze, Polskie Towarzystwo Tatrzańskie oraz Towarzystwo Przyjaciół Dębłina.

Na terenie miasta istnieją ścieżki rowerowe o łącznej długości ponad 11 km.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Na terenie miasta Dębłina ścisłą ochroną konserwatorską zostały objęte 3 zespoły zabytkowe (Zespół pałacowo-parkowy, Twierdza Dęblin, Zespół Dworca Kolei Nadwiślańskiej).

Zespół Pałacowo-Parkowy w Dęblinie, połowa XIII w. - połowa XX w.⁵

Zespół pałacowo-parkowy składa się z pałacu zwróconego frontem na północ, poprzedzonego dwiema oficynami, pawilonu ogrodowego, kordegardy, usytuowanej w narożu nowego ogrodzenia, domu ogrodnika, willi oficerskich oraz pozostałości parku, rozciągającego się ku dolinie Wieprza.

Pałac jest murowanym z cegły, podpiwniczonym, dwukondygnacyjnym, siedemnastoosiowym, tynkowanym budynkiem przykrytym czterospadowym dachem wykonanym z blachy miedzianej. Wzniesiony został na planie wydłużonego prostokąta. Od zachodu przedłuża go parterowe skrzydło równe szerokością korpusowi, mieszczące salę balową (dawną salę teatralną).

Oficyny są murowanymi z cegły, podpiwniczonymi dwukondygnacyjnymi, trzynastoosiowymi, tynkowanymi budynkami przykrytymi czterospadowymi dachami wykonanymi z blachy miedzianej. Wzniesione zostały na rzucie prostokąta w połowie XIX wieku.

Kordegarda wzniesiona w czwartej ćwierci XVIII wieku, przebudowana w XIX wieku założona jest na planie koła, z sionką od tyłu wyodrębnioną z planu. Murowana z cegły, dwukondygnacyjowa, tynkowana i boniowana. Zwieńczona gzymsem i daszkiem wspartym na

---

⁵ <http://www.deblin.pl/turystyka/warto-zobaczyc/zespole-palacowo-parkowy-w-deblinie-polowa-xviii-w-polowa-xx-w.html>, 28.06.2015.

uskokowym cokoliku oraz kopułką blaszaną ze sterczyną. Kondygnacje oddziela gładki gzyms pasowy, pod którym umieszczone są dwa małe okienka.

Park dębliński pierwotnie urządzony w stylu francuskim, po 1790 roku stał się za sprawą projektu Dionizego Mac Clair'a parkiem angielskim. Otrzymał naturalistyczne wnętrza ogrodowe połączone optycznie z dalekim krajobrazem nadwiślańskim. Całość założenia uzupełniał zachowany do dziś staw z wyspą, na której wzniesiony był przez Dominika Merliniego pawilon "Świątynia Wspomnień". Miał on stanowić ważny akcent głównego motywu ogrodu. Przekształcony w XIX wieku, rozebrany w latach 50. XX wieku.

Obecnie dębliński park wymaga zabiegów konserwatorskich, w celu przywrócenia mu pełnej świetności. Mimo to zachowały się w nim do dziś obok pomnikowych dębów, lip, wiązów, także egzotyczne drzewa korkowe oraz staw z wyspą, na którą wchodzi się po przerzuconym, murowanym z cegły, jednoarkadowym moście

Twierdza Dęblin, połowa XIX – początek XX w.⁶

Cytadela - twierdza carska.

Właścicielem obiektu jest Wojsko Polskie. Cytadela to ciągły budynek koszarowo-magazynowy. Koszary zostały wmurowane w latach 1838-1845. Brama północna oraz południowa i południowo-wschodnia zostały wzniesione w latach 1838-1845. Mur południowy oraz północno-zachodni, działobitnia południowa. i północno – zachodnia wmurowana została w latach 50 i 60 XIX w.

Zabudowa wewnątrz cytadeli

- dom komendanta, magazyny, prochownia, murowane 1838 – 1845;
- dom duchowieństwa prawosławnego, fundamenty cerkwi i dom cerkiewnego, pralnia i łaźnia murowane 1895 – 1905;

Fortyfikacje bastionowe murowane – ziemne 1838 – 1845

- Brama Lubelska;
- Półbastion, grodzą fosy i kurtyna.

Fortyfikacje i budynki na przedpolu umocnień bastionowych tworzą:

- barkan pn. tzw. Reduta pod Twierdzą wmurowana po 1862 roku,

---

⁶ http://www.deblin.cal.pl/twierdza_carska.php, 28.06.2015.

- prochownia przy barkanie pn. żelbetonowa i na przedpolu bastionu - żelbetonowa wymurowana w latach 1895 – 1905,
- 3 kazamaty, fosa i most półksiężycy frontu II – III, murowane 1838 – 1853,
- kaplica prawosławna i poczta gołębiowa , murowana 1895 – 1905,
- dom oficerski na przedpolu frontu I – II, murowany koniec XIX w.
- 2 domy oficerskie na przedpolu frontu IV – V, ul. Podchorążych, murowane koniec XIX w.
- koszary tzw. Frygiel, dom ul.15 pp „ Wilków ”, murowane ok.1870
- przepompownia wody (przy moście kolejowym na rzece Wieprz), murowana 1895 – 1905, przebudowa lata 20 XX w.

Zespół Reduty Generała Kąckiego :

- wały ziemne, brama murowana - koniec XIX w.
- kasyno podoficerskie i dom Komendanta ul.15 PP „ Wilków ” murowane , koniec XIX w.
- pozostałości Reduty Generała Zajączka – wały ziemne., koniec XIX w.

W skład dęblińskiej twierdzy wchodzi także 7 fortów: I „Młynkowski” II „Mierzwiączka”, III „Dęblin”, IV „Borowa”, V „Borek”, VI „Głusiec” oraz Fort „Wannowski”.

Zespół Dworca Kolei Nadwiślańskiej w Dęblinie (druga połowa XIX w. – pierwsza połowa XX w.⁷

Powstanie dęblińskiego dworca kolejowego przypada na lata siedemdziesiąte i osiemdziesiąte XIX wieku, rozbudowa nastąpiła w latach czterdziestych XX wieku.

Budowa zespołu dworca Kolei Nadwiślańskiej w Dęblinie związana była z realizacją inwestycji zaliczanej do jednej z najważniejszych ze względów strategicznych oraz komunikacyjnych między Królestwem Polskim i centralnymi ośrodkami w Rosji w XIX wieku w porozbiorowej Polsce. Kolej ta miała przebiegać od granicy z Prusami na północy przez twierdze w Modlinie, Warszawie i w Dęblinie, a następnie dalej na południowy wschód przez Lublin do Kowła na Białorusi. Trasę tę uzupełniła odnoga do Brześcia Litewskiego poprowadzona przez Łuków. Dopełnieniem powstałego węzła kolejowego w Dęblinie, była wybudowana w 1885 roku kolej Iwangorodzko-Dąbrowska poprowadzona w kierunku zachodnim do Dąbrowy Górniczej.

---

⁷ <http://www.deblin.pl/turystyka/warto-zobaczyc/zespole-dworca-kolei-nadwislanskiej-w-deblinie-z-2-pol-xix-i-1-pol-xx-w.html>, 28.06.2015.

Jednym z chronionych obiektów jest budynek dworca. Część wschodnia dworca drewniana, jednokondygnacyjowa, dziewiętnastoosiowa, oszalowana, zbudowana na planie bardzo wydłużonego prostokąta z dwiema symetrycznie rozmieszczonymi potężnymi facjatami przykrytymi czterospadowym dachem. Nad częściami skrajnymi i środkową przykryta dwuspadowym dachem z blachy ocynkowanej.

Część zachodnia dworca, murowana, dwukondygnacyjowa, czteroosiowa, przykryta dwuspadowym dachem z blachy ocynkowanej.

Na uwagę zasługuje także dawna parowozownia oraz budynek zarządu kolei, tak zwany „Belweder”.

W bezpośrednim sąsiedztwie stacji przy ulicy Dworcowej znajdują się warte uwagi budynki mieszkalne, pierwotnie przeznaczone dla rodzin wyższych rangą kolejarzy.

Trzy z nich identyczne, murowane o charakterze willowym, dwukondygnacyjne, kryte dachami mansardowymi o bogatej artykulacji fasady.

Charakter willi mają także sąsiednie trzy drewniane budynki szalowane ozdobnie z altanami, przykryte czterospadowym dachem z blachy ocynkowanej.

Oprócz wymienionych budynków na uwagę zasługują zabytkowe urządzenia techniczne stacji. Są nimi obok starej parowozowni z końca XIX wieku, także nowa wybudowana w latach czterdziestych XX wieku, dwie wieże ciśnień, wiadukt kratowy, nastawnia, dróżnicówka oraz hydranty żurawiowe.

Dla ochrony historycznego urbanistycznego układu Dębina utworzono strefę pośredniej ochrony konserwatorskiej. Obejmuje przede wszystkim zespół starej zabudowy w centrum miasta, czyli dawnej osady handlowej „Irena” – włącznie z historyczną siatką ulic, skalą i formą zabudowy. Wiele obiektów ujętych w ewidencji zabytków znajduje się poza obszarami centrum. Są to m.in. obiekty techniki, wiadukty, nastawnia, most kolejowy, most drogowy, wieża spadochronowa, a także obiekty sakralne, kościół parafialny p.w. Chrystusa Miłosiernego przy ul. Wiślanej, cmentarz komunalny oraz wojenny Balonna, a także kamienice i domy mieszkalne. W Dęblinie występuje znaczna ilość pomników będących miejscami Pamięci Narodowej. Ogółem w ewidencji zabytków prowadzonej przez Lubelskiego Konserwatora Zabytków, odnotowane są w Dęblinie (w centrum i poza nim) 72 obiekty zabytkowe.

Należy podkreślić, że obiektem godnym polecenia w Dębnie jest także, powstałe w 2011 roku Muzeum Sił Powietrznych gdzie gromadzone są zbiory dotyczące polskiego lotnictwa wojskowego.

Gmina Ryki

Ogółem na terenie gminy zarejestrowano 21 obiektów zabytkowych (z tego 8 w mieście Ryki) wpisanych do rejestru zabytków „A” Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie. Na terenie gminy istnieje 79 obiektów (47 obiektów na terenie miasta) o wysokich wartościach historycznych i kulturowych, niewpisanych do rejestru zabytków, a także 19 obiektów nie należących do żadnej z wyżej wymienionych kategorii, a stanowiących świadectwo historii, tradycji i pamięci. Wizytówką Ryk jest Zespół Sakralny Kościoła p.w. Najświętszego Zbawiciela. W centrum miasta znajduje się dwór klasycystyczny, zbudowany najprawdopodobniej jako rezydencja dla Stanisława Poniatowskiego w połowie XVII w. Obecnie jest siedzibą Urzędu Stanu Cywilnego, Oddziału Dziecięcej Miejskiej Biblioteki Publicznej, Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury oraz Gminnego Centrum Informacji.

Zabytkowy charakter ma cmentarz parafialny tzw. Stary, na którym pochowani są powstańcy styczniowi, dziadkowie i matka malarza Leona Wyczółkowskiego, zmarły w 1897 r. proboszcz rycki ks. Adolf Kurkowski i wielu innych zasłużonych dla Ryk i okolic. Nagrobki zmarłych mają wysokie walory artystyczne.

Historyczną i kulturową wartość przedstawia “Stare Miasto” zamieszkiwane od XVII wieku przez ludność żydowską.

Na terenach wiejskich dość dobrze zachował się stary drzewostan w dwóch parkach podworskich położonych w Zalesiu i Rososzy. Krajobraz urozmaica krawędź doliny Wieprza, najlepiej zachowana w okolicy „Wymysłowa” oraz krawędź doliny dopływu Zalesianki w Brusowie. Atrakcyjnym elementem gminy są stawy założone w XIX w. we wschodniej i południowej części miasta oraz stawy w Sierskowoli, Janiszach, Chrustnem, Swatach i Zalesiu. Największe walory przyrodniczo - krajobrazowe w gminie ze względu na ciekawe formy krajobrazowe oraz różnorodność gatunkową fauny i flory mają: dolina Wieprza, stawy ryckie oraz dolny odcinek doliny dopływu Zalesianki

Gmina Kłoczew

Na terenie gminy Kłoczew występują zabytki historyczne wpisane do rejestru zabytków. Wśród nich można wyróżnić: zabytki architektury i budownictwa, zespoły dworskie, miejsca pamięci narodowej, cmentarze, kapliczki, figury i krzyże przydrożne. Do cennych obiektów historycznych znajdujących się na terenie gminy należą:

- Zespół dworsko-parkowy w Jagodnem z XVIII/XIX wieku obejmujący: dwór drewniany, 2 oficyny murowane, rządówkę, stajnię, oborę, spichlerz, kuźnię i park dworski;

- Zespół dworski w Starym Zadybiu z połowy XIX wieku obejmujący: dwór murowany, stajnię, stodołę, gorzelnię i park dworski;
- Zespół Kościoła Parafialnego p.w. Jana Chrzciciela w Kłoczewie obejmujący: kościół murowany, kaplicę p.w. św. Barbary, dzwonnice, ogrodzenie z bramą, plebanię i park.

Do ciekawych obiektów figurujących w ewidencji dóbr kultury należą m.in.:

- młyny wodne: w Rybakach, Wylezinie i w Zaryte- Olszyniaku;
- cmentarz mariawicki w Goździe z początku XX wieku;
- cmentarz parafialny w Kłoczewie z XIX wieku.

Gmina Ułęż

Na terenie gminy Ułęż istnieje 8 obiektów (obszarów) zabytkowych objętych ścisłą ochroną konserwatorską, wpisanych do rejestru zabytków. Są to:

- Zespół pałacowo-parkowy w Ułężu – w jego skład wchodzi: pałac (Ip. XIX w.), park z zabytkowym drzewostanem, kapliczka Matki Boskiej.
- Zespół pałacowo-parkowy w Sobieszynie – w jego skład wchodzi: pałac (XIX w.), 2 oficyny, kuźnia park z zabytkowym drzewostanem.
- Zespół dworsko-pałacowy w Podlodowie – dwór, dawna stajnia, park z zabytkowym drzewostanem.
- Zespół dworsko-parkowy w Sarnach – dwór (XIX w.), park.
- Park podworski w Osmolicach (Białki Dln.) – pozostałość zespołu dworskiego. Zachował się cenny drzewostan.
- Zespół Szkół im. Kajetana hr. Kickiego w Sobieszynie Brzozowej – budynek szkoły, budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, park i aleja dojazdowa (Iip. XIX w.).
- Zespół kościelny w Sobieszynie – kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża (Iip. XIX w.), plebania i otaczający park.
- Zespół kościelny w Żabiance – drewniany kościół parafialny p.w. N.M.P (XVIII w.), dzwonnica, cmentarz.

Ponadto na terenie gminy znajduje się kilkanaście obiektów wpisanych do ewidencji zabytków, spośród których najciekawsze wydaje się wzgórze „Pięciu figur” w Ułężu z kaplicą grobową Janickich oraz układ urbanistyczny Drażgowa (najstarsza jednostka osadnicza na terenie gminy) – dawnego miasta z uformowanym rynkiem.

Gmina Stężycza

Walory krajobrazowe obszaru wzbogacane są przez obiekty kulturowe pochodzące z różnych okresów historycznych. Na terenie gminy Stężycza wydzielono obszary i obiekty zabytkowe, które podlegają ścisłej ochronie konserwatorskiej. Są to zabytki:

- w miejscowości Stężycza - kościół filialny p.w. Przemienienia Pańskiego(1790- 1827r.), kościół parafialny p.w. Św. Marcina (z I poł. XV w.), dzwonnica (z II poł. XIX w.), ogrodzenie i brama z XIX w., drzewostan (z XIX w.), budynek plebani z XX w., cmentarz przykościelny oraz układ urbanistyczny),
- w miejscowości Brzeziny - kościół parafialny p.w. Św. Sebastiana (2 poł. XVIII w.) i zespół kościelny,
- w miejscowości Kletnia -szkoła z I połowy XX w.,
- w miejscowości Nadwiślanka -Fort I (z II połowy XIX w.),
- w miejscowości Paprotnia - szkoła z I połowy XX w.,
- w miejscowości Prażmów – zespół dworsko-parkowy (obejmujący dwór i park z I połowy XX w.),
- w miejscowości Pawłowice - zespół kościelny z XIX w.

Ponadto w ewidencji dóbr kultury województwa lubelskiego figurują liczne kapliczki przydrożne.

Gmina Nowodwór

W ewidencji Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony Zabytków figurują następujące obiekty:

- Młyn z ok. 1930 roku w miejscowości Grabowce Dolne,
- Lendo Wielkie:
  - Leśniczówka z ok. 1920 roku.
  - Pozostałości zespołu dworsko parkowego z XIX wieku.
  - Obora w zespole dworsko – parkowym.
- Nowodwór:
  - Układ urbanistyczny dawnego miasta z XVI wieku.
  - Drzewostan w zespole kościelnym pw. Św. Wojciecha – XX wiek.
  - Pozostałości parku dworskiego – XIX wiek.
  - Cmentarz Parafialny z pocz. XX wieku.
  - Młyn elektryczny dawniej wodny z końca XIX wieku.
  - Krzyż drewniany z figurką Matki Boskiej z ok. 1900 roku.

- Kapliczka z figurką NMP z 1935 roku.

Reasumując, bogate walory środowiska przyrodniczego i kulturowego mogą stanowić podstawę do rozwoju różnych form turystyki. Niezbędnym warunkiem w tym zakresie jest jednak stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej na terenie powiatu oraz prowadzenie skutecznych działań promocyjnych.

3.2. Sytuacja demograficzna i społeczna

3.2.1. Demografia Powiatu Ryckiego

Powiat Rycki liczy 57 724 mieszkańców (stan na 2014r., wg GUS), z czego 26 917 stanowią mieszkańcy miast. Mieszkańcy powiatu stanowią ok 2,7 % liczby ludności województwa lubelskiego. Liczba kobiet w powiecie w 2014 r. wynosiła 28970 osób, natomiast mężczyzn 28 754.

Największa liczba mieszkańców wśród gmin powiatu występuje w Gminie Ryki tj. 20 705 osób, najmniejsza w Gminie Ułęż – 3 245 osób.

Tabela 10. Liczba ludności w poszczególnych gminach Powiatu Ryckiego.

Jednostka terytorialna	ogółem		
	ogółem	mężczyźni	kobiety
	2014	2014	2014
	osoba	osoba	osoba
Powiat Rycki	57724	28754	28970
Dęblin	16893	8437	8456
Kłoczew	7366	3714	3652
Nowodwór	4226	2156	2070
Ryki	20705	10174	10531
Stężycza	5289	2632	2657
Ułęż	3245	1641	1604

Źródło: stat.gov.pl

Tabela 11. Ludność wg miejsca zameldowania/zamieszkania i płci w Powiecie Ryckim.

Stan ludności	Jednostka miary	2011	2012	2013	2014
ogółem	osoba	58833	58324	58080	57724
mężczyźni	osoba	29341	29096	28935	28754
kobiety	osoba	29492	29228	29145	28970

Źródło: stat.gov.pl

Zgodnie z zamieszczonymi w powyższej tabeli danymi, liczba ludności powiatu systematycznie spada. Jest to tendencja charakterystyczna dla ludności całej Polski, powiązana m.in. ze spadkiem liczby urodzeń i migracjami wewnętrznymi i zewnętrznymi.

Powiat Rycki należy do obszarów o dużej migracji w porównaniu do innych powiatów w województwie, szczególnie stałego odpływu ludności z terenów wiejskich. Spowodowane jest to głównie niską dochodowością rolnictwa, niedostatecznym stanem wyposażenia w infrastrukturę społeczną i techniczną obszarów wiejskich, niedostateczną dostępnością komunikacyjną oraz niskim poziomem urbanizacji.

Tabela 12. Migracje na pobyt stały gminne wg typu, kierunku i płci migrantów

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2011	2012	2013
zameldowania w ruchu wewnętrznym				
ogółem	osoba	537	508	486
mężczyźni	osoba	256	247	230
kobiety	osoba	281	261	256
zameldowania z zagranicy				
ogółem	osoba	3	3	1
mężczyźni	osoba	2	1	1
kobiety	osoba	1	2	0
wymeldowania w ruchu wewnętrznym				
ogółem	osoba	885	819	749
mężczyźni	osoba	425	371	340
kobiety	osoba	460	448	409
wymeldowania za granicę				
ogółem	osoba	3	3	17
mężczyźni	osoba	1	2	9
kobiety	osoba	2	1	8

Źródło: BDL GUS

Tabela 13. Migracje na pobyt stały międzypowiatowe i zagraniczne wg ekonomicznych grup wieku

Jednostka miary		2011	2012	2013
zameldowania z innych powiatów				
ogółem	osoba	353	314	308
w wieku przedprodukcyjnym	osoba	96	82	78
w wieku produkcyjnym	osoba	238	216	210
w wieku poprodukcyjnym	osoba	19	16	20
wymeldowania do innych powiatów				
ogółem	osoba	701	625	571
w wieku przedprodukcyjnym	osoba	156	124	110
w wieku produkcyjnym	osoba	534	480	440

w wieku poprodukcyjnym	osoba	11	21	21
zameldowania z zagranicy				
ogółem	osoba	3	3	1
w wieku przedprodukcyjnym	osoba	0	1	0
w wieku produkcyjnym	osoba	2	1	1
w wieku poprodukcyjnym	osoba	1	1	0
wymeldowania za granicę				
ogółem	osoba	3	3	17
w wieku przedprodukcyjnym	osoba	0	1	2
w wieku produkcyjnym	osoba	3	2	14
w wieku poprodukcyjnym	osoba	0	0	1
saldo migracji				
ogółem	osoba	-348	-311	-279
w wieku przedprodukcyjnym	osoba	-60	-42	-34
w wieku produkcyjnym	osoba	-297	-265	-243
w wieku poprodukcyjnym	osoba	9	-4	-2
współczynnik salda migracji				
w wieku przedprodukcyjnym	-	-53,4	-38,6	-31,6
w wieku produkcyjnym	-	-79,7	-71,9	-66,7
w wieku poprodukcyjnym	-	8,7	-3,8	-1,8

Źródło: BDL GUS

Analizując dane GUS z roku 2013 pod kątem migracji wewnętrznej i zagranicznej ludności na pobyt stały w roku 2013 w regionie Powiatu Ryckiego odnotowano napływ ludności w liczbie 486 osób, odpływ wynosił 749 osób. W omawianym okresie saldo migracji było ujemne i wyniosło -279 osób, natomiast średnie saldo na 1000 ludności wyniosło (-4,8) i było jednym z większych w całym podregionie lubelskim, w którym saldo miało wartość (-2,6). W porównaniu do innych powiatów, Powiat Rycki zajął 18 miejsce na 24, biorąc pod uwagę ten wskaźnik.

Liczba ludności na 1 km² w roku 2014 wynosiła w Powiecie Ryckim 94 osoby i w analizowanym okresie 2011-2014 systematycznie spada. Największa gęstość zaludnienia występuje w Mieście Dęblin, natomiast najniższa w Gminie Ułęż.

Tabela 14. Gęstość zaludnienia na 1 km²

Jednostka terytorialna	ludność na 1 km ²			
	2011	2012	2013	2014
	osoba	osoba	osoba	osoba
Powiat Rycki	96	95	95	94
Dęblin	458	450	445	441

Kłoczew	52	52	52	51
Nowodwór	59	59	59	59
Ryki	129	129	129	128
Stężyca	47	46	46	46
Ułęż	40	40	39	39

Źródło: stat.gov.pl

W roku 2013 zanotowano 9,1 urodzeń żywych na 1000 ludności i 10,5 zgonów na 1000 ludności. Przyrost naturalny wyniósł -1,3 (w województwie -1,4).

Tabela 15. Przyrost naturalny w Powiecie Ryckim - wskaźniki

	2011	2012	2013	2014
Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności				
urodzenia żywe na 1000 ludności	9,3	9,7	9,1	10
zgony na 1000 ludności	11,19	11,09	10,48	-
przyrost naturalny na 1000 ludności	-1,9	-1,3	-1,3	-1,2
Przyrost naturalny na 1000 ludności wg miejsca zamieszkania				
ogółem	-	-	-1,3	-1,2
w miastach	-	-	-1,9	-1,9
na wsi	-	-	-0,9	-0,9

Źródło: BDL GUS

Największa liczba urodzeń w analizowanym okresie wystąpiła w 2012 r. największa liczba zgonów natomiast w 2011.

W latach 2011-2013 obserwuje się wyraźny spadek liczby urodzeń oraz zgonów. Spadek liczby urodzeń wynika m.in. z aspektów demograficznych i ekonomicznych, natomiast spadek liczby zgonów z postępu medycyny i wydłużania przeciętnego trwania życia.

Tabela 16. Ruch naturalny wg płci

Jednostka miary	2011	2012	2013
Urodzenia żywe			
ogółem	550	571	531
mężczyźni	276	284	286
kobiety	274	287	245
Zgony ogółem			
ogółem	661	650	609

mężczyźni	349	328	343
kobiety	312	322	266
Zgony niemowląt			
ogółem	0	3	2
mężczyźni	0	1	2
kobiety	0	2	0
Przyrost naturalny			
ogółem	-111	-79	-78
mężczyźni	-73	-44	-57
kobiety	-38	-35	-21

Źródło: BDL GUS

Struktura wieku mieszkańców powiatu wg ekonomicznych grup wiekowych wskazuje na praktycznie identyczny jak województwie udział osób w wieku produkcyjnym, co jest bardzo korzystnym zjawiskiem z punktu widzenia rozwoju powiatu. Odsetek osób w tym wieku wynosi 62,8%, przy średniej dla województwa wynoszącej 62,7 %. Bardzo dobrze wypada też odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, który kształtuje się obecnie na poziomie 18,7% i jest nieznacznie niższy, niż w województwie (18,9%). Natomiast ludność w wieku przedprodukcyjnym wynosi 18,5%, czyli nieznacznie więcej, niż średnio dla województwa (18,3%). Należy jednak podkreślić, iż tendencja w ciągu ostatnich trzech lat jest niekorzystna i rośnie liczba osób w grupie wieku „poprodukcyjnym”.

Tabela 17. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

Powiat Rycki	Jednostka miary	2011	2012	2013
w wieku przedprodukcyjnym	%	19,1	18,7	18,5
w wieku produkcyjnym	%	63,3	63,2	62,8
w wieku poprodukcyjnym	%	17,6	18,1	18,7

Źródło: BDL GUS

Biorąc pod uwagę strukturę ludności wg ekonomicznych grup wieku w poszczególnych gminach powiatu, najkorzystniej wypada Gmina Kłoczew i Nowodwór, gdzie występuje największa liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (ok. 21%), tj. o 2,5 pkt. procentowego więcej niż średnia dla powiatu i o 2,7 pkt. procentowego więcej niż średnia dla województwa lubelskiego. W gminach tych zamieszkuje również najmniej osób w wieku poprodukcyjnym w skali całego powiatu.

Największa liczba osób w wieku poprodukcyjnym występuje z kolei w Gminie Stężycza i Ułęż.

Tabela 18. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności w gminach.

Jednostka terytorialna	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
	2013	2013	2013
	%	%	%
Powiat Rycki	18,5	62,8	18,7
Dęblin	16,6	64,2	19,1
Kłoczew	21,2	60,0	18,8
Nowodwór	21,0	62,5	16,5
Ryki	18,8	63,0	18,1
Stężyca	17,5	61,8	20,7
Ułęż	18,4	61,6	20,1

Źródło: stat.gov.pl

Ze społeczno-ekonomicznego, a także demograficznego punktu widzenia istotna jest relacja ludności w wieku nieprodukcyjnym do ludności w wieku produkcyjnym. Miernik ten informuje o stopniu ekonomicznego obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością pozostałą. Na każde 100 osób w wieku produkcyjnym w 2013 roku przypadało 59,3 osób w wieku nieprodukcyjnym. W województwie lubelskim wskaźnik ten wynosił 59,4.

Tabela 19. Współczynnik obciążenia demograficznego w gminach.

Jednostka terytorialna	ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
	2013	2013	2013
	osoba	osoba	osoba
Powiat Rycki	59,3	101,3	29,9
Dęblin	55,7	115,1	29,8
Kłoczew	66,8	88,6	31,4
Nowodwór	59,9	78,5	26,3
Ryki	58,7	96,3	28,8
Stężyca	61,7	118,3	33,4
Ułęż	62,5	109,3	32,6

Źródło: stat.gov.pl

Na przestrzeni ostatnich lat (2011-2013) można zauważyć negatywne tendencje w zmianach struktury demograficznej mieszkańców powiatu, polegające na zjawisku starzenia się społeczeństwa, co obrazuje rosnący wskaźnik obciążenia demograficznego.

Tabela 20. Wskaźnik obciążenia demograficznego w powiecie ryckim

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2011	2012	2013
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	57,9	58,2	59,3
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	92,1	97,1	101,3
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	27,8	28,7	29,9

Źródło: BDL GUS

Spada liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym, co jest efektem niskiego przyrostu naturalnego (o 483 osoby w latach 2011-2013). Natomiast dalsza analiza danych dotycząca liczby ludności, w zależności od przynależności do konkretnej grupy wiekowej, wskazuje na wysoki udział osób w wieku pow. 65 lat (wzrost o 541 osoby w analizowanym okresie 2011-2013). Ma to znaczący wpływ na prowadzoną na obszarze powiatu politykę społeczną, ponieważ w tej grupie wiekowej występuje wiele trudnych do rozwiązania problemów społecznych, w szczególności są to niepełnosprawność i długotrwałe choroby. Liczba osób w wieku produkcyjnym na obszarze powiatu utrzymuje się od kilku lat na stabilnym poziomie, nie ulegając większym wahaniom, jakkolwiek zauważalna jest wyraźna tendencja spadkowa.

Tabela 21. Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci

Jednostka miary		2011	2012	2013
w wieku przedprodukcyjnym				
ogółem	osoba	11228	10892	10745
mężczyźni	osoba	5825	5642	5614
kobiety	osoba	5403	5250	5131
w wieku produkcyjnym				
ogółem	osoba	37260	36857	36449
mężczyźni	osoba	20299	20151	19883
kobiety	osoba	16961	16706	16566
w wieku poprodukcyjnym				
ogółem	osoba	10345	10575	10886
mężczyźni	osoba	3217	3303	3438
kobiety	osoba	7128	7272	7448

Źródło: BDL GUS

Porównując dane demograficzne z ostatnich lat we wszystkich gminach powiatu ryckiego widać, iż liczba ludności ma tendencję malejącą. Na podstawie danych zawartych w powyższej tabeli można stwierdzić, że społeczeństwo obszaru powiatu ma niekorzystną strukturę wiekową, wskazującą na duży udział osób w wieku poprodukcyjnym. Zbyt duża liczba osób

w wieku poprodukcyjnym wpływa niekorzystnie na lokalny rynek pracy i sprawia, że zbyt duży odsetek mieszkańców utrzymuje się z socjalnych źródeł dochodów.

3.2.2. Rynek pracy i struktura bezrobocia

Na koniec 2013 roku liczba pracujących (w głównym miejscu pracy) w powiecie kształtowała się na poziomie 8316 osób. Należy jednak pamiętać, że liczba ta nie obejmuje osób zatrudnionych w mikroprzedsiębiorstwach (do 9 osób) oraz pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

Tabela 22. Pracujący w powiecie ryckim wg płci.

Jednostka miary		2011	2012	2013
ogółem	osoba	8634	8501	8316
mężczyźni	osoba	3971	3891	3767
kobiety	osoba	4663	4610	4549

Źródło: BDL GUS

Wśród osób pracujących przeważają kobiety, które stanowią ponad 54 % wszystkich zatrudnionych.

Wśród firm działających na terenie powiatu w 2013 r. w przewadze występują podmioty usług rynkowych, w tym głównie usług handlu i napraw stanowiące 29% ogółu podmiotów oraz obsługi nieruchomości i firm (3,6%). Dość licznie reprezentowany jest sektor produkcyjny, w tym przemysł (10,9%) i dynamicznie rozwijające się budownictwo (13,8%). Wśród firm przemysłowych największym udział na rynku mają branże: spożywcza, drzewna, metalowa, odzieżowa, napraw, konserwacji i instalowania maszyn i urządzeń.

Rozwój sektora usług nierynkowych w tym administracji, edukacji i ochrony zdrowia warunkuje poziom życia ludności powiatu, przyczyniając się również pośrednio do rozwoju przedsiębiorczości. Usługi nierynkowe na terenie powiatu, zwłaszcza w zakresie edukacji i ochrony zdrowia, są na poziomie dość dobrym (edukacja stanowi 5,1% natomiast ochrona zdrowia 4,5% ogółu podmiotów).

Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON dla Powiatu Ryckiego ogółem w 2014 wyniosła 3827 i wzrosła o 30 podmiotów względem danych za 2012 rok⁸.

Rozmieszczenie różnych form działalności gospodarczej w gminach Powiatu Ryckiego jest dość zróżnicowane. Pod względem liczebności podmiotów gospodarczych liderami są miasta: Dęblin (1248 podmiotów) i Ryki (1121 podmiotów). Do stosunkowo dobrze rozwiniętych gmin wiejskich pod względem gospodarczym należą: gmina Ryki (451 podmiotów) i Kłoczew (301 podmiotów).

Liczba pracujących w Powiecie Ryckim w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniosła 143 w roku 2013, dla porównania wartość tego wskaźnika dla województwa lubelskiego wyniosła 172.

Tabela 23. Pracujący na 1000 ludności

Jednostka terytorialna	ogółem		
	2011	2012	2013
	osoba	osoba	osoba
Powiat Rycki	147	146	143
Dęblin	196	198	197
Kłoczew	76	82	82
Nowodwór	40	43	51
Ryki	189	178	170
Stężycza	64	69	65
Ułęż	53	72	77

Źródło: stat.gov.pl

Najwyższy wskaźnik poziomu aktywizacji występuje w Mieście Dęblin – 197, który ma swoje uzasadnienie głównie z prowadzonej działalności związanej z obronnością kraju na terenie miasta. Na terenie Dęblińska działalność prowadzą jednostki wojskowe: Wojskowe Zakłady Lotnicze Nr 1, Wojskowe Zakłady Inżynieryjne, 4 Skrzydło Lotnictwa Szkolnego, Centrum Szkolenia Inżynieryjno-Szkoleniowego, 1 Batalion Drogowo-Mostowy.

Zakłady te zatrudniają większość mieszkańców miasta i związane są głównie z produkcją typowo wojskową.

Najmniej pracujących na 1000 osób występuje natomiast w Gminie Nowodwór – zaledwie 51 osób. Mimo poprawy sytuacji na rynku pracy, nadal podstawowym źródłem zarobkowania dla mieszkańców tej gminy jest praca w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Niewielkie

⁸ Źródło: Bank Danych Regionalnych

gospodarstwa, mało dochodowa struktura produkcji oraz podeszły wiek ludności powodują, iż dla znacznej części rolników ich gospodarstwo nie stanowi głównego źródła utrzymania.

Bezrobocie

Powiatowy Urząd Pracy w Rykach świadczy usługi rynku pracy na terenie całego powiatu. Posiada jeden oddział w Dęblinie.

W ewidencji prowadzonej przez Powiatowy Urząd Pracy w Rykach, wg stanu na koniec grudnia 2014 r. zarejestrowanych było 3161 osób bezrobotnych, w tym 1503 kobiety, co stanowi 47,5% ogółu zarejestrowanych. Liczba bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy to 2859 osób, tj. 90,4% ogółu, w tym 1373 kobiety. Liczba bezrobotnych zamieszkałych na wsi wyniosła 1827 osób, tj. 57,8% ogółu zarejestrowanych w tym 851 kobiet. Ponadto w ewidencji widniało 106 osób poszukujących pracy, nieposiadających statusu osoby bezrobotnej, w tym 36 kobiet. Na koniec 2014 r., zarejestrowanych było 256 osób bezrobotnych z prawem do zasiłku (8,1% z ogółu zarejestrowanych).

Tabela 24. Bezrobotni zarejestrowani w powiecie ryckim.

	Jednostka miary	2011	2012	2013	2014
Bezrobotni zarejestrowani wg płci i typu					
ogółem					
ogółem	osoba	2751	3194	3476	3161
osoby poprzednio pracujące ogółem	osoba	2101	2490	2650	2461
osoby poprzednio pracujące zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu	osoba	71	169	164	124
osoby dotychczas niepracujące ogółem	osoba	650	704	826	700
zamieszkali na wsi	osoba	1601	1820	1971	1827
zamieszkali w mieście	osoba	1150	1374	1505	1334
z prawem do zasiłku	osoba	253	398	267	256
bezrobotni nowo zarejestrowani ogółem	osoba	354	524	402	477
bezrobotni wyrejestrowani ogółem	osoba	242	317	230	332
bezrobotni wyrejestrowani z tytułu podjęcia pracy	osoba	121	234	160	242
absolwenci ogółem	osoba	-	236	291	217
absolwenci szkół wyższych, którzy nie ukończyli 27 lat	osoba	-	51	74	54
mężczyźni					
ogółem	osoba	1370	1678	1895	1658
osoby poprzednio pracujące ogółem	osoba	1061	1328	1455	1296
osoby poprzednio pracujące zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu	osoba	34	90	88	56
osoby dotychczas niepracujące ogółem	osoba	309	350	440	362
zamieszkali na wsi	osoba	815	984	1114	976
zamieszkali w mieście	osoba	555	694	781	682
z prawem do zasiłku	osoba	130	228	153	137
absolwenci ogółem	osoba	-	105	135	101

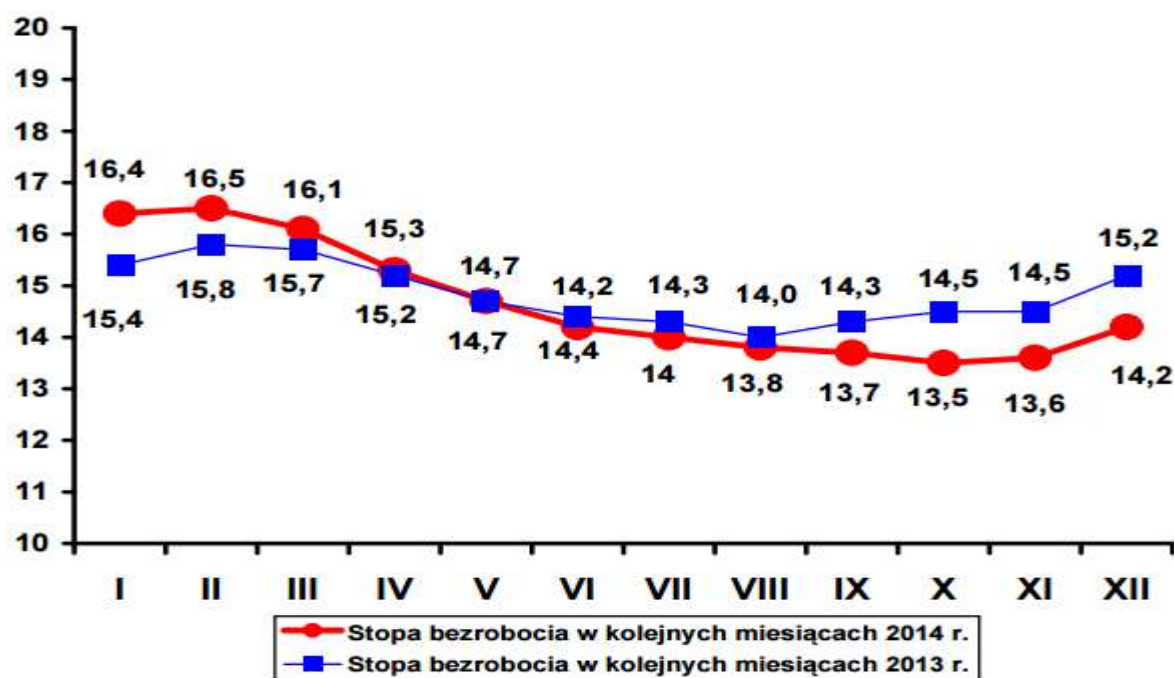
absolwenci szkół wyższych, którzy nie ukończyli 27 lat	osoba	-	15	19	20
kobiety					
ogółem	osoba	1381	1516	1581	1503
osoby poprzednio pracujące ogółem	osoba	1040	1162	1195	1165
osoby poprzednio pracujące zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu	osoba	37	79	76	68
osoby dotychczas niepracujące ogółem	osoba	341	354	386	338
zamieszkali na wsi	osoba	786	836	857	851
zamieszkali w mieście	osoba	595	680	724	652
z prawem do zasiłku	osoba	123	170	114	119
absolwenci ogółem	osoba	-	131	156	116
absolwenci szkół wyższych, którzy nie ukończyli 27 lat	osoba	-	36	55	34

Źródło: BDL GUS

Według stanu na koniec 2014 r. najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowili: długotrwale bezrobotni – 1918 osób (67,1%) oraz zamieszkali na wsi – 1827 osób (63,9%), zaś najmniejszą bezrobotni, którzy ukończyli szkołę wyższą do 27 roku życia – 54 osób (1,9%).

Do maja 2014 roku stopa bezrobocia w Powiecie Ryckim była wyższa niż stopa bezrobocia w analogicznym czasie w 2013 roku. Wahala się ona między wartościami 16,5% - 14,7%. W okresie luty – październik 2014 r., stopa bezrobocia obniżyła się z 16,5% do 13,5%, tj. o 3 punkty procentowe. W grudniu osiągnęła poziom 14,2% co było wynikiem niższym o 1 punkt procentowy niż w grudniu 2013 roku. Druga połowa 2014r. była więc lepsza pod względem wysokości stopy bezrobocia niż w roku 2013.

Tabela 25. Stopa bezrobocia w Powiecie Ryckim w latach 2013-2014 r. [w %]

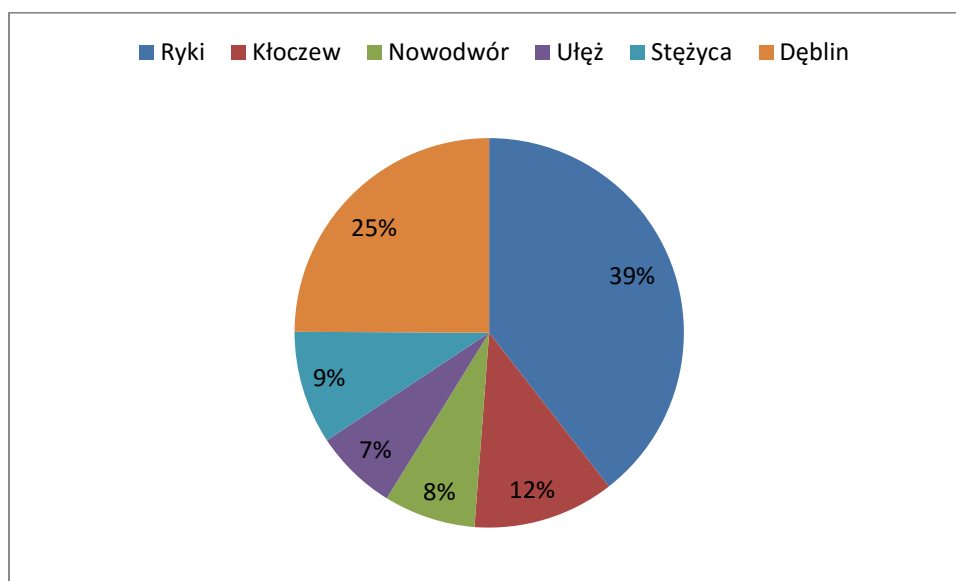
Źródło: Sprawozdanie z działalności PUP w Rykach 2014r.

Tabela 26. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na koniec 2013 i 2014 r. w poszczególnych miastach i gminach powiatu ryckiego

wyszczególnienie	Bezrobotni zarejestrowani					
	stan na 31.12.2013 r.		stan na 31.12.2014 r.		różnica	
	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety
Ogółem	3.476	1.581	3.161	1.503	-315	-78
Ryki	1.352	611	1.247	590	-105	-21
Dęblin	908	457	787	398	-121	-59
Kłoczew	417	168	372	160	-45	-8
Stężycza	296	123	297	140	1	17
Nowodwór	265	104	241	107	-24	3
Ułęż	238	118	217	108	-21	-10

Źródło: Sprawozdanie z działalności PUP w Rykach 2014r.

W 2014r. w miastach i w większości gmin wchodzących w skład powiatu ryckiego nastąpił spadek liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w porównaniu do stanu z końca 2013r. Tylko w gminie Stężycza nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych o 1 osobę. Zwiększyła się tam również liczba zarejestrowanych kobiet o 17 w porównaniu do roku 2013

Wykres 1. Procent zarejestrowanych osób bezrobotnych w poszczególnych gminach wg stanu na dzień 31.12.2014r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Rykach.

Według stanu na koniec 2014 r. największą liczbę bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 25 - 34 lata - 1045 osób (33,0%) oraz w wieku 18 - 24 lata - 741 osób (23,5%). Ponadto większość bezrobotnych to osoby:

- posiadające wykształcenie policealne i średnie zawodowe tj. 895 osób, co stanowi 28,3% ogółu bezrobotnych;
- ze stażem pracy do 1 roku tj. 747 osób, co stanowi 23,6% ogółu bezrobotnych,
- ze stażem pracy między 1-5 lat, tj. 715 osób, co stanowi 22,6% ogółu bezrobotnych,
- pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy - 765 osób, co stanowi 24,2% ogółu,
- pozostające bez pracy od 12 – 24 miesięcy - 611 osób, 19,3% ogółu bezrobotnych.

Tabela 27. Bezrobotni zarejestrowani wg wieku i płci w powiecie ryckim.

Jednostka miary		2011	2012	2013	2014	
ogółem						
ogółem	osoba	2751	3194	3476	3161	
mężczyźni	osoba	1370	1678	1895	1658	
kobiety	osoba	1381	1516	1581	1503	
24 lata i mniej						
ogółem	osoba	755	776	883	741	
mężczyźni	osoba	333	407	483	403	
kobiety	osoba	422	369	400	338	
25 i więcej						
ogółem	osoba	1996	2418	2593	2420	
mężczyźni	osoba	1037	1271	1412	1262	
kobiety	osoba	959	1147	1181	1158	
25-34						
ogółem	osoba	912	1107	1151	1045	
mężczyźni	osoba	411	506	553	485	
kobiety	osoba	501	601	598	560	
35-44						
ogółem	osoba	409	539	594	584	
mężczyźni	osoba	191	273	315	293	
kobiety	osoba	218	266	279	291	
45-54						
ogółem	osoba	439	490	522	470	
mężczyźni	osoba	262	285	303	253	
kobiety	osoba	177	205	219	217	
55 i więcej						
ogółem	osoba	236	282	326	321	
mężczyźni	osoba	173	207	241	231	
kobiety	osoba	63	75	85	90	

Źródło: BDL GUS

Z analizy struktury wieku bezrobotnych wynika, iż ponad połowa zarejestrowanych bezrobotnych nie przekracza 34 roku życia, a zdecydowana większość bezrobotnych jest w tzw. wieku mobilnym, tj. do 44 lat. Oznacza to, że większość zarejestrowanych bezrobotnych w powiecie jest w wieku najwyższej aktywności zawodowej, wśród której dominuje młodzież.

Bardzo ważnym czynnikiem pozycji na rynku pracy oraz szans na znalezienie pracy jest poziom wykształcenia. Niezmiennie na przestrzeni lat 2011-2014 największą grupę stanowią bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz policealnym i średnim zawodowym. Obserwujemy również stale rosnącą ilość osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym. Strukturę bezrobotnych według poziomu wykształcenia przedstawia poniższa tabela.

Tabela 28. Bezrobotni zarejestrowani wg poziomu wykształcenia i płci.

Jednostka miary		2011	2012	2013	2014
ogółem	osoba	2751	3194	3476	3161
mężczyźni	osoba	1370	1678	1895	1658
kobiety	osoba	1381	1516	1581	1503
wyższe					
ogółem	osoba	333	398	435	412
mężczyźni	osoba	90	112	119	121
kobiety	osoba	243	286	316	291
policealne, średnie zawodowe					
ogółem	osoba	795	927	967	895
mężczyźni	osoba	344	453	507	454
kobiety	osoba	451	474	460	441
średnie ogólnokształcące					
ogółem	osoba	347	387	433	409
mężczyźni	osoba	93	140	151	147
kobiety	osoba	254	247	282	262
zasadnicze zawodowe					
ogółem	osoba	753	900	1006	888
mężczyźni	osoba	497	592	684	570
kobiety	osoba	256	308	322	318
gimnazjalne i poniżej					
ogółem	osoba	523	582	635	557
mężczyźni	osoba	346	381	434	366
kobiety	osoba	177	201	201	191

Źródło: BDL GUS

Bardzo ważnym czynnikiem, który w istotny sposób określa sytuację bezrobotnych na rynku pracy jest okres pozostawania bez pracy. Im dłuższa przerwa, tym mniejsze szanse na ponowne

zatrudnienie. Z tego punktu widzenia sytuacja w powiecie i w województwie lubelskim wygląda niekorzystnie. Pod względem czasu pozostawania bez pracy najliczniejszą kategorię zarejestrowanych bezrobotnych stanowią osoby pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy. Od roku 2011 liczba osób w tej grupie uległa stałemu zwiększeniu, aż do roku 2013. W roku 2014 liczba osób z tej grupy zmniejszyła się, co jest spowodowane zmniejszeniem ogólnej liczby zarejestrowanych.

Tabela 29. Bezrobotni zarejestrowani wg czasu pozostawania bez pracy i płci

Jednostka miary		2011	2012	2013	2014
ogółem					
ogółem	osoba	2751	3194	3476	3161
mężczyźni	osoba	1370	1678	1895	1658
kobiety	osoba	1381	1516	1581	1503
3 miesiące i mniej					
ogółem	osoba	805	999	887	856
mężczyźni	osoba	446	574	500	484
kobiety	osoba	359	425	387	372
3 - 6 miesięcy					
ogółem	osoba	403	525	526	430
mężczyźni	osoba	169	289	270	231
kobiety	osoba	234	236	256	199
6 - 12 miesięcy					
ogółem	osoba	510	537	662	499
mężczyźni	osoba	254	284	399	267
kobiety	osoba	256	253	263	232
powyżej 12 miesięcy					
ogółem	osoba	1033	1133	1401	1376
mężczyźni	osoba	501	531	726	676
kobiety	osoba	532	602	675	700
12 - 24 miesięcy					
ogółem	osoba	634	562	698	611
mężczyźni	osoba	292	270	398	321
kobiety	osoba	342	292	300	290
powyżej 24 miesięcy					
ogółem	osoba	399	571	703	765
mężczyźni	osoba	209	261	328	355
kobiety	osoba	190	310	375	410

Źródło: BDL GUS

Tabela 30. Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok

Jednostka miary		2011	2012	2013	2014
ogółem	osoba	1033	1133	1401	1376
ogółem w % bezrobotnych ogółem	%	37,5	35,5	40,3	43,5
mężczyźni w % bezrobotnych mężczyzn	%	36,6	31,6	38,3	40,8

kobiety w % bezrobotnych kobiet	%	38,5	39,7	42,7	46,6
w % ludności aktywnej zawodowo	%	4,6	4,9	6,1	6,2
bezrobotni w wieku 55-64 lat pozostający bez pracy przez okres dłuższy niż 1 rok w bezrobotnych w wieku 55-64 lat ogółem	%	59,3	49,6	51,8	53,0

Źródło: BDL GUS

Analizując mechanizmy działające na rynku, jakimi są popyt i podaż na pracę, można zauważyć, iż pracodawcy poszukują wśród bezrobotnych osób posiadających wykształcenie, umiejętności oraz staż pracy czyli doświadczenie zawodowe. Są to główne czynniki wpływające na długość okresu pozostawania bez pracy. Im wyższe wykształcenie, większe umiejętności (ukierunkowane) oraz staż pracy tym szanse na znalezienie pracy są większe. W chwili obecnej czynnikiem pogłębiającym nierównowagę na rynku pracy jest też silna presja demograficzna. Skutkuje to szczególnie niekorzystnym zjawiskiem bezrobocia wśród osób w wieku do 25 lat.

Według stanu na koniec 2014 r., w ewidencji osób bezrobotnych największą grupę liczącą 480 osób (15,2% ogółu) stanowiły osoby „bez zawodu”. Około 45,6% tej grupy stanowiły kobiety, zaś 5,8% osoby bezrobotne zarejestrowane powyżej 12 miesięcy.

Drugą grupę zawodową, pod względem liczby osób bezrobotnych stanowią „sprzedawcy”. W grupie tej zarejestrowanych było 219 osób bezrobotnych (6,9% ogółu). Większość bezrobotnych sprzedawców to kobiety (90%), wśród których osoby bezrobotne długotrwale stanowią 46,1%. Trzecia kategoria zawodowa pod względem liczebności to „murarz”. Na koniec 2014 roku w kategorii tej zarejestrowanych było 114 osób (3,6%). Wszystkie osoby zarejestrowane w tym zawodzie to mężczyźni, z czego 51% pozostawało w ewidencji powyżej 12 miesięcy.

W 2014 roku największą liczbę ofert pracy zgłoszono w zawodach: sprzedawca (84), pozostali pracownicy przy pracach prostych gdzie indziej niesklasyfikowani (83), technik prac biurowych (78), robotnik budowlany (67), przetwórcza owoców i warzyw (60 – praca sezonowa). Były to jednak w zdecydowanej większości oferty pracy subsydiowanej. Wśród ofert pracy niesubsydiowanej, pracodawcy najczęściej poszukiwali: mechaników pojazdów samochodowych, kierowców samochodów ciężarowych, cukierników, spawaczy, brukarzy

Najwięcej osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w PUP Ryki na koniec 2014 r. należało do następujących grup zawodowych:

- Lekarze weterynarii bez specjalizacji lub w trakcie specjalizacji;
- Technicy farmaceutyczni
- Technicy górnictwa, metalurgii i pokrewni
- Bibliotekoznawcy i specjaliści zarządzania informacją
- Kierownicy do spraw obsługi biznesu i zarządzania gdzie indziej niesklasyfikowani
- Monterzy izolacji
- Położne bez specjalizacji lub w trakcie specjalizacji
- Rolnicy upraw mieszanych
- Robotnicy obróbki kamienia
- Operatorzy urządzeń teleinformatycznych

Długoterminowe prognozy rynku pracy w Polsce wskazują na wzrost zatrudnienia związany m.in. ze spadkiem liczby ludności. Biorąc pod uwagę ujemny przyrost naturalny na terenie powiatu można zakładać bardziej optymistyczne prognozy wzrostu zatrudnienia w regionie. Znaczną przyczyną niezadowolającej sytuacji na rynku pracy są wysokie koszty pracy wynikające z obciążeń podatkowych, co ma niekorzystny wpływ w szczególności na popyt pracowników z niskimi kwalifikacjami. **Z wysokim bezrobociem łączy się też ubóstwo i wykluczenie społeczne.**

Działania na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych

Powiatowy Urząd Pracy w Rykach jest jednostką organizacyjną Powiatu Ryckiego odpowiedzialną za przeciwdziałanie skutkom bezrobocia. Podstawowymi usługami rynku pracy realizowanymi przez PUP są:

- pośrednictwo pracy;
- poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa;
- pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy;
- szkolenia.

Powiatowy Urząd Pracy w Rykach realizuje zadania wynikające z ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Głównym celem ww. instytucji jest dążenie do poprawy wskaźnika zatrudnienia w powiecie, wzrost dostępności oferowanych usług i instrumentów rynku pracy oraz ogólne polepszenie sytuacji na lokalnym rynku pracy.

Podsumowując Rozdział dotyczący danych demograficznych, rynku pracy oraz bezrobocia należy podkreślić zasadnicze wnioski:

- zauważalny od kilku lat niż demograficzny;
- ujemne saldo migracji;
- ujemny przyrost naturalny;
- duże migracje ludności do innych powiatów,
- odpływ ludności z terenów wiejskich;
- spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym;
- znaczny wzrost osób w wieku poprodukcyjnym;
- zbyt mała liczba ofert pracy (szczególnie w usługach) w stosunku do liczby osób w wieku mobilnym;
- wysoka stopa bezrobocia.

3.3. Infrastruktura społeczna

3.3.1. Infrastruktura edukacyjna

Na mocy art. 48 ust. 1 Ustawy z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. z 1998 r. Nr 133, poz. 872), z dniem 1 stycznia 1999 r. Powiat Rycki przejął do prowadzenia ówczesne szkoły ponadpodstawowe, internaty, Poradnie Psychologiczno – Pedagogiczne w Rykach oraz w Dęblinie. Z chwilą przejęcia, placówki funkcjonowały jako jednostki budżetowe. W latach 2007 – 2010 jako zakłady budżetowe a od 2011 funkcjonują ponownie jako jednostki budżetowe.

Obecną sieć szkół ponadgimnazjalnych prowadzonych przez powiat tworzą:

- I Liceum Ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej – Curie w Rykach,
- Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 im. Władysława Korzyka w Rykach,
- Zespół Szkół Zawodowych Nr 2 im. Leona Wyczółkowskiego w Rykach,
- Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 im. gen. Franciszka Kleeberga w Dęblinie,
- Zespół Szkół Zawodowych Nr 2 im. Marii Dąbrowskiej w Dęblinie,
- Zespół Szkół im. Kajetana hr. Kickiego w Sobieszynie.

Szkoły mają bogatą tradycję i historię. Na przestrzeni lat zmieniały się organy prowadzące, kadra pedagogiczna. Liczne reformy oświaty zmieniały także typy szkół wchodzących w skład Zespołów.

I LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCACE im. MARII SKŁODOWSKIEJ – CURIE w RYKACH przy ul. Słowackiego 12 w Rykach

Szkoła mieści się w zmodernizowanym budynku dydaktycznym. Posiada dobrze wyposażoną salę gimnastyczną z zapleczem, trzy boiska asfaltowe, kort tenisowy, boisko do siatkówki plażowej, siłownię, pracownię komputerową oraz 12 sal lekcyjnych, przystosowanych do projekcji multimedialnych.

ZESPÓŁ SZKÓŁ ZAWODOWYCH Nr 1 im. WŁADYSŁAWA KORZYKA w RYKACH przy ul. Żytniej 5 w Rykach.

W skład Zespołu Szkół Zawodowych Nr 1 w Rykach wchodzi następujące szkoły: III Liceum Ogólnokształcące, Technikum Mechaniczne, Technikum Informatyczne, Technikum Odzieżowe, Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1, Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych, Policealna Szkoła Zawodowa dla Dorosłych, Technikum Uzupełniające Mechaniczne dla Dorosłych.

Szkoła dysponuje nowoczesnymi klasopracowniami do nauczania przedmiotów teoretycznych. Wszystkie pracownie wyposażone są w komputery klasy PC/ laptopy z dostępem do sieci Internet oraz projektory. Szkoła posiada własny internat, doskonale wyposażoną i skomputeryzowaną bibliotekę, zaplecze sportowe, nowocześnie wyposażone pracownie kształcenia praktycznego.

ZESPÓŁ SZKÓŁ ZAWODOWYCH Nr 2 im. LEONA WYCZÓŁKOWSKIEGO w RYKACH przy ul. Wyczółkowskiego 10 w Rykach

Obecnie w skład Zespołu Szkół Zawodowych Nr 2 w Rykach wchodzi następujące szkoły: II Liceum Ogólnokształcące, Technikum Budowlane, Technikum Ekonomiczne, Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2, Technikum Uzupełniające dla Dorosłych, Ośrodek Doksztalania i Doskonalenia Zawodowego.

Szkoła posiada: 25 sal lekcyjnych dobrze wyposażonych w pomoce dydaktyczne, 3 pracownie komputerowe, świetlicę, bibliotekę ze Szkolnym Centrum Informacji, siłownię oraz dużą salę gimnastyczną. Zapleczem do nauki zawodu są bardzo dobrze wyposażone warsztaty szkolne. Obok szkoły znajduje się nowoczesne boisko wielofunkcyjne.

ZESPÓŁ SZKÓŁ ZAWODOWYCH Nr 1 im. gen. FRANCISZKA KLEEBERGA w DĘBLINIE przy ul. Tysiąclecia 3 w Dęblinie

Obecnie w skład Zespołu Szkół Zawodowych Nr 1 w Dęblinie wchodzi następujące szkoły: II Liceum Ogólnokształcące, Technikum Mechaniczne, Technikum Informatyczne, Technikum Elektryczne, Technikum Architektury Krajobrazu, Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1.

Szkoła dysponuje: funkcjonalnie urządzonymi pracownikami przedmiotowymi wyposażonymi w nowoczesne pomoce dydaktyczne, biblioteką szkolną, pięcioma pracownikami komputerowymi, pełnowymiarową salą gimnastyczną, kortami tenisowymi i zespołem boisk sportowych (o złym stanie technicznym), internatem i pracownikami zajęć praktycznych. W ramach podpisanej w dniu 15 maja 2012 r. umowy współpracy polsko-ukraińskiej w dziedzinie oświaty od roku szkolnego 2012/2013 w szkole kształcą się uczniowie z Ukrainy.

ZESPÓŁ SZKÓŁ ZAWODOWYCH Nr 2 im. MARII DĄBROWSKIEJ w DĘBLINIE przy ul. Wiślanej 3b w Dęblinie

Obecnie w skład Zespołu Szkół Zawodowych Nr 2 w Dęblinie wchodzi następujące szkoły: III Liceum Ogólnokształcące, Technikum Handlowe, Technikum Ekonomiczne, Technikum Gastronomiczne, Technikum Hotelarskie, Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2, Szkoła Policealna dla Dorosłych Nr 2.

Bazę szkoły stanowi: 14 sal lekcyjnych wyposażonych w zestawy multimedialne, nowoczesna pracownia technologii gastronomicznej z 16 stanowiskami do pracy, sala gimnastyczna, nowoczesny kompleks sportowo-rekreacyjny (boiska do piłki nożnej, koszykowej, siatkowej, ręcznej i plażowej, rzutnia pchnięcia kulą, bieżnia okólna, bieżnia czterotorowa z nawierzchnią tartanową), biblioteka i czytelnia z centrum multimedialnym oraz warsztaty szkolne.

ZESPÓŁ SZKÓŁ im. KAJETANA hr. KICKIEGO w SOBIESZYNIE

Najstarsza szkoła rolnicza w Polsce. Powstała w 1896 roku z fundacji Kajetana hr. Kickiego. Położona na terenie zabytkowego zespołu leśno – parkowego. Rozpoznawalne logo szkoły – „S” przeplatane kłosami.

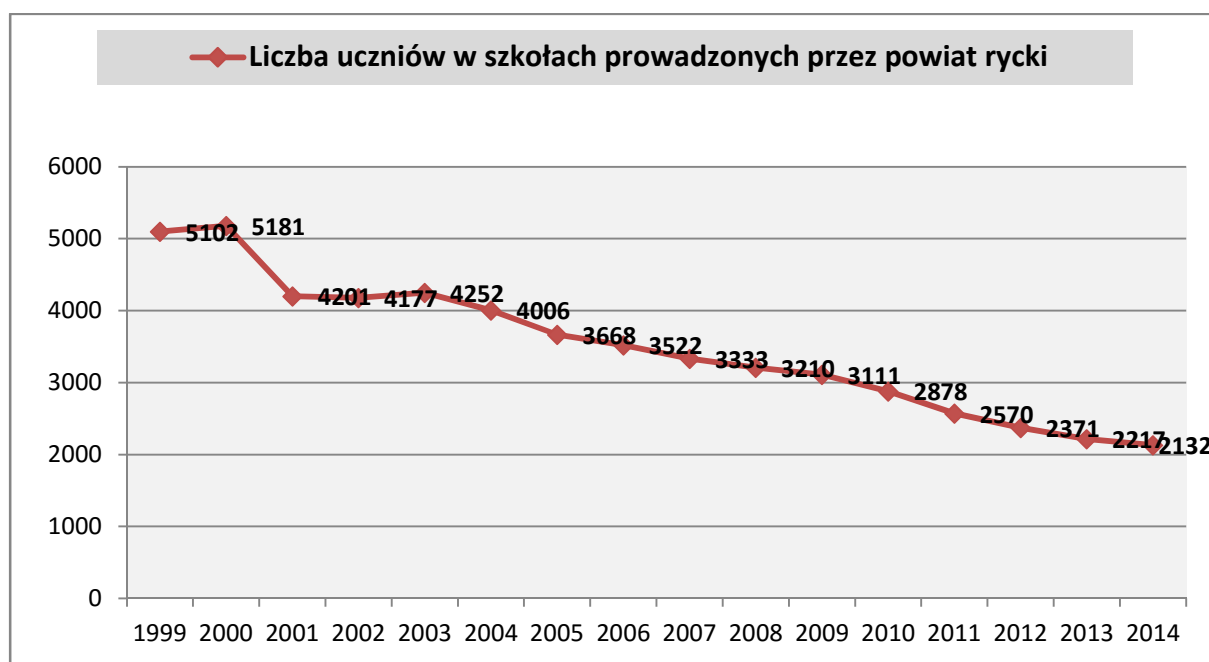
Obecnie w skład Zespołu wchodzi następujące szkoły: Liceum Ogólnokształcące, Technikum Agrobiznesu, Technikum Architektury Krajobrazu, Technikum Rolnicze, Szkoła Policealna dla Dorosłych. Od pięciu lat w klasach I i II Liceum Ogólnokształcącego realizowana jest innowacja pedagogiczna „Podstawy wiedzy o wojskowości”. Honorowy patronat nad klasami wojskowymi sprawuje Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych w Dęblinie.

Szkoła działa od 118 lat łącząc tradycję i nowoczesne metody nauczania. Nauka odbywa się w zabytkowym budynku w dobrze wyposażonych klasopracowniach szkolnych. Szkoła dysponuje sprzętem multimedialnym, pracownią komputerową. Uczniom zamiejscowym oferuje możliwość zakwaterowania w internacie.

Dane statystyczne dotyczące edukacji

W chwili przejścia szkół przez powiat (1999r.), kształciło się w nich **5102 uczniów**. Na chwilę obecną do szkół ponadgimnazjalnych uczęszcza tylko **2132 uczniów**. Liczne reformy oświaty, powstanie szkół niepublicznych, wkraczający niż demograficzny, migracje ludności, powodują, że liczba uczniów w publicznych szkołach ponadgimnazjalnych stale spada.

Wykres 2. Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez Powiat Rycki

Źródło: opracowanie własne Starostwa Powiatowego w Rykach

Na przestrzeni 15 lat funkcjonowania powiatu zmieniały się także preferencje uczniów. W 1999 r. najczęściej wybieranymi przez uczniów szkołami były zasadnicze szkoły zawodowe. Kształciło się w nich aż 1680 uczniów. Na drugim miejscu znajdowały się technika, w nich kształciło się 1285 uczniów. Dzisiaj w zasadniczych szkołach zawodowych kształci się zaledwie 288 uczniów. Dominują technika – 1175 uczniów oraz licea ogólnokształcące – 585 uczniów.

Szczegółową strukturę kształcenia w szkołach przedstawia poniższa tabela:

Typ szkoły	Liczba uczniów	
	na dzień 30.09.1999 r.	na dzień 30.09.2014 r.
Licea ogólnokształcące	464	585
Licea profilowane	0	0
Licea techniczne	613	0
Technika	1285	1175
Zasadnicze szkoły zawodowe	1680	288
Licea uzupełniające dla dorosłych	0	0
Licea dla dorosłych	0	53
Technika uzupełniające	511	0
Technika uzupełniające dla dorosłych	470	31
Szkoły policealne dla dorosłych	79	0
Ogółem	5102	2132

Źródło: opracowanie własne Starostwa Powiatowego w Rykach

W 2013 r. w Gimnazjach na obszarze powiatu kształciło się 1953 uczniów, z czego 702 to absolwenci tych szkół, dla porównania w roku 2012 było 684 absolwentów gimnazjów.

W tym samym roku do szkół ponadgimnazjalnych w powiecie przyjęto w pierwszych klasach następującą liczbę uczniów:

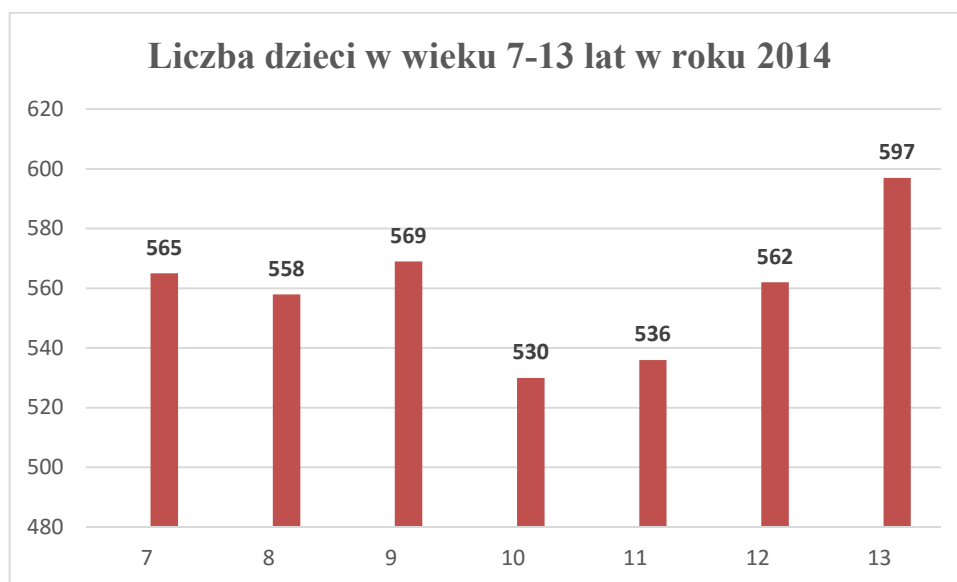
- Zasadnicze Szkoły Zawodowe – uczniowie w 1 klasie – 90
- Szkoły średnie zawodowe – 348;
- Szkoły ogólnokształcące – 354, w tym 209 uczniów w szkołach prowadzonych przez powiat
- Licea ogólnokształcące dla dorosłych – 97, w tym 61 uczniów w szkołach prowadzonych przez powiat
- Szkoły policealne – 527.

Biorąc pod uwagę powyższe dane widać iż absolwenci gimnazjów z obszaru powiatu ryckiego, do dalszej edukacji wybierają placówki zlokalizowane na obszarze powiatu. Ponadto, w zlokalizowanych tu szkołach kształcą się również uczniowie spoza obszaru powiatu.

Dane demograficzne zawarte w GUS w grupie wiekowej 7-13 lata pozwalają zaprognozować liczbę uczniów w gimnazjach, następnie potencjalną liczbę absolwentów oraz liczbę uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych zlokalizowanych w Powiecie Ryckim.

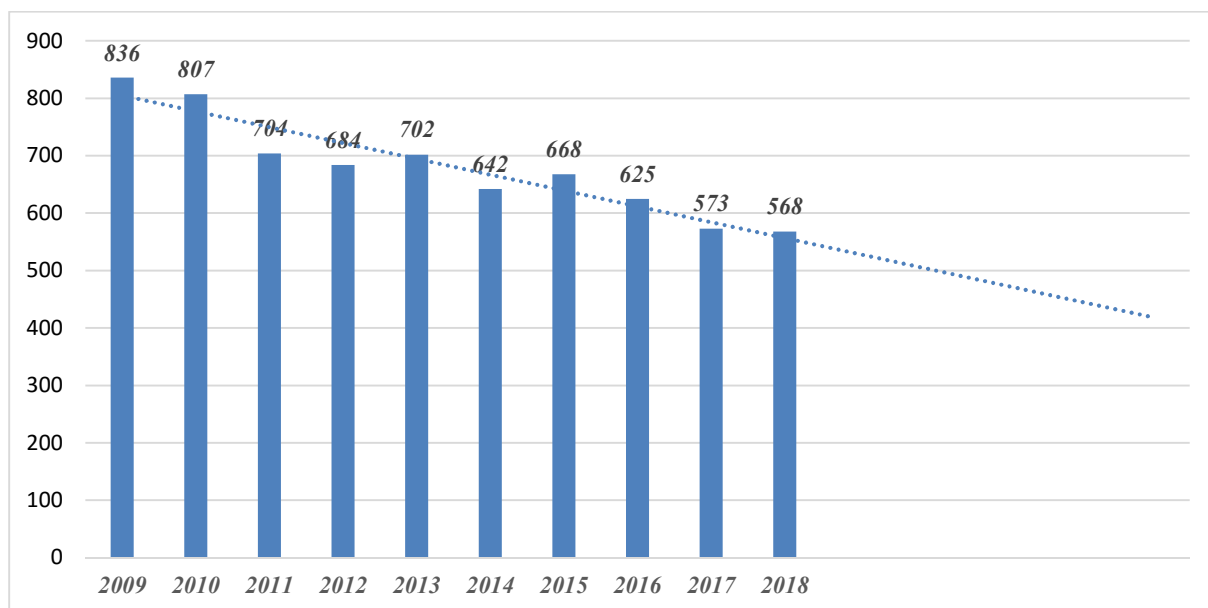
Daną wyjściową jest liczba dzieci w wieku 7-13 lat (dane za 2014r.) Poniższy wykres pokazuje iż będzie widoczna tendencja spadkowa w liczbie uczniów w gimnazjach w 7 letnim przekroju. Największa liczba osób to młodzież w wieku 13 lat (na moment opracowania strategii to już 14 latkowie, czyli obecni uczniowie szkół gimnazjalnych). W kolejnych latach liczba uczniów będzie malała i za 2 lata może osiągnąć najniższe wartości.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kolejną daną jest liczba absolwentów w gimnazjach z obszaru Powiatu Ryckiego w powiązaniu z liczbą uczniów przyjmowanych do szkół ponadgimnazjalnych w Powiecie Ryckim.

Liczba absolwentów w latach 2009-2015 oraz prognoza do 2018r. w szkołach gimnazjalnych kształtuje się następująco:

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych ze Starostwa Powiatowego w Rykach

Liczba absolwentów szkół gimnazjalnych w podziale na gminy w latach 2013-2018

Rok szkolny	Miasto Dęblin	Gmina Ryki	Gmina Kłoczew	Gmina Nowodwór	Gmina Stężycza	Gmina Ułęż	Ogółem Powiat
2013/2014	159	246	78	55	62	42	642
2014/2015	186	248	72	56	59	47	668
2015/2016	188	218	89	46	56	28	625
2016/2017	145	227	67	50	59	25	573
2017/2018	150	224	96	43	35	20	568

Źródło: Dane sporządzone na podstawie informacji otrzymanych z Zespołów Obsługi Szkół

Wyraźnie widać tendencję spadkową w liczbie absolwentów szkół gimnazjalnych na przestrzeni 7 ostatnich lat wraz z prognozowaną liczbą absolwentów szkół gimnazjalnych do 2018 roku. Aspekt ten będzie się pogłębiał, ponieważ ma uzasadnienie w danych demograficznych dotyczących liczby osób w przedziale wiekowym 7-13 lat. Ponadto wskazana linia trendu potwierdza, iż liczba uczniów i docelowo liczba absolwentów będzie niestety malała. Takie wyniki będą również negatywnie oddziaływały na liczbę uczniów i docelowo absolwentów w szkołach ponadgimnazjalnych w Powiecie Ryckim. Największa liczba dzieci

uczęszcza do szkół w Mieście Dęblinie oraz w Gminie Ryki, a najmniejsza na terenie Gminy Ułęż, Stężycy i Nowodwór.

Liczba absolwentów szkół ponadgimnazjalnych z terenu Powiatu Ryckiego na przestrzeni lat 2010-2013 wyglądała następująco

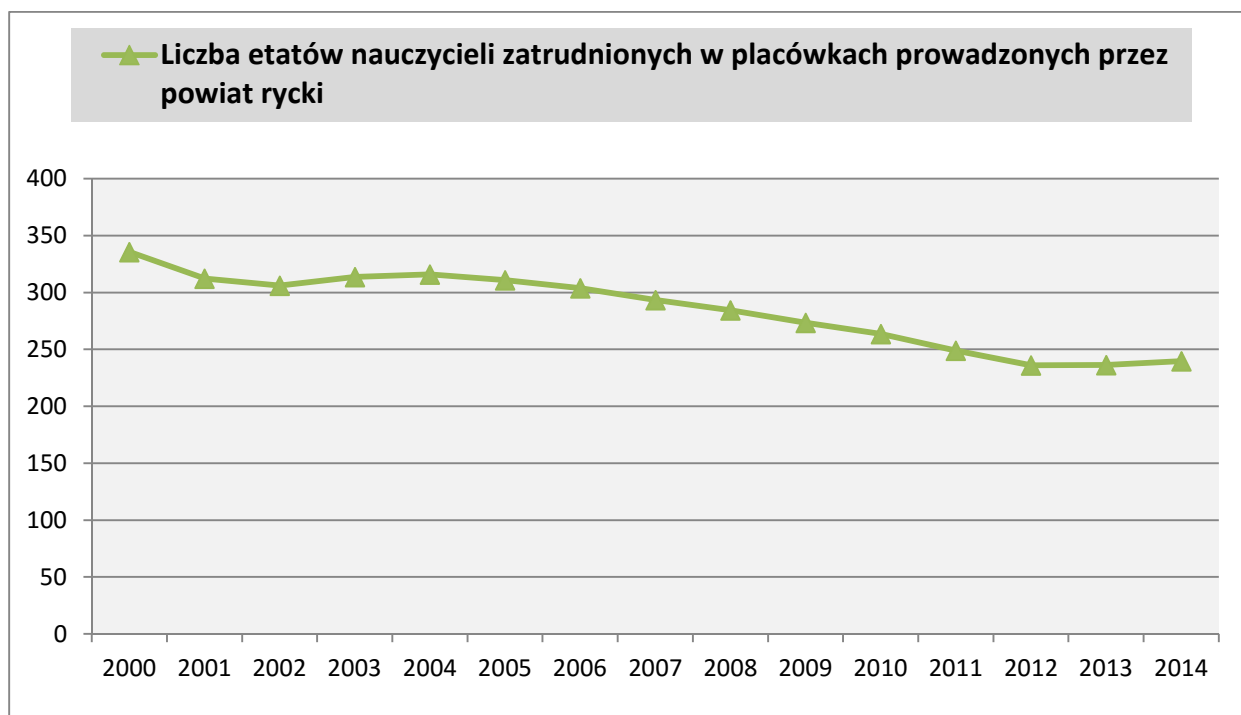
absolwenci			
2010	2011	2012	2013
osoba	osoba	osoba	osoba
1121	1151	1060	1045

Źródło: GUS

Powyższe dane prezentują w tendencji spadkowej w liczbie absolwentów w szkołach ponadgimnazjalnych i szkołach policealnych. Jak pokazują powyższe dane dotyczące liczby absolwentów w szkołach gimnazjalnych jak i liczby dzieci i młodzieży w wieku 7-13 to prognozowana liczba absolwentów w szkołach ponadgimnazjalnych oraz szkołach policealnych będzie systematycznie spadała.

Wraz ze zmniejszającą się liczbą uczniów, zmniejszyło się również zatrudnienie nauczycieli. Na dzień 10 września 2000 r. zatrudnienie wynosiło 335,68 etatu. Natomiast na dzień 30 września 2014 r. wynosi 239,75 etatu.

Wykres 3. Liczba etatów nauczycieli zatrudnionych w placówkach prowadzonych przez powiat rycki.

Źródło: opracowanie własne Starostwa Powiatowego w Rykach

Ustawa z 18 lutego 2000 r. zmieniająca ustawę Karta Nauczyciela wprowadziła stopnie awansu zawodowego nauczycieli. Nauczycielom spełniającym określone w przepisach warunki w drodze decyzji administracyjnej, zostały nadane stopnie awansu zawodowego:

- nauczycielowi stażysty stopień nauczyciela kontraktowego – przez dyrektora szkoły,
- nauczycielowi kontraktowemu stopień nauczyciela mianowanego – przez organ prowadzący szkołę,
- nauczycielowi mianowanemu stopień nauczyciela dyplomowanego – przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny.

Tabela 31. Zatrudnienie nauczycieli według stopni awansu zawodowego

Stopień awansu zawodowego	Zatrudnienie nauczycieli (w etatach)	
	na dzień 10.09.2000 r.	na dzień 30.09.2014 r.
Nauczyciel stażysta	19,82	10,07
Nauczyciel kontraktowy	50,22	21,0
Nauczyciel mianowany	265,64	60,89
Nauczyciel dyplomowany	0	146,81
Bez stopnia	0	0,98
Ogółem	335,68	239,75

Źródło: opracowanie własne Starostwa Powiatowego w Rykach

Ofertę powiatu w zakresie edukacji ponadgimnazjalnej uzupełniają szkoły publiczne prowadzone przez inne organy: Liceum Ogólnokształcące w Dęblinie (Miasto Dęblin), Ogólnokształcące Liceum Lotnicze w Dęblinie (Ministerstwo Obrony Narodowej), Liceum Ogólnokształcące w Sobieszynie (Gmina Ułęż) oraz szkoły niepubliczne.

Głównym źródłem finansowania wydatków na oświatę w okresie 15 lat funkcjonowania powiatu była subwencja oświatowa i dochody własne powiatu. Dodatkowo powiat pozyskiwał środki z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej z przeznaczeniem na: dofinansowanie kosztów związanych z wypłatami odpraw dla nauczycieli zwalnianych i przechodzących na emeryturę; dofinansowania wyposażenia w sprzęt szkolny i pomoce dydaktyczne nowo pozyskanych pomieszczeń do nauki; likwidację szkód wywołanych zdarzeniami losowymi; remont pomieszczeń oraz innych funduszy zewnętrznych.

Przejmowane w 1999 r. szkoły, ich budynki i wyposażenie były mocno zróżnicowane pod względem jakościowym. W jednych trwały inwestycje, inne tych inwestycji nieubłaganie wymagały. Konieczne były więc inwestycje w infrastrukturę oświatową.

W okresie 1999 – 2014 w placówkach oświatowych prowadzonych przez Powiat Rycki zostało przeprowadzonych szereg remontów i inwestycji. Do najważniejszych z nich należą: budowa kortu do tenisa ziemnego w Zespole Szkół Zawodowych Nr 1 w Dęblinie oraz Zespole Szkół w Sobieszynie, termomodernizacja budynku szkolnego w Zespole Szkół Zawodowych Nr 2 w Rykach i I Liceum Ogólnokształcącego w Rykach, budowa boisk wielofunkcyjnych w Zespole Szkół Zawodowych Nr 1 w Rykach, Zespole Szkół Zawodowych Nr 2 w Rykach oraz Zespole Szkół Zawodowych Nr 2 w Dęblinie.

W szkołach wybudowano kotłownie gazowe i olejowe, wymienione zostały okna, wyremontowano sale gimnastyczne, internaty, warsztaty szkolne. Sukcesywnie dostosowywano obiekty dla osób niepełnosprawnych. Patrząc na obiekty oświatowe z perspektywy czasu, nie sposób nie zauważyć zmian. Wszystkie placówki oświatowe zmieniły swoje oblicze. Przeprowadzone remonty i prace termomodernizacyjne poprawiły jakość substancji materialnej, a doposażenie pracowni lub utworzenie nowych poprawiło warunki i jakość prowadzonego procesu dydaktycznego.

Dla lepszego zabezpieczenia mienia szkół i bezpieczeństwa osób w nich przebywających w latach 2007 – 2012 we wszystkich szkołach został zainstalowany monitoring wizyjny. Szkoły rok rocznie pozyskują środki na zadania zakresu edukacji ekologicznej z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie oraz z budżetu powiatu.

Reasumując, mimo systematycznych remontów oraz doposażenia jednostek oświatowych w niezbędne zasoby dydaktyczne ciągle zmieniająca się sytuacja rynkowa w powiecie oraz regionie wymusza konieczność stałego dostosowywania jednostek oświatowych do potrzeb rynku pracy jak i przedsiębiorców. Ponadto każda infrastruktura podlega eksploatacji oraz konieczności zastosowania bardziej efektywnych technologii obniżających koszty operacyjne jednostki dlatego też istnieje ciągle konieczność wzmocnienia bazy oświatowej oraz sportowej tak, aby sprostać wymaganiom rynku, uczniów, a przede wszystkim świadczyć wysoką jakość i efektywność nauczania.

Poniżej przedstawiono kierunki kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych prowadzonych przez Powiat Rycki:

1.1 I Liceum Ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej – Curie w Rykach z rozszerzonym programem:

- historii, języka polskiego, języka angielskiego
- matematyki, fizyki, języka angielskiego
- biologii, chemii, języka angielskiego
- geografii, matematyki, języka angielskiego

1.2 Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 im. Władysława Korzyka w Rykach

1. Technikum Mechaniczne kształcące w zawodach: technik pojazdów samochodowych, technik mechanizacji rolnictwa.
2. Technikum Informatyczne kształcące w zawodzie technik informatyk.
3. Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1 kształcąca w zawodach: mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych, mechanik pojazdów samochodowych, fryzjer.
4. Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych.

1.3. Zespół Szkół Zawodowych Nr 2 im. Leona Wyczółkowskiego w Rykach

1. II Liceum Ogólnokształcące z rozszerzonym programem:
  - języka angielskiego, języka polskiego, historii
  - matematyki, informatyki, geografii
2. Technikum Budowlane kształcące w zawodach: technik budownictwa, technik urządzeń sanitarnych.
3. Technikum Ekonomiczne kształcące w zawodach: technik ekonomista, technik handlowiec.
4. Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2 kształcąca w zawodach: murarz – tynkarz, stolarz, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie, monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych, sprzedawca, technolog robót wykończeniowych w budownictwie, monter instalacji i urządzeń sanitarnych, stolarz.

1.4. Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 im. gen. Franciszka Kleeberga w Dęblinie

1. Technikum Mechaniczne kształcące w zawodach: technik mechanik, technik mechanik lotniczy, technik dróg i mostów kolejowych

2. Technikum Elektryczne kształcące w zawodzie technik elektryk
3. Technikum Informatyczne kształcące w zawodzie technik informatyk
4. Technikum Architektury Krajobrazu kształcące w zawodzie technik architektury krajobrazu

1.5. Zespół Szkół Zawodowych Nr 2 im. Marii Dąbrowskiej w Dęblinie

1. Technikum Ekonomiczne kształcące w zawodzie technik ekonomista
2. Technikum Gastronomiczne kształcące w zawodach: technik żywienia i usług gastronomicznych
3. Technikum Hotelarskie kształcące w zawodzie technik hotelarstwa
4. Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2 kształcąca w zawodach: monter instalacji i urządzeń sanitarnych, monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych, kucharz, mechanik pojazdów samochodowych, blacharz samochodowy, rzeźnik – wędliniarz, piekarz, fryzjer, ślusarz.

1.6. Zespół Szkół im. Kajetana hr. Kickiego w Sobieszynie

1. Liceum Ogólnokształcące z innowacją pedagogiczną „Podstawy wiedzy o wojskowości”

W celu kompleksowej prezentacji systemu edukacji w Powiecie Ryckim oraz skuteczności i efektywności modelu nauczania poniżej przedstawiono wyniki egzaminów maturalnych za 2014 rok.

Zdawalność egzaminu maturalnego w szkołach publicznych prowadzonych przez Powiat Rycki oraz w szkołach niepublicznych z uprawnieniami szkoły publicznej (na podstawie raportów Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej)

Dane dla zdających, którzy:

- przystąpili pierwszy raz do matury ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych,
- rozwiązywali wszystkie typy arkuszy.

Szkoła	Liczba osób, które otrzymały świadectwo maturalne	Zdawalność matury w sesji 2014 r.
I Liceum Ogólnokształcące w Rykach		
Liceum Ogólnokształcące	114	100 %
Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Rykach		
Technikum Mechaniczne	8	42,1%
Technikum Informatyczne	25	83,3%
Technikum Uzupełniające Mechaniczne dla Dorosłych	0	0%
Zespół Szkół Zawodowych Nr 2 w Rykach		
Liceum Ogólnokształcące	53	84,1%
Liceum Profilowane	7	46,7%
Technikum Ekonomiczne	9	64,3%
Technikum Budowlane	12	37,5%
Technikum uzupełniające dla Dorosłych	1	12,5%
Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Dęblinie		
Technikum Mechaniczne	7	46,7%
Technikum Informatyczne	8	50,0%
Technikum Architektury Krajobrazu	3	37,5%
Zespół Szkół Zawodowych Nr 2 w Dęblinie		
Liceum Ogólnokształcące	14	48,3%
Technikum Ekonomiczne	10	76,9%
Technikum Hotelarskie	10	58,8%
Technikum Gastronomiczne	3	16,7%
Zespół Szkół w Sobieszynie		
Liceum Ogólnokształcące	8	50,0%
Szkoły niepubliczne		
Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Rykach	0	0%
Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Rykach	6	31,60%
Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Dęblinie	0	0%
Niepubliczne Technikum Uzupełniające TWP dla Dorosłych w Dęblinie	0	0%

Źródło: Starostwo Powiatowe w Rykach

Analizując powyższe dane należy podkreślić, iż I Liceum Ogólnokształcące w Rykach posiada najlepszy wynik w zakresie zdawalności egzaminów maturalnych – 100%. Wysoki wskaźnik posiada również Zespół Szkół Zawodowych nr 1 i 2 w Rykach, w szczególności Technikum Ekonomiczne i Liceum Ogólnokształcące (ZS nr 2) oraz Informatyczne (ZS NR 1). Dość wysoki poziom zdawalności egzaminów maturalnych zanotowano w Technikum Ekonomicznym należących do ZS nr 2 w Dęblinie. W ujęciu całościowym poziom zdawalności egzaminów jest zadowalający co może sprzyjać rozwojowi potencjału ludzkiego na terenie powiatu ryckiego.

System wsparcia dla uczniów

Uczniowie szkół prowadzonych przez Powiat Rycki mają możliwość korzystania z pomocy finansowej jaką są stypendia.

Od roku 2010, corocznie, uczniom szkół ponadgimnazjalnych przyznawane są **stypendia Starosty Ryckiego** za wybitne osiągnięcia w nauce w ramach „**Lokalnego programu wspierania edukacji uzdolnionej młodzieży w Powiecie Ryckim**”. Stypendium przyznaje Starosta Rycki na wniosek dyrektora szkoły uczniom, którzy uzyskali odpowiednio wysoką średnią ocen ustalaną dla danego typu szkoły oraz którzy nie pobierali stypendiów z innych źródeł. Wysokość stypendium uzależniona jest od osiągnięć edukacyjnych ucznia w danym roku szkolnym i wynosi od 60 zł do 100 zł miesięcznie.

Tabela 32. Wykaz przyznanych stypendiów w latach 2010 – 2014

Rok szkolny	Liczba przyznanych stypendiów	Wydatkowane środki
2009/2010	44	26 400
2010/2011	47	28 200
2011/2012	45	27 000
2012/2013	53	32 400
2013/2014	64	38 600
RAZEM		152 600

Źródło: opracowanie własne Starostwa Powiatowego w Rykach

Kształcenie na poziomie podstawowym na obszarze powiatu zapewniają 32 Szkoły Podstawowe, w których naukę pobiera łączna liczba uczniów 3427. Najwięcej szkół podstawowych znajduje się na obszarze gminy Ryki – 11, najmniej w gminie Ułęż – 2.

Tabela 33. Szkoły podstawowe w Powiecie Ryckim w poszczególnych gminach.

Jednostka terytorialna	ogółem	uczniowie
	2013	2013
	ob.	osoba
Powiat Rycki	32	3427
Dęblin	6	940
Kłoczew	6	476
Nowodwór	4	304
Ryki	11	1294
Stężycza	3	239
Ułęż	2	174

Źródło: stat.gov.pl

Szkolnictwo ponadpodstawowe prowadzone jest przez 15 gimnazjów, w których naukę pobiera 1953 uczniów. Największa liczba szkół występuje w Mieście Dęblin – 4.

Tabela 34. Szkoły gimnazjalne w Powiecie Ryckim w poszczególnych gminach.

Jednostka terytorialna	ogółem	uczniowie
	2013	2013
	ob.	osoba
Powiat rycki	15	1953
Dęblin	4	546
Kłoczew	3	238
Nowodwór	2	159
Ryki	4	718
Stężycza	1	176
Ułęż	1	116

Źródło: stat.gov.pl

W minionym piętnastolecu w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki pozyskiwano dodatkowe środki finansowe na tzw. „projekty miękkie” – nieinwestycyjne skierowane do młodzieży szkolnej i kadry pedagogicznej, m.in.:

- **„NASZA SZKOŁA – opracowanie i wdrożenie programów rozwoju szkół Polski Wschodniej”** - projekt realizowany przez ZSZ Nr 2 w Dęblinie w latach 2007 – 2008. Wartość projektu - 110.000 zł. Liczba uczniów uczestniczących w projekcie – 321.
- **„Innowacyjny pracownik oświaty”** – celem projektu było podniesienie kwalifikacji zawodowych pracowników placówek oświatowych w Powiecie Ryckim. Całkowity koszt przedsięwzięcia zamknął się w kwocie 164 640 zł, z czego 139 944 zł stanowiło dofinansowanie z PO KL. Projekt był realizowany od lutego do sierpnia 2010 r. W projekcie uczestniczyło 120 nauczycieli.
- **„Podniesienie kompetencji kluczowych uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe z powiatu ryckiego”** – okres realizacji projektu od lutego 2010 r. do lipca 2011 r. w projekcie uczestniczyło 240 uczniów ze szkół zawodowych z terenu powiatu ryckiego. Otrzymana kwota wsparcia - 728 250 zł. Głównym celem projektu była poprawa jakości szkolnictwa zawodowego w Powiecie Ryckim poprzez modernizację oferty kształcenia zawodowego. Realizowano programy rozwojowe szkół zawodowych oraz prowadzono dodatkowe zajęcia pozalekcyjne z języków obcych i przedsiębiorczości.
- **„Równy start do kariery – program rozwojowy Zespołu Szkół Zawodowych nr 2 w Dęblinie”** – projekt realizowany przez Zespół Szkół Zawodowych Nr 2 w Dęblinie.

W ramach projektu zostały przeprowadzone zajęcia dodatkowe z księgowości komputerowej, przedsiębiorczości, kurs kelnerski, kurs barmański oraz zajęcia wspomagające takie jak: obóz pedagogiczno – sportowy w Tatrach, obóz pedagogiczno – sportowy w Spale. Realizację projektu rozpoczęto w miesiącu październiku 2010 r., zakończono we wrześniu 2011 r. Wartość pozyskanych środków - 383.391 zł. W projekcie uczestniczyło 264 uczniów.

- **„Szkoła przyszłości – Nowe możliwości kształcenia młodzieży”** – projekt realizowany przez Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Rykach w latach 2011 – 2012. Celem projektu było podniesienie jakości i atrakcyjności procesu kształcenia zawodowego a także zmniejszenie dysproporcji w osiągnięciach edukacyjnych uczniów. W ramach projektu realizowano: zajęcia dodatkowe i wyrównawcze, praktyki zawodowe , warsztaty. W projekcie uczestniczyło 300 uczniów. Wartość projektu – 358 120 zł.
- **„Praktyka czyni mistrza ”** – projekt realizowany przez Zespołu Szkół Zawodowych Nr 2 w Dęblinie. Celem projektu było podniesienie umiejętności zawodowych i nabycie doświadczenia poprzez organizację staży dla uczniów techników we współpracy z pracodawcami. W ramach przedsięwzięcia zrealizowano we współpracy z pracodawcami staże dla 88 uczniów. Wartość projektu – 386 606 zł. Rok realizacji – 2012.
- **„Staż zawodowy kluczem do kariery”** – projekt realizowany przez Zespół Szkół Zawodowych Nr 2 w Dęblinie. Celem projektu było wzmocnienie zdolności uczniów do zatrudnienia zgodnie z kierunkiem kształcenia. W ramach przedsięwzięcia 90 uczniów odbyło staże u pracodawców. Wartość projektu – 398 459 zł .
- **„Licea Powiatu Ryckiego – szkołami równych szans”** – projekt realizowany przez Powiat Rycki. Okres realizacji projektu od 01 stycznia do 31 sierpnia 2013 r. Celem głównym projektu było zmniejszenie dysproporcji w osiągniętych wynikach oraz rozwój kompetencji kluczowych u 277 uczniów, poprzez wdrożenie zmodernizowanych i kompleksowych programów nauczania w dwóch liceach ogólnokształcących Powiatu Ryckiego. Wartość projektu – 297 054 zł.
- **„Staż z Korzykiem szansą na dobrą pracę”** – projekt realizowany przez Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Rykach. Celem projektu było zwiększenie szans zawodowych uczniów, poprzez realizację letnich staży u pracodawców zwiększających

doświadczenie zawodowe uczniów oraz wzrost umiejętności praktycznych. W ramach programu przeprowadzono staże dla 150 uczniów. Wartość projektu - 712 781 zł

- **„Mechanik lotniczy – zawód z przyszłością”** – projekt realizowany przez Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Dęblinie w partnerstwie z Wojskowymi Zakładami Lotniczymi Nr 1 w Dęblinie. Okres realizacji projektu od 19 sierpnia 2013 r. do 18 sierpnia 2015 r. Wartość projektu 2 056 530 zł, w tym dofinansowanie 1 781 690 zł. Celem projektu jest wzrost wiedzy i umiejętności uczniów oraz rozszerzenie oferty edukacyjnej poprzez wdrożenie kompleksowego programu rozwojowego lotnictwa.
- **„Kompleksowe wspomaganie szkół i przedszkoli w Powiecie Ryckim”** - projekt realizowany przez Powiat Rycki. Okres realizacji projektu od 01 kwietnia 2014 r. do 30 września 2015 r. Wartość projektu - 1 716 709,28 zł. Cel główny projektu - podniesienie jakości funkcjonowania systemu doskonalenia nauczycieli 54 szkół i 4 przedszkoli w Powiecie Ryckim poprzez stworzenie do 30.09.2015r. planów wspomagania spójnych z rozwojem szkół/przedszkoli w obszarach wymagających szczególnego wsparcia.

Opieka przedszkolna

Wg stanu na 31.12.2012r. na terenie Powiatu Ryckiego funkcjonowało 46 przedszkoli wraz z oddziałami przedszkolnymi, do których uczęszczało 1706 dzieci. Przedszkola na terenie powiatu obejmują swoją opieką i wychowaniem dzieci w wieku od 2 do 6 lat. Porównując rok 2010 z rokiem 2012 można zauważyć znaczny wzrost dzieci uczęszczających do przedszkoli i oddziałów przedszkolnych.

Liczba przedszkoli i oddziałów przedszkolnych

	Przedszkola i oddziały przedszkolne w powiecie ryckim		
	2010	2011	2012
Liczba placówek	39	43	46
Liczba dzieci	1 624	1 694	1 706
Grupy wiekowe (łącznie)	2 – 6 lat	2-6 lat	2-6 lat
Liczba grup	82	83	81

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych od właściwych urzędów miast i gmin.

Wykaz przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w Powiecie Ryckim w podziale na gminy

Miasto/ Gmina	Wykaz przedszkoli i oddziałów przedszkolnych
Ryki	<ol style="list-style-type: none"> 1. Samorządowe Przedszkole Nr 1 w Rykach, ul. Szkolna 18, 08-500 Ryki 2. Samorządowe Przedszkole nr 2 z grupami integracyjnymi im. Marii Kownackiej w Rykach, ul. Żytnia 28A, 08-500 Ryki. 3. Samorządowe Przedszkole nr 5 im. Ewy Szelburg-Zarembiny w Rykach, ul. Kochanowskiego 21, 08-500 Ryki. 4. Publiczne Przedszkole w Bobrownikach ul. Rynek 1, 08-500 Ryki. 5. Samorządowe Przedszkole w Rososzy, Rososz 144A, 08-500 Ryki 6. Samorządowe Przedszkole w Swatach, Swaty 193A, 08-500 Ryki. 7. Przedszkole Samorządowe w Leopoldowie, ul. Zielona 1, 08-500 Ryki. 8. Przedszkole Samorządowe w Starym Bazanowie, Stary Bazanów 136, 08-500 Ryki. 9. Przedszkole Samorządowe w Moszczance, Moszczanka 14, 08-500 Ryki. 10. Przedszkole Samorządowe w Oszczywilku, Oszczywilk 11, 08-500 Ryki. 11. Samorządowe Przedszkole w Owni, Ownia 101. 08-500 Ryki. 12. Oddział Przedszkolny w Bobrownikach, Bobrowniki, ul. Rynek 1, 08-500 Ryki. 13. Oddział Przedszkolny w Starej Dąbi 4, 08-500 Ryki. 14. Oddział Przedszkolny w Leopoldowie, ul. Zielona 1, 08-500 Ryki. 15. Oddział Przedszkolny w Rososzy, Rososz 144a, 08-500 Ryki. 16. Oddział Przedszkolny w Swatach, Swaty 193a, 08-500 Ryki. 17. Oddział Przedszkolny w Moszczance, Moszczanka 14, 08-500 Ryki.
Dęblin	<ol style="list-style-type: none"> 1. Miejskie Przedszkole Nr 1 w Dęblinie, ul. Niepodległości 10a, 08-530 Dęblin. 2. Miejskie Przedszkole Nr 3 w Dęblinie, ul. Michalinowska 1a, 08-530 Dęblin. 3. Miejskie Przedszkole nr 4 w Dęblinie, ul. Rogowskiego 5b, 08-530 Dęblin. 4. Oddział Przedszkolny ul. 1 Maja 3, 08-530 Dęblin. 5. Oddział Przedszkolny ul. Tysiąclecia 25, 08-530 Dęblin. 6. Oddział Przedszkolny ul. Kowalskiego 20, 08-530 Dęblin. 7. Oddział Przedszkolny ul. 15. P.P. „Wilków” 6, 08-530 Dęblin.
Stężycza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Publiczne Przedszkole w Stężycy, ul. Podwale 9, 08-540 Stężycza. 2. Oddział Przedszkolny w Rokitni Nowej, Rokitnia Nowa 80, 08-540 Stężycza. 3. Publiczne Przedszkole w Pawłowicach, Pawłowice 90, 08-540 Stężycza
Ułęż	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oddział przedszkolny w Ułężu. 2. Oddział Przedszkolny w Sobieszynie. 3. Oddział Przedszkolny w Białkach Dolnych.
Kłoczew	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oddział Przedszkolny w Starym Zadybiu – 1. 2. Oddział Przedszkolny w Kawęczynie - 1. 3. Oddział Przedszkolny w Woli Zadybskiej - 1. 4. Oddział Przedszkolny w Goździe - 1 5. Oddział Przedszkolny w Czernicu - 1. 6. Oddział Przedszkolny w Kłoczewie - 2, 7. Tęczowe Przedszkole przy Zespole Szkół w Kłoczewie - 1 oddział 8. Tęczowe Przedszkole przy Zespole Szkół w Czernicu – 1 oddział 9. Tęczowe Przedszkole przy Zespole Szkół w Goździe - 1 oddział 10. Radosne Przedszkole przy Zespole Szkół w Kłoczewie – 1 oddział 11. Radosne Przedszkole przy Zespole Szkół w Czernicu – 1 oddział 12. Radosne Przedszkole przy Zespole Szkół w Goździe - 1 oddział

Nowodwór	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przedszkole/Oddział Przedszkolny w Nowodworze 2. Przedszkole/Oddział Przedszkolny w Trzciankach. 3. Przedszkole/Oddział Przedszkolny w Grabowie Szlacheckim. 4. Przedszkole/Oddział Przedszkolny w Niedźwiedziu.
----------	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych od właściwych urzędów miast i gmin

W Dęblinie i w Rykach funkcjonują również szkoły wyższe, kształcące studentów z obszaru całego kraju. Najdłuższą tradycję posiada Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych w Dęblinie, zwana „Szkołą Orłąt” – założona w 1925r. , kształcąca zarówno specjalistów wojskowych jak i cywilnych. Natomiast w Rykach funkcjonuje Lubelska Szkoła Wyższa, której tradycje sięgają roku 1997.

Edukacja dzieci i młodzieży z terenu Powiatu Ryckiego wspierana jest przez 2 poradnie psychologiczno-pedagogiczne: Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną przy ul. Żytniej 5a w Rykach oraz Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną przy ul. Podchorążych 8a w Dęblinie.

Spektrum działalności poradni zawiera ogrom różnorodnej pomocy psychologicznej, pedagogicznej i logopedycznej. W minionym piętnastolecu do zadań poradni psychologiczno-pedagogicznych należał przede wszystkim: wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży, efektywności uczenia się, nabywania i rozwijania umiejętności negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów, problemów oraz umiejętności z zakresu komunikacji społecznej, profilaktyka uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży, udzielenie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom i młodzieży z grupy ryzyka, terapia zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych, wspomaganie wychowawczej funkcji rodziny, pomoc uczniom w dokonywaniu wyboru kierunku kształcenia, zawodu i planowaniu kariery zawodowej a także pomoc rodzicom i nauczycielom w diagnozowaniu i rozwijaniu potencjalnych możliwości oraz mocnych i słabych stron uczniów.

Poradnie realizują bardzo szeroką współpracę z przedszkolami, szkołami, służbą zdrowia, placówkami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych i z zaburzeniami rozwojowymi, Urzędami Miast i Gmin, a także z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Miejskimi i Gminnymi Ośrodkami Pomocy, kuratorami, policją i itp.

PORADNIA PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNA w RYKACH przy ul. Żytniej 5a w Rykach

Poradnia swoim zasięgiem obejmuje miasto i gminę Ryki oraz gminy: Kłoczew, Nowodwór i Ułęż. Pod opieką poradni znajduje się 55 placówek. Rocznie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej korzysta ponad 2000 osób.

PORADNIA PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNA w DĘBLINIE przy ul. Podchorążych 8a w Dęblinie

Terenem działania poradni jest miasto Dęblin, gmina Stężycza, Zespół Placówek Oświatowych w Bobrownikach – gmina Ryki. Pod opieką poradni znajduje się aktualnie 30 placówek.

W wymienionych wyżej poradniach zatrudnionych jest 21 osób (po 9 nauczycieli+1,5 etatu archiwum i obsługa dla każdej Poradni).

Działania poradni psychologiczno-pedagogicznych w latach 2010-2012.

Wyszczególnienie	<i>Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Rykach</i>			<i>Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Dęblinie</i>		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Łączna liczba przebadanych w poradni dzieci i młodzieży	1 165	1 202	1 103	590	980	940
Liczba wydanych orzeczeń, w tym:	23	57	56	60	72	85
Liczba orzeczeń o potrzebie indywidualnego nauczania	12	22	11	20	30	37
Liczba orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego	18	34	41	40	42	48
Inne: o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka	3	1	4	x	x	x
Liczba opinii o dostosowaniu wymagań edukacyjnych	384	257	197	196	213	148
Liczba porad i konsultacji udzielonych uczniom, rodzicom i nauczycielom	3 167	3 944	3 140	1 900	1 800	1 588

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych od Poradni Psychologiczno – Pedagogicznych w Rykach i Dęblinie

Ośrodek Rewalidacyjno – Wychowawczy w Rykach

Do Ośrodka uczęszczają wychowankowie posiadający orzeczenie o niepełnosprawności z głębokim upośledzeniem oraz ze sprzężonymi niepełnosprawnościami (mózgowe porażenie dziecięce, zespół Retta, niedosłuch, upośledzenie umysłowe) w wieku od 3 do 25 lat. Uczestniczą oni w zajęciach rewalidacyjno – wychowawczych w zespołach podzielonych pod względem niepełnosprawności oraz wieku. Docelowo Ośrodek jest przygotowany do prowadzenia zajęć dla 25 wychowanków.

Miasto Dęblin prowadzi Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy, w ramach którego działa Szkoła Podstawowa nr 1 Specjalna i Gimnazjum nr 4 Specjalne.

Dnia 24 czerwca 2014 r. Powiat Rycki zawarł porozumienie z województwem lubelskim na mocy, którego województwo nieodpłatnie przekazało powiatowi księgozbiór i wyposażenie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Lublinie Filia w Rykach. Zgodnie z porozumieniem powiat zobowiązał się do współpracy w zakresie utrzymania i utrwalania dorobku PBW Filia w Rykach poprzez utworzenie działu pedagogicznego w ramach biblioteki szkolnej ZSZ Nr 2 w Rykach na okres do 31 sierpnia 2016 r. Na powyższe zadanie powiat otrzymuje dotację celową od samorządu województwa lubelskiego.

3.3.2. Ochrona zdrowia

W Powiecie Ryckim obserwujemy systematyczny spadek liczby ludności. Jest to wynik ujemnego przyrostu naturalnego oraz migracji ludzi młodych. Niepokojącym zjawiskiem jest również spadek liczby urodzeń. W dalszej perspektywie grozi to starzeniem się społeczeństwa i bezwzględny spadek jego liczebności. Z tego też względu bardzo duże znaczenie ma zapewnienie odpowiedniego poziomu ochrony zdrowia dla mieszkańców powiatu.

Na terenie Powiatu Ryckiego działają dwa szpitale posiadające kontrakt z Narodowym Funduszem Zdrowia: AMG Centrum Medyczne - Szpital Powiatowy w Rykach (prowadzący działalność na majątku dzierżawionym od powiatu) oraz 6 Szpital Wojskowy z Przychodnią SP ZOZ w Dęblinie podlegający pod Ministerstwo Obrony Narodowej.

Podstawowa opieka medyczna na terenie powiatu ryckiego sprawowana jest przez publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej – łącznie 15 podmiotów.

Opiekę ambulatoryjną na terenie powiatu zapewnia 8 podmiotów. Opiekę całodobową i świąteczną w nagłych wypadkach, urazach oraz innych zagrożeniach życia mieszkańców Powiatu Ryckiego sprawuje NZOZ LUNA MED, w obiektach Szpitala w Rykach, ul. Żytnia 23. Na terenie powiatu funkcjonuje 33 przychodni, w tym tylko 2 podległe są samorządowi terytorialnemu.

Tabela 35. Ambulatoryjna opieka zdrowotna w Powiecie Ryckim.

	Jednostka miary	2011	2012	2013
Przychodnie				
ogółem	ob.	32	33	33
publiczne	ob.	1	-	-
niepubliczne	ob.	31	-	-
praktyki lekarskie w miastach	--	5	5	5
praktyki lekarskie na wsi	--	2	2	2
przychodnie na 10 tys. ludności	ob.	5	6	6
Przychodnie podległe samorządowi terytorialnemu				
przychodnie ogółem	ob.	1	1	2

Źródło: BDL GUS.

W Powiecie Ryckim w poszczególnych gminach działają następujące placówki ochrony zdrowia:⁹

Lp.	Miejscowość	Nazwa podmiotu działalności leczniczej adres/telefon/strona internetowa	Rodzaj świadczonych usług	
			Zakres świadczeń	Rodzaj świadczeń
1	Dęblin	6 Szpital Wojskowy z Przychodnią SP ZOZ w Dęblinie, ul. Szpitalna 2; 08-530 Dęblin, tel. 81 5517128 www.szpitaldeblin.pl organ prowadzący: MON	Leczenie szpitalne	Choroby wewnętrzne - hospitalizacja
				Anestezjologia i intensywna terapia - hospitalizacja
				Chirurgia ogólna - hospitalizacja
				Ortopedia i traumatologia narządu ruchu – hospitalizacja planowa
				Otolaryngologia – hospitalizacja planowa
				Izba przyjęć
				Świadczenia w izbie

⁹ Opracowanie własne Starostwa Powiatowego w Rykach

				przyjęć – porada lekarska w ramach POZ
				Świadczenia w izbie przyjęć – porada piel./poł. w ramach POZ
			Ambulatoryjna opieka specjalistyczna	diabetologia
				kardiologia
				dermatologia i wenerologia
				neurologia
				położnictwo i ginekologia
				cytologia w ramach programu populacyjnego
				chirurgia ogólna
				ortopedia i traumatologia narządu ruchu
				okulistyka
				otolaryngologia
				logopedia
				urologia
			Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień	psychiatryczne ambulatoryjne dla dorosłych
				terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu
			Leczenie stomatologiczne	ogólnostomatologiczne
			Podstawowa Opieka Zdrowotna	lekarz POZ
				transport POZ
				pielęgniarka POZ
				położna POZ
2	Dęblin	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Dęblinie, ul. Rynek 14; 08-530 Dęblin tel. 81 8830608; 81 8830609 www.spzozdeblin.pl organ prowadzący: Miasto Dęblin	Ambulatoryjna opieka specjalistyczna	alergologia
				diabetologia
				endokrynologia wraz z diagnostyką onkologiczną
				kardiologia
				dermatologia i wenerologia wraz z diagnostyką onkologiczną
				neurologia wraz z diagnostyką onkologiczną
				położnictwo i ginekologia wraz z diagnostyką onkologiczną
				cytologia w ramach programu populacyjnego

				reumatologia
				chirurgia ogólna wraz z diagnostyką onkologiczną
				ortopedia i traumatologia narządu ruchu
				preluksacja
				okulistyka dla dzieci
				otolaryngologia dziecięca
				urologia wraz z diagnostyką onkologiczną
			Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień	psychiatryczne ambulatoryjne dla dorosłych
			Rehabilitacja lecznicza	fizjoterapia ambulatoryjna
			Leczenie stomatologiczne	ogólnostomatologiczne
				ogólnostomatologiczne dla dzieci i młodzieży do ukończenia 18 r.ż.
			Podstawowa Opieka Zdrowotna	lekarz POZ
				transport POZ
				pielęgniarka POZ
				położna POZ
3	Dęblin	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Rodzinna Przychodnia Lekarska” s.c., ul. Stężycka 11, 08-530 Dęblin, tel. 81 8833620	Podstawowa Opieka Zdrowotna	lekarz POZ
				pielęgniarka POZ
				położna POZ
4	Dęblin	Przychodnia Kolejowa Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Dęblinie, ul. Kolejowa 20; 08-530 Dęblin, tel. 81 4724542	Ambulatoryjna opieka specjalistyczna	diabetologia
				neurologia wraz z diagnostyką onkologiczną
				chirurgia ogólna wraz z diagnostyką onkologiczną
				ortopedia i traumatologia narządu ruchu
				okulistyka wraz z diagnostyką onkologiczną
			Podstawowa Opieka Zdrowotna	lekarz POZ
				pielęgniarka POZ
				położna POZ
5	Dęblin	Specjalistyczne Gabinety Lekarskie „Zdrowie” H. Kłaczyńska i E. Czerwińska s.c., ul Okólna 18; 08-530 Dęblin, tel. 81 8884903 www.zdrowiedeblyn.pl	Opieka paliatywna i hospicyjna	hospicjum domowe
			Świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze	pielęgniarska opieka długoterminowa domowa
6	Dęblin	Indywidualna Praktyka Stomatologiczna	Leczenie	ogólnostomatologiczne

		IPSDENT, ul. Długosza 39; 08-530 Dęblin, tel. 81 8832048	stomatologiczne	
7	Dęblin	PRIMA-DENT, ul. Kolejowa 20; 08-530 Dęblin, tel. 81 4724573	Leczenie stomatologiczne	ogólnostomatologiczne
8	Dęblin	Prywatna Praktyka Stomatologiczna, ul. Warszawska 109; 08-530 Dęblin, tel. 601458681	Leczenie stomatologiczne	ogólnostomatologiczne
9	Kłoczew	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej SAN-DEM, ul. Długa 53; 08-550 Kłoczew, tel. 25 7543129	Podstawowa Opieka Zdrowotna	lekarz POZ
				pielęgniarka POZ
				położna POZ
10	Kłoczew	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MEDIVITA s.c., ul. Długa 67; 08-550 Kłoczew, tel. 25 7543693	Podstawowa Opieka Zdrowotna	lekarza POZ
				pielęgniarka POZ
				położna POZ
11	Kłoczew	Indywidualna Praktyka Stomatologiczna lek. stom. Teresa Emilianowicz, ul. Długa 67; 08-550 Kłoczew, tel. 25 7543159	Leczenie stomatologiczne	ogólnostomatologiczne
12	Nowodwór	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MEDIVITA s.c., Nowodwór, 08-503 Nowodwór, tel. 81 8661935	Podstawowa Opieka Zdrowotna	lekarz POZ
				pielęgniarka POZ
				położna POZ
13	Ryki	AMG Centrum Medyczne Sp. z o.o. szpital Powiatowy w Rykach, ul. Żytnia 23; 08-500 Ryki, tel. 81 465 32 54 www.szpitalryki.pl	Leczenie szpitalne	Choroby wewnętrzne - hospitalizacja
				Pediatria - hospitalizacja
				Położnictwo – ginekologia – hospitalizacja planowa
				Chirurgia ogólna - hospitalizacja
				Izba przyjęć
			Ambulatoryjna opieka specjalistyczna	gastroskopia
				tomografia komputerowa
				kardiologia
				neurologia
				gruźlicy i chorób płuc wraz z diagnostyką onkologiczną
Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień	położnictwo i ginekologia wraz z diagnostyką onkologiczną			
	cytologia w ramach programu populacyjnego			
	chirurgia ogólna wraz z diagnostyką onkologiczną			
			Leczenie stomatologiczne	ogólnostomatologiczne

14	Ryki	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MEDICUS s.c. Urszula Kostyra, Wanda Adamska, Beata Łubianka, ul. Wyczółkowskiego 6; 08-500 Ryki, tel. 81 8656312	Podstawowa Opieka Zdrowotna	lekarz POZ pielęgniarka POZ położna POZ
15	Ryki	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MEDIVITA Janusz Gągała, Marek Gąska, Katarzyna Gogacz, Teresa Rękas s.c., ul. Warszawska 100; 08-500 Ryki, tel. 81 8655858 www.medivita.pl	Ambulatoryjna opieka specjalistyczna Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień Profilaktyczne programy zdrowotne Podstawowa Opieka Zdrowotna	neurologia preluksacja psychiatryczne ambulatoryjne dla dorosłych Program profilaktyki chorób odtytoniowych lekarz POZ pielęgniarka POZ położna POZ
16	Ryki	Przychodnie Opieki Zdrowotnej Sp. z o.o., ul. Kirkora 12; 08-500 Ryki, tel. 81 8652367 www.przychodniaryki.opiekamedyczna.info	Ambulatoryjna opieka specjalistyczna Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień	alergologia dermatologia i wenerologia okulistyka psychiatryczne ambulatoryjne dla dorosłych
17	Ryki	Specjalistyczne Centrum Medyczne SANMED A.D. Kołodziejek s.c., ul. Żytnia 16; 08-500 Ryki, tel. 81 8651227 www.san-med.eu	Ambulatoryjna opieka specjalistyczna Opieka	gastroskopia kolonoskopia alergologia alergologia dla dzieci dermatologia i wenerologia wraz z diagnostyką onkologiczną neurologia wraz z diagnostyką onkologiczną położnictwo i ginekologia wraz z diagnostyką onkologiczną cytologia w ramach programu populacyjnego chirurgia ogólna wraz z diagnostyką onkologiczną ortopedia i traumatologia narządu ruchu dla dzieci otolaryngologia wraz z diagnostyką onkologiczną urologia wraz z diagnostyką onkologiczną psychiatryczne

			psychiatryczna i leczenie uzależnień	ambulatoryjne dla dorosłych
			Podstawowa Opieka Zdrowotna	lekarz POZ
				pielęgniarka POZ
				położna POZ
18	Ryki	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MEDITRANS s.c. Jolanta Czopek Sławomir Czopek, ul. Warszawska 90; 08-500 Ryki, tel. 81 8654652 www.meditrans24.pl	Podstawowa Opieka Zdrowotna	transport sanitarny w POZ
19	Ryki	Centrum Stomatologii DUODENTAL, ul. Słowackiego 3; 08-500 Ryki, tel. 790561860	Leczenie stomatologiczne	ogólnostomatologiczne
20	Ryki	Gabinet Stomatologiczny Renata Papiewska, ul. Karola Wojtyły 3; 08-500 Ryki, tel. 695095198	Leczenie stomatologiczne	ogólnostomatologiczne
21	Ryki	Maria Sienkiewicz Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Stomatologiczna, ul. Karola Wojtyły 3; 08-500 Ryki, tel. 81 86524042	Leczenie stomatologiczne	ogólnostomatologiczne ogólnostomatologiczne dla dzieci i młodzieży do ukończenia 18 r.ż.
22	Ryki	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej REHA - VITA w Rykach, ul. Warszawska 100; tel. 81 8651058	Rehabilitacja lecznicza	lekarska ambulatoryjna opieka rehabilitacyjna fizjoterapia ambulatoryjna rehabilitacja ogólnoustrojowa w ośrodku/oddziale dziennym
23	Ryki	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „PROMYK”, ul. Żytnia 23; 08-500 Ryki, tel. 606316277	Świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze	pielęgniarska opieka długoterminowa domowa
24	Ryki	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Pielęgniarska Opieka Domowa s.c., ul. Żytnia 8; 08-500 Ryki, tel. 85 6554262	Świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze	pielęgniarska opieka długoterminowa domowa
25	Ryki	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Świadczenia Pielęgniarskie, ul. Żytnia 8; 08-500 Ryki, tel. 85 6550138; 513091037	Świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze	pielęgniarska opieka długoterminowa domowa
26	Stężycza	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Stężycy, ul. Królewska 2; 08-540 Stężycza, tel. 81 8663013	Podstawowa Opieka Zdrowotna	lekarz POZ pielęgniarka POZ położna POZ
27	Stężycza	Zdrowy Ząbek Zakład Opieki Stomatologicznej, ul. Królewska 2; 08-540 Stężycza, tel. 81 8663111	Leczenie stomatologiczne	ogólnostomatologiczne ogólnostomatologiczne dla dzieci i młodzieży do ukończenia 18 r.ż.
28	Ułęż	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej	Podstawowa	lekarz POZ

		MEDIVITA s.c. w Ułężu, 08-504 Uleş, tel. 81 8667930	Opieka Zdrowotna	pielęgniarka POZ położna POZ
29	Uleş	Indywidualna Praktyka Pielęgniarki Rodzinnej Elżbieta Wojtachnio, Uleş 172; 08-504 Uleş, tel. 665160565	Podstawowa Opieka Zdrowotna	pielęgniarka POZ
30	Uleş	Indywidualna Praktyka Pielęgniarki Rodzinnej GRAŻYNA, Uleş 172; 08-504 Uleş, tel. 604534059	Podstawowa Opieka Zdrowotna	pielęgniarka POZ

Źródło: Starostwo Powiatowe w Rykach

Głównym podmiotem medycznym na terenie Powiatu Ryckiego jest 6 Szpital Wojskowy z Przychodnią SP ZOZ w Dęblinie, który jest nowoczesnym szpitalem, dobrze przygotowanym do zmian systemowych w ochronie zdrowia, a jego bardzo dobre wyposażenie w sprzęt najnowszej generacji oraz wykwalifikowana kadra lekarzy i pielęgniarek, gwarantują utrzymanie wysokiego poziomu diagnostyki i leczenia.

W oddziale chirurgicznym wykonywanych jest wiele skomplikowanych zabiegów z zastosowaniem techniki laparoskopowej, szwów mechanicznych i aparatury do kriochirurgii. Na bazie chirurgii ogólnej działa oddział chirurgii urazowej.

Oddział otolaryngologiczny przeprowadza m.in. operacje uszu z odtwarzaniem słuchu, zajmuje się mikrochirurgią krtani oraz operacjami torbieli i przetok szyi.

Oddział okulistyczny prowadzi pełną diagnostykę jaskry, wad wzroku i wykonuje pełny zakres podstawowej operatywy okulistycznej.

AMG Centrum Medyczne - Szpital Powiatowy w Rykach.

Aktualnie w szpitalu zlokalizowane są:

- oddziały szpitalne w 4 podstawowych specjalnościach (interna, pediatria, ginekologia, chirurgia ogólna i urazowa)
- poradnie specjalistyczne (kardiologiczna z pracownią hemodynamiki, pulmonologiczna, ginekologiczna, chirurgiczno-ortopedyczna, neurologiczna, leczenia uzależnień, psychiatryczna, stomatologiczna)
- Izba Przyjęć
- pracownie diagnostyki obrazowej (RTG, CT, endoskopia, USG)
- dział transportu sanitarnego (transporty z lekarzem i/lub z zespołem ratowników medycznych)
- laboratorium
- sterylizacja
- administracja

- kotłownia gazowo-olejowa
- magazyny, chłodnia i pomieszczenia techniczno-gospodarcze

Liczba hospitalizacji:

2010 - 4310
 2011 - 3685
 2012 - 3764
 2013 - 1019 + 2158 (AMG)
 2014 – 3975 (AMG)

Liczba porad ambulatoryjnych:

2010 - 35857
 2011 - 30288
 2012 - 31722
 2013 - 11988 + 13877 (AMG)
 2014 - 28063

Od 1 lipca 2013 roku ARION Med sp. z o.o. jest operatorem Pogotowia Ratunkowego w Rykach oraz Dęblinie. W Rykach pacjentów obsługuje specjalistyczny zespół ratownictwa medycznego, natomiast w Dęblinie podstawowy zespół ratownictwa medycznego.

Dane dotyczące zdrowia na terenie Powiatu Ryckiego

W ramach podstawowej opieki zdrowotnej udzielono 2013 w roku - 277 039 porad. W tym samym czasie w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej udzielono 403893 porady. Statystycznie na mieszkańca przypadało 4,8 porady, gdzie w tym samym czasie na terenie województwa lubelskiego było to 4,3 porad.

Tabela 36. Udzielone porady lekarskie w Powiecie Ryckim.

	Jednostka miary	2011	2012	2013
Podstawowa opieka zdrowotna - porady				
ogółem	Szt.	255524	261074	277039
przychodnie podległe samorządowi terytorialnemu	Szt.	23878	24860	29373
Ambulatoryjna opieka zdrowotna - porady lekarskie				
ogółem	Szt.	-	410449	403893

Źródło: BDL GUS.

Na terenie Powiatu Ryckiego funkcjonuje 28 ogólnodostępnych aptek¹⁰. Apteki znajdują się na terenie każdej gminy w tym:

L.p.	Nazwa i adres apteki	Telefon	Godziny pracy		
			poniedziałek - piątek	sobota	niedziela , święta i inne dni wolne od pracy
<i>I. Miasto Dęblin</i>					
1	Apteka mgr farm. Mirosław Cuch ul. Okólna 10 08-530 Dęblin	81 8830221	8-18	8-15	Dyżury wg harmonogramu
2	Apteka s.c. mgr T. Kasperk - M. Domańska ul. Wiślana 33 08-530 Dęblin	81 8831003	9-18	9-13	Dyżury wg harmonogramu
3	Farmacja Kolejowa Sp. z o.o. Apteka „Dr. Max” w Dęblinie ul. Dworcowa 11 08-530 Dęblin	81 4724544	9 – 17	nieczynne	Dyżury wg harmonogramu
4	Apteka Urszula Sikorska ul. Prosta 5 08-530 Dęblin	81 8833766	8-19	8-14	Dyżury wg harmonogramu
5	Apteka prywatna mgr farm. Anna Pudło ul. 15 Pułku Piechoty Wilków 3 08-530 Dęblin	81 8801233	9-18	8-14	Dyżury wg harmonogramu
6	Apteka TOP – FARM mgr farm. Paweł Stępień ul. Kolejowa 20 08-530 Dęblin	81 4724556	8-18	8-13	Dyżury wg harmonogramu
7	Apteka „ESCU LAP” mgr farmacji Magdalena Klimek ul. Stężycka 9 08-530 Dęblin	81 8833827	8-18	8-13	Dyżury wg harmonogramu
8	Apteka „VITA” Sp. j. Katarzyna Sidor, Edyta Trąbka ul. Bankowa 12a 08-530 Dęblin	81 8831066	8-19	8-16	Dyżury wg harmonogramu

¹⁰ Opracowanie własne Starostwa Powiatowego w Rykach

9	Apteka Urszula Sikorska ul. Gen. Kowalskiego 302 08-521 Dęblin	81 8800910	8-19	8-14	Wyznaczony dyżur pełni apteka na ul. Prostej 5
10	TANIA APTEKA s.c. Ewa Kołodyńska, Kamil Kołodyński ul. Rynek 2 08-530 Dęblin	81 8883207	8 – 20	8 – 20	Dyżury wg harmonogramu
11	Apteka Kornelia Jacak ul. Szpitalna 2 08-530 Dęblin	81 5518566	8 – 18	9 – 13	Dyżury wg harmonogramu
II. Gmina Kłoczew					
12	Apteka mgr farm. Tadeusz Głośniak ul. Długa 67 08-550 Kłoczew	25 7543109	8-18	8-13	
13	Apteka „Vita” ul. Długa 53 08-550 Kłoczew	25 6854694	8-18	8-12	
III. Gmina Nowodwór					
14	Apteka mgr farm. Z. Kalbarczyk 08-503 Nowodwór	81 8661209	8-16	9-13	
IV. Gmina Ryki					
15	Apteka s.j. A.H.A. Kołodziejek ul. Słowackiego 4 08- 500 Ryki	81 8652064 81 8654064	8-20	9-16	Dyżury wg harmonogramu
16	Apteka mgr farm. Ewelina Ziętek ul. Karola Wojtyły 6 08-500 Ryki	81 8651060	8-20	8-15	Dyżury wg harmonogramu
17	„FARMAKOL” s.j ul. Kopernika 9 Apteka ul. Poniatowskiego 35 08-500 Ryki	81 8656250- 52	8-20	8-16	Dyżury wg harmonogramu
18	„FARMAKOL” s.j ul. Kopernika 9 Apteka ul. Słowackiego 15c 08-500 Ryki	81 8656255	9-19	9-15	
19	„FARMAKOL” s.j ul. Kopernika 9 Apteka ul. Warszawska 100 08-500 Ryki	81 8653970	8-18	8-12	
20	Apteka „VITA” s.c.		kwiecień – październik		

	Ewa Kołodyńska, Kamil Kołodyński ul. Poniatowskiego 1 08-500 Ryki	81 8651557	8-20	8-15	
			listopad – marzec		
			8-19	8-15	
21	Punkt Apteczny w Bobrownikach Jowita Bany Bobrowniki, ul. Krasnogińska 11B 08-500 Ryki	81 8880253	10 – 18	nieczynne	
22	Apteka „PRZYJAZNA” s.c. Renata i Krystian Dulewicz ul. Poniatowskiego 64 08-500 Ryki	81 8652231	8-20	8-15	Dyżury wg harmonogramu
23	Apteka MALVITA ul. Wyczółkowskiego 6 08-500 Ryki FREEFARM Sp. z o.o.	81 8651960	8-19	8-14	Dyżury wg harmonogramu
24	Apteka na Szkolnej mgr farm. Paweł Stępień ul. Szkolna 1 08-500 Ryki	784585094	8-20	8-15	Dyżury wg harmonogramu
25	Apteka s.j. A.H.A. Kołodziejek ul. Żytnia 16 08-500 Ryki	81 8656151	8-20	8-16	Wyznaczony dyżur pełni apteka na ul. Słowackiego 4
26	PUNKT APTECZNY „VITA” s.c. Ewa Kołodyńska, Kamil Kołodyński 08-500 Ryki, Rososz 153	501815977	Poniedziałek, wtorek, czwartek, piątek: 8-15 ; środa: 8-18	nieczynne	
V. Gmina Stężycza					
27	Apteka mgr farm. Maria Kalbarczyk ul. Królewska 13 08-540 Stężycza	81 8663017	8.30-17	9-13	
VI. Gmina Ułęż					
28	Apteka mgr farm. Mariola Brukacz - Koszevska 08-504 Ułęż 172	81 8667034	8-16	8-14	

Na jedną aptekę przypada w Powiecie Ryckim 2234 osoby, w porównaniu w województwie lubelskim wartość ta wynosi 2662.

Wg danych GUS, w roku 2013 na terenie powiatu dostępnych było 47 lekarzy, w tym 16 dentyistów, 164 pielęgniarki (w tym 11 z tytułem magistra) i 9 położnych. Szczegółowe dane zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 37. Kadra medyczna w Powiecie Ryckim w 2013 r.

	Jednostka miary	Rok 2013
Lekarze i lekarze dentyści wg płci		
personel pracujący wg podstawowego miejsca pracy		
lekarze		
ogółem	osoba	47
mężczyźni	osoba	22
kobiety	osoba	25
lekarze dentyści		
ogółem	osoba	16
mężczyźni	osoba	3
kobiety	osoba	13
personel pracujący		
lekarze		
ogółem	osoba	262
mężczyźni	osoba	175
kobiety	osoba	87
lekarze dentyści		
ogółem	osoba	26
mężczyźni	osoba	5
kobiety	osoba	21
Pielęgniarki i położne wg poziomu wykształcenia		
personel pracujący wg podstawowego miejsca pracy		
pielęgniarki		
ogółem (łącznie z mgr)	osoba	164
mgr	osoba	11
położne		
ogółem (łącznie z mgr)	osoba	9
mgr	osoba	0
personel pracujący		
pielęgniarki		

ogółem (łącznie z mgr)	osoba	189
mgr	osoba	13
położne		
ogółem (łącznie z mgr)	osoba	14
mgr	osoba	2
Pielęgniarki i położne na 10 tys. ludności		
ogółem	osoba	35

Źródło: BDL GUS.

3.3.3. Pomoc społeczna

Kwestie związane z pomocą społeczną w polskim systemie prawnym, uregulowane są ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Zgodnie z jej postanowieniami **pomoc społeczna** jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Zadaniem pomocy społecznej jest: wspieranie osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb życiowych, podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Jest to odzwierciedlenie zasady pomocniczości, która zakłada, że państwo interweniuje wtedy, gdy zainteresowany wykorzystał dostępne sposoby wyjścia z trudnej sytuacji i okazały się one nieskuteczne bądź też nie miał możliwości ich wykorzystać. Obowiązek udzielania pomocy spoczywa na instytucjach państwowych i samorządowych, które współdziałają w tej materii z organizacjami społecznymi i pozarządowymi. Organy samorządowe niższych szczebli, czyli gmina i powiat, nie mogą odmówić udzielenia pomocy osobie potrzebującej.

System pomocy społecznej w Powiecie Ryckim tworzą następujące podmioty:

Lp.	Nazwa instytucji	Adres / telefon / fax
1	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach – Powiatowy Zespół do spraw Orzekania o Niepełnosprawności (wspólny dla powiatów Ryki i Puławy), – Punkt Interwencji Kryzysowej, – Powiatowa Społeczna Rada do spraw Osób Niepełnosprawnych przy Staroście Ryckim.	ul. Wyczółkowskiego 10 A, 08-500 Ryki, tel. (081) 865 47 06 fax: (081) 865 48 52 e-mail: pcprryki@op.pl
2	Ośrodek Wsparcia w Leopoldowie	Leopoldów, ul. Ks. Drozdowskiego 37, 08-500 Ryki, e-mail: owrososz1@wp.pl

3	Dom Pomocy Społecznej w Leopoldowie	Leopoldów, ul. Ks. Drozdowskiego 37,, 08-500 Ryki, tel. (081) 865 06 17, 865 06 23
4	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Rykach	ul. Wyczółkowskiego 12, 08-500 Ryki, tel. (081) 865 36 84, fax. 865 10 83 e-mail: wzryki@gmail.pl
5	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Dęblinie	ul. Niepodległości 8, 08-530 Dęblin, tel. 880 16 33, fax 880 19 11
6	Ośrodek Pomocy Społecznej w Rykach	ul. Karola Wojtyły 29, 08-500 Ryki, tel. (081) 865 71 72 e-mail: opsryki@opsryki.pl
7	Ośrodek Pomocy Społecznej w Dęblinie	ul. Rynek 12, 08-530 Dęblin, tel. (08) 883 02 16 e-mail: ops@um.deblin.pl
8	Ośrodek Pomocy Społecznej w Stężycy	ul. Królewska 4, 08-540 Stężycza, tel. (081) 866 31 48
9	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ułężu	08-504 Uleż, tel. (081) 866 70 39 e-mail: ulez@ops.pl
10	Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowodworze	08-503 Nowodwór, tel. (081) 866 10 01 e-mail: nowodwor@ops.pl
11	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłoczewie	ul. Długa 67a, 08-550 Kłoczew, tel. (25) 754 31 79 kloczew_gops@wp.pl
12	Dom Pomocy „Słoneczny” w Podłodowie (prywatny)	Podłodów 8, 08-504 Uleż, tel. (081) 866 70 91

Źródło: Opracowanie własne Starostwa Powiatowego w Rykach

Na terenie Powiatu Ryckiego działają 2 placówki stacjonarnej pomocy społecznej, w tym jedna prywatna. Znajduje się w nich 155 miejsc noclegowych. W placówkach tych w roku 2014 przebywało łącznie 145 osób, w tym 96 stanowiły osoby bezdomne, 40 - osoby w podeszłym wieku, 9 – osoby przewlekle chore. Na terenie Powiatu Ryckiego nie działa żaden Zakład Opiekuńczo-Leczniczy.

Tabela 38. Placówki stacjonarnej pomocy społecznej

	Jednostka miary	2011	2012	2013	2014
placówki (z filiami)	ob.	2	2	2	2
filie placówek stacjonarnej pomocy społecznej	ob.	1	1	1	1
domy pomocy społecznej	ob.	1	1	1	1
miejsca (łącznie z filiami)	msc.	167	205	205	155
mieszkańcy (łącznie z filiami)	osoba	122	123	197	145
mieszkańcy - osoby bezdomne	osoba	70	70	150	96

mieszkańcy - osoby w podeszłym wieku	osoba	46	46	39	40
mieszkańcy - przewlekle somatycznie chorzy	osoba	6	7	8	9
bezdomni w noclegowniach, domach i schroniskach dla bezdomnych	osoba	70	70	150	96
miejsca w noclegowniach, domach i schroniskach dla bezdomnych	msc.	112	150	150	100
Zakłady stacjonarne pomocy społecznej wg podległości					
podległe samorządowi powiatów					
domy (ośrodki)	ob.	1	1	1	1
miejsca (łącznie z filiami)	msc.	55	55	55	55
mieszkańcy (łącznie z filiami)	osoba	52	53	47	49
organ prowadzący - niepubliczny					
filie	-	1	1	1	1
miejsca (łącznie z filiami)	msc.	112	150	150	100
mieszkańcy (łącznie z filiami)	osoba	70	70	150	96

Źródło: BDL GUS.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach zostało powołane do działalności Uchwałą Nr III/18/99 Rady Powiatu w Rykach z dnia 29 stycznia 1999 roku.

Zakres działania i zadania Centrum¹¹

Centrum powołane jest do realizacji zadań Powiatu w zakresie polityki społecznej w tym polityki prorodzinnej, pomocy społecznej i wspierania osób niepełnosprawnych.

W celu realizacji zadań Centrum współpracuje z organami administracji rządowej i samorządowej, organizacjami społecznymi, Kościołem Katolickim, innymi Kościołami, związkami, fundacjami, stowarzyszeniami, Policją, Prokuraturą i Sądem Rejonowym (Wydział Rodzinny i Nieletnich) oraz z osobami fizycznymi i prawnymi.

1. Do zadań własnych Powiatu Ryckiego z zakresu pomocy społecznej realizowanych przez Centrum należy:

- opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami;

¹¹ http://www.pcprryki.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=14&Itemid=17, z dnia 10.06.2015

- prowadzenie specjalistycznego poradnictwa;
- organizowanie opieki w rodzinach zastępczych, udzielanie pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania umieszczonych w nich dzieci oraz wypłacanie wynagrodzenia z tytułu pozostawania w gotowości przyjęcia dziecka albo świadczonej opieki i wychowania niespokrewnionych z dzieckiem zawodowym rodzinom zastępczym;
- zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców, w szczególności przez organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, placówek opiekuńczo-wychowawczych, dla dzieci i młodzieży, w tym placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym, a także tworzenie i wdrażanie programów pomocy dziecku i rodzinie;
- pokrywanie kosztów utrzymania dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych i w rodzinach zastępczych, również na terenie innego powiatu;
- przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, rodziny zastępcze oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze;
- pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, rodziny zastępcze oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, mających braki w przystosowaniu się;
- pomoc osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem, które otrzymały status uchodźcy;

- prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób;
- prowadzenie mieszkań chronionych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy oraz powiatowych ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, z wyłączeniem środowiskowych domów samopomocy i innych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej;
- udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach;
- szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu;
- doradztwo metodyczne dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu;
- podejmowanie innych działań wynikających z rozeznanych potrzeb, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych;
- sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, również w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu informatycznego;
- sporządzanie bilansu potrzeb powiatu w zakresie pomocy społecznej;

Ponadto Centrum realizuje zadania Powiatu Ryckiego z zakresu administracji rządowej w tym w szczególności:

1. pomoc uchodźcom w zakresie indywidualnego programu integracji oraz opłacanie za te osoby składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia;
2. prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
3. realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia;
4. [..]

Centrum realizuje również inne zadania powiatu przewidziane w określonych ustawach i porozumieniach. Działania PCPR w Rykach dotyczą wsparcia merytorycznego oraz finansowego i rzeczowego dla osób wykluczonych społecznie, wymagających pomocy, bezrobotnych, starszych, niepełnosprawnych itp.

Ośrodki Pomocy Społecznej

Na terenie Powiatu Ryckiego działa sześć ośrodków pomocy społecznej, które wykonują zadania w zakresie pomocy społecznej na terenie następujących gmin: Ryki, Stężyca, Kłoczew, Ułęż, Nowodwór oraz Miasto Dęblin.

Ośrodki Pomocy Społecznej funkcjonujące na terenie Powiatu Ryckiego realizują w szczególności zadania z zakresu pracy z rodziną, które mają na celu m. in. wspieranie rodzin, które mają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczych. Jest to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji.

Jednostki organizacyjne gminy realizują zadania zgodnie z ustawą o pomocy społecznej i ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Dom Pomocy Społecznej im Siostry Heleny Drozdowskiej w Leopoldowie

Na terenie Powiatu Ryckiego funkcjonuje Dom Pomocy Społecznej im. Siostry Heleny Drozdowskiej w Leopoldowie. Jest to placówka typu stacjonarnego, zapewniająca całodobową opiekę. Dom przeznaczony jest dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych. Pomoc mogą otrzymać osoby, które wymagają całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, nie mogą samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu i nie można zapewnić im niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych. DPS w Leopoldowie dysponuje 55 miejscami statutowymi. Wszyscy podopieczni DPS to ludzie wymagający stałej opieki lekarskiej ze względu na utrzymujące się różne schorzenia somatyczne (od stanów powylewowych, chorób zwyrodnieniowych, poprzez porażenia, cukrzycę, zespół otępienny aż po chorobę Alzheimera). Wszyscy objęci są stałą opieką lekarza rodzinnego i specjalistów. Opiekę nad mieszkańcami sprawuje wykwalifikowany personel merytoryczny. Budynek DPS nie posiada barier architektonicznych. Pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny do wysokości średniego miesięcznego kosztu utrzymania mieszkańca, który na podstawie Zarządzenia Starosty Ryckiego nr 1/2014 z dnia 15 stycznia 2013 r. wynosi 2719,00 zł.

Dane do Strategii Powiatu z Domu Pomocy Społecznej im. s. Heleny Drozdowskiej w Leopoldowie

Rok	Liczba miejsc statutowych	Liczba pensjonariuszy wg stanu na dzień 31.12 danego roku
2010	55	55
2011	55	52
2012	55	53
2013	55	47
2014	55	49

Źródło: Starostwo Powiatowe w Rykach

Dom Pomocy Społecznej w Leopoldowie od 4 lat posiada stałą liczbę miejsc, która w pełni odpowiada na zapotrzebowaniu, ze strony potrzebujących i zainteresowanych pobytem. Na moment analizy danych (2015r.) można stwierdzić, iż ośrodek dostosowany jest pod względem liczby miejsc na popytu istniejącego na obszarze Powiatu Ryckiego. Należy jednak podkreślić, iż Strategia rozwoju lokalnego ma wyznaczony czasookres do 2022 roku, a drugą ważną kwestią są niekorzystne trendy demograficzne i systematycznie rosnąca liczba osób w wieku poprodukcyjnym. Zatem należy sądzić, że sytuacja może każdego roku zmieniać się co może powodować konieczność tworzenia dodatkowych miejsc dla pensjonariuszy. Na ten moment sytuacja w tym zakresie jest opanowania, ale w strategii zwrócono uwagę, iż do 2022 roku bieżący monitoring strategii będzie dawał informację nt. zmieniających się trendów oraz popytu na usługi społeczne Domu Pomocy Społecznej w Leopoldowie.

Ośrodek Wsparcia w Leopoldowie

W Leopoldowie funkcjonuje Ośrodek Wsparcia Dziennego. Ośrodek Wsparcia został powołany z dniem 1 grudnia 2008 r. Jest to ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Ze względu na specyfikę tej jednostki oraz konieczność zapewnienia kompleksowych usług z zakresu pomocy społecznej Zarząd Powiatu w Rykach postanowił zlokalizować Ośrodek Wsparcia w budynku Domu Pomocy Społecznej w Leopoldowie.

Celem działalności Ośrodka jest zapewnienie wsparcia osobom niepełnosprawnym z chorobą psychiczną i upośledzeniem umysłowym oraz ich rodzinom, kompensowanie skutków niepełnosprawności poprzez podtrzymywanie i rozwijanie umiejętności do samodzielnego życia, kształtowanie umiejętności społecznych i integracja ze środowiskiem. Ośrodek jest przeznaczony dla 22 osób z terenu powiatu ryckiego:

1. Przewlekłe chorych psychicznie (typ A)
2. Niepełnosprawnych intelektualnie (typ B)
3. Wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (typ C)

Poniższe statystyki wskazują, że zainteresowanie działalnością Ośrodka Wsparcia w Leopoldowie cieszy się dużym zainteresowaniem. W latach 2010-2014 liczba osób korzystających przewyższała liczbę miejsc określonych statutem. Ponadto statystyki mają tendencję wzrostową zatem należy się spodziewać, iż zakres działań Ośrodka oraz liczba miejsc zapewne ulegnie rozszerzeniu z uwagi na popyt zainteresowanych.

ROK	Ilość miejsc statutowych	Liczba osób posiadających decyzję stan na dzień 31.XII	Liczba osób korzystających
2010	20	21	26
2011	22	21	25
2012	22	24	28
2013	22	24	28
2014	22	21	28

Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Mieszkańcy Powiatu Ryckiego są obsługiwani przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Puławach, który mieści się przy al. Królewskiej 3.

Pracami Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności kieruje bezpośrednio przewodniczący. Do zakresu działania Zespołu należy realizacja zadań wynikających z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, a w szczególności:

- organizowanie pracy i kierowanie obsługą składów orzekających Powiatowego Zespołu,
- wydawanie orzeczeń o niepełnosprawności i o stopniu niepełnosprawności w rozumieniu właściwych przepisów,
- prowadzenie obsługi administracyjno-biurowej Powiatowego Zespołu

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 5, art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2013r. poz. 595 z późn. zm.), w związku z art. 35a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób

niepełnosprawnych (tj. z 2011r., Dz. U. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.) Rada Powiatu uchwaliła "Powiatowy Program Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2014-2020". Został on przyjęty Uchwałą Nr XLIV/262/14 z dnia 26 maja 2014r.

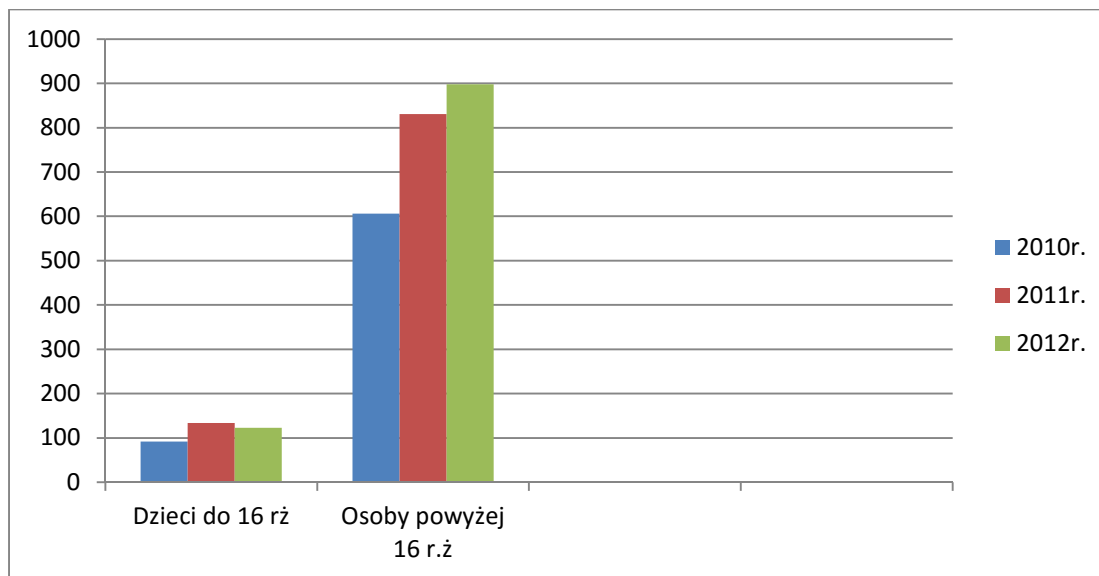
Obszar Powiatu Ryckiego objęty jest właściwością terytorialną przez Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Puławach. Zespół specjalistów: lekarzy, psychologów, pracowników socjalnych, doradców zawodowych określają stopień naruszenia sprawności organizmu i konsekwencji tego stanu dla możliwości podjęcia pracy, pełnienia ról społecznych, jakie człowiek pełni stosownie do wieku, płci, uwarunkowań społecznych, kulturowych itp. oraz ograniczeń w samodzielnej egzystencji.

W orzeczeniu o niepełnosprawności zawierane są wskazania dot. min. uzyskania świadczeń pieniężnych, odpowiedniego zatrudnienia, szkolenia, uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej, zakładzie aktywności zawodowej, zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, korzystania z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji, korzystania z usług socjalnych, opiekuńczych, terapeutycznych, rehabilitacyjnych, wydania karty parkingowej.

Tabela 39 Liczba wydanych orzeczeń

Wyszczególnienie	2010r	2011r.	2012r.
Dzieci do 16-go roku życia, w tym:	92	134	123
Kobiety	40	49	55
Mężczyźni	52	85	68
Osoby powyżej 16-go roku życia, w tym:	606	831	898
Kobiety	346	469	484
Mężczyźni	260	362	414

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Puławach zawarte w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Ryckiego na lata 2014-2020.

Wykres 4 Liczba orzeczeń wydanych dla niepełnosprawnych mieszkańców powiatu w latach 2010-2012

Analiza porównawcza pokazuje, że stale rośnie ilość wydanych orzeczeń, przy czym liczba orzeczeń osób powyżej 16 roku życia jest zdecydowanie większa niż dzieci do 16 r.ż.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna.

W Powiecie Ryckim działają dwie poradnie psychologiczno - pedagogiczne: Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna przy ul. Żytniej 5a w Rykach (obejmuje swoim działaniem teren miasta i gminy Ryki, gminy Kłoczew, Ułęż, Nowodwór) oraz Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna przy ul. Podchorążych 8a w Dęblinie (obejmuje swoim działaniem teren miasta Dęblin, oraz teren gminy Stężycza. Charakterystyka Poradni została umieszczona we wcześniejszych Rozdziałach Strategii dotyczących aspektów edukacyjnych.

Komisje ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Do zadań Komisji wynikających z ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2007 r., Nr 70, poz. 473 z póź. zm.), należy w szczególności:

- Inicjowanie, współpraca przy opracowaniu, opiniowanie Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Wydawanie opinii o zgodności lokalizacji punktu sprzedaży napojów alkoholowych z uchwałami rady gminy w sprawie - liczby punktów sprzedaży oraz zasad ich usytuowania

- Podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego
- Prowadzenie rozmów z członkami rodzin osoby uzależnionej od alkoholu, zmierzających do podejmowania przez nich leczenia współzależnienia

W Powiecie Ryckim funkcjonuje 6 gminnych komisji ds. rozwiązywania problemów alkoholowych (w każdej gminie na terenie powiatu):

- Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Rykach przy ul. Karola Wojtyły 29,
- Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Dęblinie przy ul. Rynek 12,
- Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kłoczewie,
- Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Stężycy,
- Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Ułężu,
- Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Nowodworze.

Warsztaty Terapii Zajęciowej

Na terenie Powiatu Ryckiego działają dwa warsztaty terapii zajęciowej: Warsztaty Terapii zajęciowej w Rykach przy ul. Wyczółkowskiego 12 (60 uczestników) oraz Warsztaty Terapii Zajęciowej w Dęblinie przy ul. Niepodległości 8 (dla 25 uczestników). WTZ w Rykach działa przy Polskim Stowarzyszeniu na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło, natomiast WTZ w Dęblinie są jednostką organizacyjną Miasta Dęblin powołaną przez Radę Miasta Dęblin uchwałą Nr XXXIII/196/2004 z dnia 30 listopada 2004 r., działają na podstawie przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 roku (Dz. U. 2011 r., Nr 127 poz. 721, ze zmianami) oraz Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 r. w sprawie warsztatów terapii zajęciowej (Dz. U. 2004 r., Nr 63, poz.587).

Warsztaty realizują zadania w zakresie rehabilitacji społeczno – zawodowej zmierzającej do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności każdego uczestnika. Zostały stworzone z myślą o osobach o różnym stopniu niepełnosprawności niezdolnych do podjęcia pracy. Uczestnictwo w WTZ jest jedną z dwóch podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Ośrodek Rewalidacyjno-Wychowawczy w Rykach

Ośrodek Rewalidacyjno-Wychowawczy mieści się przy ul. Ogrodowej 6 w Rykach. Placówka rozpoczęła swą działalność we wrześniu 2008 roku. Z zajęć rewalidacyjno wychowawczych prowadzonych przez Ośrodek korzystają uczniowie posiadający orzeczenie o niepełnosprawności z głębokim upośledzeniem oraz ze sprzężonymi niepełno sprawnościami. Placówka wyposażona jest w niezbędny sprzęt dydaktyczno – rehabilitacyjny. Do dyspozycji podopiecznych pozostają trzy sale dydaktyczne, sala gimnastyczna, sala masażu wirowego i ręcznego, sala fizykoterapii, sala stymulacji sensorycznej zwana sala doświadczania świata, salą zajęć indywidualnych, w której odbywają się również zajęcia logopedyczne oraz świetlica z jadalnią. Pod opieką Ośrodka przebywa obecnie 40 wychowanków.

Dom Pomocy „Słoneczny” w Podlodowie.

Dom Pomocy „Słoneczny” mieści się w Podlodowie 8, 08-504 Ułęż. Organem prowadzącym jest prywatna fundacja - Fundacja Tarkowskich Herbu Klamry ul. Marszałkowska 66/2, 00-545 Warszawa. Dom Pomocy „Słoneczny” w Podlodowie pełni funkcję domu pomocy dla rodzin, samotnych matek, ludzi starszych i potrzebujących pomocy. Liczba miejsc – 150. Czynne cały rok, placówka całodobowa.

Stowarzyszenia

Na terenie Powiatu Ryckiego działa 77 stowarzyszeń i organizacji pozarządowych, m.in. :

- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży przy Parafii Najświętszego Zbawiciela w Rykach;
- Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych Ignis w Dęblinie;
- Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Starszych i Niepełnosprawnych „Niezapominajka” przy DPS w Leopoldowie;
- Dęblińskie Integracyjne Stowarzyszenie Niepełnosprawnych DISON;
- Nadwieprzańskie Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Bielik” w Ułężu;
- Fundacja Na Recz Osób Niepełnosprawnych i Wykluczonych Społecznie „Być” w Rykach;
- Stowarzyszenie Rodzinny Klub Abstynenta „Odnowa” Ryki;
- Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło prowadzące warsztaty terapii zajęciowej w Rykach;
- Polski Czerwony Krzyż Zarząd Rejonowy w Dęblinie;

W roku 2013 ze środków budżetu Powiatu Ryckiego przeznaczono 14,4 % środków na realizację zadań związanych z pomocą społeczną.

W latach 2011-2013 z pomocy społecznej skorzystało 1842 gospodarstw domowych z terenu Powiatu Ryckiego. Od roku 2011 obserwuje się wzrost liczby wspartych gospodarstw domowych ogółem, w tym wsparcia skierowanego do rodzin poniżej kryterium dochodowego. W tym samym czasie spada liczba rodzin znajdujących się powyżej zdefiniowanego kryterium dochodowego objętych wsparciem. Szczegóły obrazuje poniższa tabela.

Tabela 40. Korzystający z pomocy społecznej w Powiecie Ryckim

	Jednostka miary	2011	2012	2013
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego				
ogółem	gosp.	1738	1815	1842
poniżej kryterium dochodowego	gosp.	1120	1307	1338
powyżej kryterium dochodowego	gosp.	618	508	504
Osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku				
ogółem	osoba	5248	5362	5359
przedprodukcyjny	osoba	2034	2053	2019
produkcyjny	osoba	2995	3071	3088
produkcyjny mobilny	osoba	1878	1970	1988
produkcyjny niemobilny	osoba	1117	1101	1100
poprodukcyjny	osoba	219	238	252

Źródło: BDL GUS.

Największe wsparcie w latach 2011-2013 kierowane było do osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Na przestrzeni badanych lat spada liczba osób do których przekazywane jest wsparcie pomocy społecznej w grupach: osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Wzrasta natomiast wolumen pomocy dla osób w wieku poprodukcyjnym. Wynika to z aktualnych obecnie trendów demograficznych związanych ze spadkiem liczby urodzeń i starzeniem się społeczeństwa.

W latach 2011-2013 na terenie Powiatu Ryckiego wypłacono świadczenia rodzinne ogółem 2372 rodzinom i ich liczba corocznie maleje. Rodziny otrzymały zasiłek na 4819 dzieci, w tym na 4333 dzieci do lat 17, co stanowi ponad 40% ogólnej liczby dzieci, na które pobierany jest zasiłek.

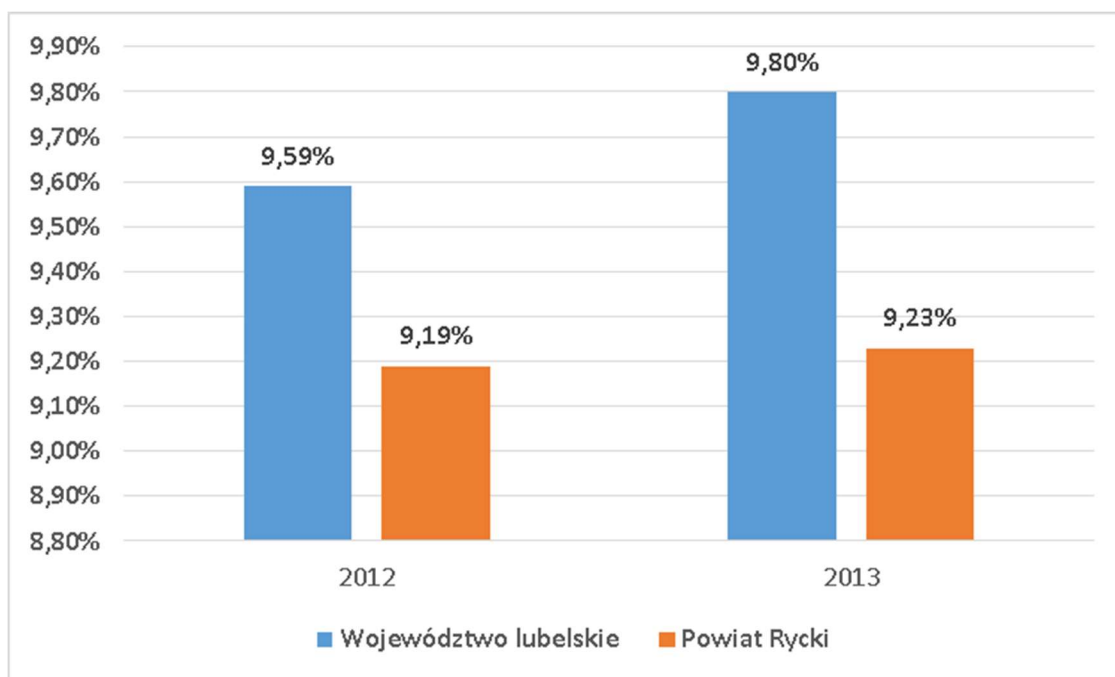
Tabela 41. Korzystający ze świadczeń rodzinnych w Powiecie Ryckim

	Jednostka miary	2011	2012	2013
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	-	2718	2486	2372
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem	osoba	5623	5119	4819
dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	osoba	4961	4546	4333
udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	%	44,2	41,0	40,2

Źródło: BDL GUS.

Porównując udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem województwa lubelskiego i powiatu obserwujemy zbliżoną tendencję, na poziomie województwa ten wskaźnik wynosi nieco powyżej 9,5 %, natomiast na poziomie powiatu ok. 9,20%

Wykres 5. Udział osób korzystających z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku w stosunku do ogólnej liczby ludności w powiecie i województwie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.3.4. Infrastruktura sportowa i kultury

Infrastruktura kultury¹²

Na terenie Powiatu Ryckiego działalność kulturalną prowadzą Powiatowa Biblioteka Publiczna w Rykach, która sprawuje nadzór nad 6 bibliotekami samorządowymi i ich filiami, pięć domów i ośrodków kultury, stowarzyszenia regionalne i społeczno-kulturalne, amatorski ruch artystyczny oraz muzea.

MIASTO DEBLIN

- Miejski Dom Kultury ul. 15 P.P. „Wilków” 32b Tel. 81 883 07 68
- Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie ul. Dywizjonu 303/12 tel. 535 645 506
- Sala Tradycji Twierdza Dęblin ul. Saperów 5
- Świetlice Osiedlowe (Lotnisko, Wiślana, Młynki, Staszica)
- Klub Uczelniany Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych

GMINA KŁOCZEW

- Gminny Ośrodek Kultury w Kłoczewie ul. Klonowa 2

GMINA RYKI

- Miejsko-Gminne Centrum Kultury w Rykach 08-500 Ryki ul. Warszawska 11 tel. 81 - 865 16 16
- MGCK - Kino Renesans 08-500 Ryki ul. Warszawska 25, tel. 81 - 865 22 55
- MGC - Świetlica Osiedlowa ul. Kościuszki 19 08-500 Ryki
- MGCK - Świetlica Osiedlowa ul. Karola Wojtyły 3 08-500 Ryki
- MGCK - Dom Ludowy Brusów 49a 08-500 Ryki
- MGCK - Dom Ludowy Krasnoglina 45 08-500 Ryki
- MGCK - Dom Ludowy Lasocin 23a 08-500 Ryki
- MGCK - Dom Ludowy Moszczanka 14a 08-500 Ryki
- MGCK - Dom Ludowy Nowy Bazanów 81J 08-500 Ryki
- MGCK - Dom Ludowy Potok 13d 08-500 Ryki

---

¹² Opracowano na podstawie danych zawartych w Strategii rozwiązywania problemów społecznych w Powiecie Ryckim na lata 2014-2020.

- MGCK - Dom Ludowy Podwierzbie 20a 08-500 Ryki
- Kółka Rolnicze - Świetlica Wiejska Stara Dąbia 42b 08-500 Ryki
- UM - Świetlica Wiejska Kleszczówka 08-500 Ryki
- OSP - Świetlica Wiejska Bobrowniki ul. Dęblińska 4 08-500 Ryki
- OSP - Świetlica Wiejska Budki Kruków 08-500 Ryki
- OSP - Świetlica Wiejska Chrustne 29a 08-500 Ryki
- OSP - Świetlica Wiejska Leopoldów Karczmiska 84 08-500 Ryki
- OSP - Świetlica Wiejska Niwa Babicka 23b 08-500 Ryki
- OSP - Świetlica Wiejska Nowa Dąbia 38a 08-500 Ryki
- OSP - Świetlica Wiejska Oszczywilk 15J 08-500 Ryki
- OSP - Świetlica Wiejska Ownia 91b 08-500 Ryki
- OSP - Świetlica Wiejska Rososz 75 08-500 Ryki
- OSP - Świetlica Wiejska Sędowice 40a 08-500 Ryki
- Świetlica Wiejska Stary Bazanów 42b 08-500 Ryki
- OSP - Świetlica Wiejska Swaty 188b 08-500 Ryki
- OSP - Świetlica Wiejska Zalesie 12a 08-500 Ryki
- OSP - Świetlica Wiejska Sierskowola 66c 08-500 Ryki

GMINA STĘŻYCA

- Gminny Ośrodek Kultury w Stężycy;
- Świetlica Środowiskowa w Brzeźcach;
- Świetlica w Pawłowicach.

GMINA UŁĘŻ

- Gminny Ośrodek Kultury - Zespół Administracyjny Placówek Oświatowych i Kulturalnych w Ułężu - Uleż 168, tel. 81-866 70 38, 81-866 79 15 - 17

Biblioteki publiczne

Na obszarze Powiatu Ryckiego znajduje się 18 bibliotek publicznych wraz z filiami. Największa liczba bibliotek znajduje się na obszarze miasta i gminy Ryki – 6, następnie na terenie Miasta Dęblin – 4, na terenie Gminy Stężycza – 3, na terenie Gminy Kłoczew – 2, na terenie Gminy Nowodwór – 2 oraz na terenie Gminy Uleż – 2.

Sieć bibliotek publicznych uzupełniają biblioteki szkolne.

MIASTO DĘBLIN

- Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych ul. Szkoły Podchorążych Lotnictwa 6;
- Miejska Biblioteka Publiczna ul. Okólna 19;
- Miejska Biblioteka Publiczna - Filia „Masów” ul. Krasickiego 146;
- Miejska Biblioteka Publiczna - Filia „Rycice” ul. Nowa 67;
- Miejska Biblioteka Publiczna - Filia „Wiślana” os. Wiślana 7.

GMINA KŁOCZEW

- Gminna Biblioteka Publiczna w Kłoczewie ul. Klonowa 2
- Filia Biblioteczna w Woli Zadybskiej

GMINA NOWODWÓR

- Gminna Biblioteka Publiczna w Nowodworze, Nowodwór 74 08-503 Nowodwór
- Filia Gminnej Biblioteki Publicznej w Grabowie Szlacheckim

GMINA RYKI

- Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Rykach:
- - oddział dla dorosłych ul. Słowackiego 1 08-500 Ryki, tel. 81- 865 23 45
- - oddział dla dzieci ul. Warszawska 11 08-500 Ryki
- - Filia Biblioteczna w Bobrownikach /budynek OSP/ tel. 81 - 865 80 25
- - Filia Biblioteczna w Moszczance tel. 81 - 865 28 20
- - Filia Biblioteczna w Rososzy /budynek OSP/
- - Filia Biblioteczna w Starym Bazanowie / budynek OSP/
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Komisji Edukacji Narodowej w Lublinie
Filia w Rykach ul. Warszawska 10A 08-500 Ryki, tel. 81-865 15 84
- Powiatowa Biblioteka Publiczna, ul. Żytnia 5A, 08-500 Ryki.

GMINA STĘŻYCA

- Biblioteka Publiczna w Stężycy ul. Królewska 4 08-540 Stężycy Tel. 891-866 30 37
- Filia Biblioteczna w Pawłowicach 08-540 Stężycy 81-888 22 51
- Filia Biblioteczna w Starej Rokitni 53 08-540 Stężycy 81-866 33 29
-

GMINA ULĘŻ

- Zespół Administracyjny Placówek Oświatowych i Kulturowych w Ułężu, w którego skład wchodzi Biblioteka Publiczna oraz Gminny Ośrodek Kultury - Uleş 168, tel. 81-866 70 38, 81-866 79 15 - 17

Tabela 42. Placówki biblioteczne wg organu prowadzącego

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2011	2012	2013
ogółem				
biblioteki i filie	ob.	18	18	18
pracownicy bibliotek	osoba	34	31	34
księgozbiór	wol.	169206	168148	167443
czytelnicy w ciągu roku	osoba	8427	8383	8102
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wol.	170211	168999	161333
obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich: wejście do budynku	ob.	5	6	7
obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich: udogodnienia wewnątrz budynku	ob.	3	3	1
prowadzone przez gminę / miasto na prawach powiatu				
biblioteki i filie	ob.	17	17	17
pracownicy bibliotek	osoba	32	29	32
księgozbiór	wol.	168703	167525	166506
czytelnicy w ciągu roku	osoba	8410	8361	8044
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wol.	170060	168807	161107
obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich: wejście do budynku	ob.	5	6	7
obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich: udogodnienia wewnątrz budynku	ob.	3	3	1
prowadzone przez powiat				
biblioteki i filie	ob.	1	1	1
pracownicy bibliotek	osoba	2	2	2
księgozbiór	wol.	503	623	937
czytelnicy w ciągu roku	osoba	17	22	58
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wol.	151	192	226

Źródło: BDL GUS.

Powiatowa Biblioteka Publiczna w Rykach jest samorządową instytucją kultury, działającą na rzecz bibliotek publicznych i społeczności lokalnej powiatu ryckiego. Biblioteka rozpoczęła swoją działalność 1 lipca 2008 r.

Bibliotekom publicznym Powiatu Ryckiego służy pomocą instrukcyjno - metodyczną i szkoleniową, gromadząc dla nich materiały z zakresu bibliotekarstwa, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Sprawuje nad nimi nadzór merytoryczny w ramach zadań statutowych. Dla potrzeb społeczności lokalnej, przy ścisłej współpracy z bibliotekami publicznymi

w Powiecie Ryckim oraz innymi instytucjami i organizacjami, gromadzi materiały dotyczące powiatu. Chce w sposób profesjonalny, kompleksowy i skuteczny umacniać rolę bibliotek publicznych w środowisku lokalnym, promować czytelnictwo w Powiecie Ryckim oraz zaspokajać potrzeby informacyjne, edukacyjne i kulturalne użytkowników bibliotek.

W roku 2011 w Powiecie Ryckim zarejestrowano 8427 czytelników korzystających z bibliotek, w roku 2012 – 8383 czytelników, natomiast w roku 2013 – 8102. Z przedstawionych danych wynika, iż w Powiecie Ryckim utrzymuje się tendencja zniżkowa czytelników, jest to spowodowane trendami demograficznymi i zmniejszaniem się liczby ludności powiatu. 7 bibliotek jest przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych, te które nie posiadają podjazdów znajdują się na parterze, co również ułatwia dostęp osobom niepełnosprawnym. Dodatkowo biblioteki wspierane są przez wolontariuszy, którzy służą pomocą czytelnikom.

Na jedną placówkę biblioteczną przypada w powiecie 3227 osób (stan na 2013 r.), w województwie lubelskim wskaźnik ten wynosi 2918 osób.

Tabela 43. Biblioteki – wskaźniki

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2011	2012	2013
ludność na 1 placówkę biblioteczną	osoba	3269	3240	3227
księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	wol.	2876,0	2883,0	2883,0
czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	osoba	143	143	139
wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	wol.	20,2	20,2	19,9

Źródło: BDL GUS.

Ośrodki kultury

Na terenie Powiatu Ryckiego funkcjonuje 5 ośrodków kultury (2 miejskie oraz 3 gminne). Miejskie ośrodki kultury znajdują się w Rykach oraz w Dęblinie, natomiast gminne w Stężycy, Ułężu i w Kłoczewie.

Tabela 44. Działalność domów i ośrodków kultury w Powiecie Ryckim

	Jednostka miary	2011	2012	2013
Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice				
ogółem	ob.	5	5	5
imprezy	szt.	410	429	416
uczestnicy imprez	osoba	87516	79035	172975

przeciętna liczba uczestników imprez na 1 mieszkańca	osoba	1	1	3
zespoły artystyczne	szt.	30	36	39
członkowie zespołów artystycznych	osoba	442	502	564
koła (kluby)	szt.	35	52	58
członkowie kół (klubów)	osoba	758	1049	1113
Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice ogółem i wg organizatorów				
ogółem	ob.	-	5	5
sektor publiczny	ob.	-	5	5

Źródło: BDL GUS.

Miejsko-Gminne Centrum Kultury w Rykach mieści się przy ul. Warszawskiej 1 natomiast Kino „RENEANS” przy ul. Warszawskiej. Podstawowym celem działalności MGCK w Rykach jest przygotowanie społeczeństwa do aktywnego uczestnictwa w kulturze oraz jej rozwijanie na terenie miasta i gminy Ryki. W latach 2010-2012 w zajęciach prowadzonych przez MGCK uczestniczyło średnio 8 tysięcy osób rocznie.

W ciągu roku jest organizatorem oraz współorganizatorem ponad 250 różnorodnych imprez i wydarzeń (okolicznościowe, masowe, koncerty w wykonaniu zespołów amatorskich i zawodowych, turniejów bądź przeglądów o różnorodnej tematyce, imprez w ramach wypoczynku letniego i zimowego, wystaw w galerii MGCK, imprez rozrywkowo-wypoczynkowych, spotkań, odczytów, sesji popularno-naukowych, bądź innych form działalności oświatowej.

Miejski Dom Kultury w Dęblinie został powołany do życia w 1976 roku. W chwili obecnej MDK ma siedzibę przy ul. 15 pp „Wilków” 32b. Pracownicy placówki to wykwalifikowana kadra instruktorów: fotografii, muzyki, plastyki, tańca, teatru, którzy prowadzą zajęcia w wyspecjalizowanych sekcjach. Ponadto MDK organizuje plenerowe i halowe imprezy miejskie i regionalne w oparciu o własną kadre i sprzęt. W pomieszczeniach placówki mają swoje siedziby organizacje społeczne. Najważniejszą imprezą kulturalno-rozrywkową o charakterze otwartym są organizowane rokrocznie w miesiącu czerwcu Dni Dębina. Obiekty MDK nie spełniają w pełni warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, stąd konieczność wypożyczenia Sali widowiskowej. Ponadto położone są na uboczu. Istnieje pilna konieczność pozyskania odpowiedniego obiektu.

Gminny Ośrodek Kultury w Stężycy znajduje się przy ul. Królewskiej 4. W latach 2010-2012 w zajęciach prowadzonych przez GOK w Stężycy uczestniczyło 50 osób rocznie. Do głównych